- WYDAWNICTWA »OŚWIATY« Nr. 2 -

MAŁA

GRAMATYKA

języka portugalskiego

wraz z Rozmówkami

DLA SZKÓŁ

- i -

SAMOUKÓW

Nakładem Związku »Oświata« - Czcionkami drukarni »Ludu«
Avenida Dr. Jayme Reis, 115
KURYTYBA - 1924 - PARANÁ

Objaśnienia.

W gramatyce niniejszej można tu i ówdzie zauważyć pewną pozorną **nieprawidłowość języka polskiego.** Niepoprawność tę usprawiedliwić należy możliwą ścisłością oddania języka portugalskiego, oraz zachowaniem tego samego następstwa wyrazów, o co autorom tej gramatyki głównie się rozchodziło.

WYMOWA: Przy wymowie uwzględniono zasady wymowy brazylijskiej, a nie portugalskiej, która niejednokrotnie odbiega od wymowy, używanej w Brazylji. Niektóre dźwięki brazylijskiego języka można oddać niekoniecznie temi samemi literami polskiego alfabetu, dlatego też przy podawaniu wymowy w tej gramatyce, ten sam dźwięk wypisuje się czasem sposobem odmiennym, aby czytelnika przyzwyczaić do zwracania uwagi na same dźwięki, a nie litery Znowu inne dźwięki trudno oddać z całą ścisłością polskim alfabetem. To też nie należy poprzestawać na przyswojeniu sobie reguł podanych w gramatyce, ale należy jeszcze pilnie wsłuchiwać się w wymowę władających poprawnie językiem portugalskim.

Wymowa w tej gramatyce zaznaczona jest w nawiasach w pierwszej części, oraz w rozmówkach.

Dla lepszego zrozumienia ustępu o głosowni i wymawianiu, zwracamy uwagę na następujące litery:

é (e pochylone) w polskim tekście podającym wymowę ma oznaczać dźwięk pośredni między **e** a **y**, podobnie jak **é** w słowie chléb, sér.

ó — oznacza dźwięk między **o** a **u**.

ł — » » zbliżony do **u** i należy je wymawiać więcej wargami.

Akcent czyli przycisk (w portugalskim języku rzecz bardzo ważna) oznacza się w całej gramatyce literami czarnemi, w tekście brazylijskim.

Dając powyższe wyjaśnienia, przypuszczamy, że uczący się zna już podstawowe zasady gramatyki polskiej.

Dla nieznających tychże zasad, Związek »Oświata« wydaje równocześnie małą i bardzo przystępną gramatyczkę języka polskiego, dla szkół naszych zastosowaną.

Część Pierwsza

O głosowni i wymawianiu.

LEKCJA 1.
(Primeira Lição)

Abecadło, czyli alfabet portugalski liczy 25 liter:

a - **A** — a
b - **B** — bé
c - **C** — sé
d - **D** — dé
e - **E** — e
f - **F** — efe
g - **G** — zié
h - **H** — ag**a**
i - **I** — i
j - **J** — zi**o**ta
k - **K** — ka
l - **L** — **e**le
m - **M** — **é**me
n - **N** — **é**ne
o - **O** — o
p - **P** — pé
q - **Q** — kié
r - **R** — **e**rre
s - **S** — **e**sse
t - **T** — té
u - **U** — u
v - **V** — wé
x - **X** — śis
y - **Y** — ipsyl**o**ne
z - **Z** — zé

LEKCJA 2.
(Segunda Lição)

Abecadło portugalskie dzieli się na samogłoski i spółgłoski.

Samogłosek jest sześć: **a**, **e**, **i**, **o**, **u**, **y**.

1) Samogłoskę **a** wymawia się:

Otwarto, jak w słówku polskiem sad, n. p. **a**rte (sztuka), g**a**to (kot);

I nosowo, z pewnem przytłumieniem, gdy stoi przed literą *m* i *n*, n. p. gr**a**mma (gram), s**a**nto (święty), f**a**ma (sława), **a**nno (rok).

UWAGA: Akcent wyrazów brazylijskich oznaczony jest literami czarnemi.

2) Samogłoska **e** brzmi:

Otwarto, jak w polskiem lew, gdy ma akcent prosty, n. p. **fé** (wiara), **idéa** (myśl);

Nosowo, z przytłumieniem, mniej więcej jak polskie ę, gdy stoi przed *m* i *n*, n. p. **tempo** (czas), **entrada** (wejście);

Głucho i lekko, zbliżając się do polskiego y, tak że zaledwie można dosłyszeć, gdy stoi na końcu wyrazów, n. p. **idade** (wiek), **ante** (przed);

I wreszcie brzmi jak polski wyraz chleb, z naciskiem, gdy ma akcent podwójny, n. p. **vêr** (widzieć).

3) Samogłoskę **o**, wymawia się wogóle jak w polskiem; brzmi wszelako:

Otwarto jak w wyrazie polskim stos, gdy ma akcent prosty, n. p. **pó** (kurz), **avó** (babka);

Zamknięto, z naciskiem i długo, zbliżone do wyrazu ból, gdy ma akcent podwójny, n. p. **avô** (dziadek), **dôr** (ból);

Lekko, na końcu wyrazów zbliżając się do **u**, n. p. **alto** (wysoki).

5) Samogłoski **i, u, y**, brzmią jak w polskiem.

Ćwiczenie.

parte (party)	część	**sempre** (sępry)	zawsze
sapato (sapatu)	but	**vê** (we)	widzi
fama (fama)	sława	**só** (so)	tyle
bastante (bastanty)	dość, dosyć	**pinto** (pintu)	kurczę
pé (pe)	noga	**Oyapock** (Ojapok)	rzeka Oja- [pock
dente (dęty)	ząb		

ave (ptak), **rapé** (tabaka), **emprêgo** (zajęcie), **flôr** (kwiat), **sofa** (sofa), **prata** (srebro), **doente** (chory), **garfo** (widelec), **grande** (wielki), **entender** (rozumieć), **livro** (książka), **tinta** (atrament), **penna** (pióro), **arame** (drut), **pedra** (kamień), **trigo** (pszenica), **onde** (gdzie), **donde** (skąd).

LEKCJA 3.
(Terceira Lição)

Ze samogłosek tworzą się **dwugłoski**, które w języku portugalskim są liczne. Wymawia się je wogóle krótko, a akcent kładzie się przeważnie na pierwszej samogłosce.

1) **a** tworzy: **ae, ai, ao, au,** n. p. **pae** (paj, ojciec), **mais** (majs, więcej), **mao** lub **mau** (mał, zły).

2) **e** tworzy: **ea, ei, eo, eu,** n. p. **cêa** lub **ceia** (seja kolacja); **inteiro** (intejru cały), **veo** lub **veu** (weł, zasłona), **Deus** (Deus, Bóg), **teu** (tél, twój).

3) **i** tworzy: **ia, ie, io, iu** n. p. **Italia** (Italja, Włochy), **serie** (serje, serya), **vicio** (wisjo, wada). W czasownikach kończących się na dwugłoskę **io** lub **iu**, kładzie się akcent na **i**, n. p. **viu** (wił, widział), **partiu** (partił, odjechał).

4) **o** tworzy: **oe, oi, ou,** n. p. **foi** (fój, był) **heroe** (eroj, bohater), **dou** (dół, daję).

5) **u** tworzy: **ua, ue, ui, uo, uy,** n. p. **fatua** (fatla, próżna), **tenue** (tenłe, cienki), **fui,** (fuj, byłem), **arduo** (ardło, stromy, ciężki), **Ruj** (Kruj, Rodrycjusz).

Ćwiczenie.

sae lub **sahe** (saj)	wychodzi	**especie** (espesje)	gatunek
raiva (rrajwa)	gniew	**rio** (rriju)	rzeka
mingao (mingał)	rodzaj potrawy	**serviu** (serwiju)	służył
		doe (doji)	boli
pau (pał)	drzewiec	**boi** (bój)	wół
flauta (flałta)	flet	**vou** (wół)	idę
peito (pejtu)	pierś	**outro** (ołtru)	inny
perdeu (perdeł)	zgubił	**broa** (bróla)	chleb
ceo lub **ceu** (seł)	niebo	**sua** (su'a)	jego
tia (tija)	ciotka	**muito** (mujtu)	dużo

vaidade (próżność), **rei** (król), **fortuito** (przypadkowy), **pensou** (myśla), **beira** (brzeg), **dois** (dwa), **meu** (mój), **gloria** (chwała), **europeu** (europejczyk), **judeu** (ziudeu, żyd), **pia** (kropielnica), **tio** (wuj), **Thadeu** (Tadeusz), **intuito** (cel), **chapéo** albo **chapeu** (siapeu, kapelusz).

LEKCJA 4.
(Quarta Lição)

Oprócz wyżej wymienionych dwugłosek, język portugalski posiada także dwugłoski mające dźwięk nosowy; można je rozpoznać po znaku **~**, zwanym »til«.

Także jedna samogłoska ma ten znak, a z nim też i dźwięk nosowy; jest nią **ã**. Wymawia się jak **an**, ale nosowo, nie poruszając językiem przy wymawianiu litery **n**, n. p. lã (lan, wełna).

Mamy następujące grupy dwugłosek o dźwięku nosowym:

ãe wymawia się a ń, jak w polskim wyrazie stań, n. p. mãe (m a ń, matka);

ão (aął), wymawia się nasamprzód **a**, otwarto, kładąc nań nacisk, a następnie ął, nosowo, ale wszystko za jednym oddechem, n. p. salão (s a l á ą ł, salon).

õe wymawia się o ń, jak w polskiem słówku słoń, n. p. põe (p o ń, kładzie).

Akcent wyrazu spoczywa, z małymi wyjątkami, na tych dwógłoskach o dźwięku nosowym.

Ćwiczenie.

irm**ã** (irrman)	siostra	pães (pańs)	bułki
pão (paął)	chleb, bułka	serm**õ**es (sermońs)	kazania

ladr**ão** (złodziej), le**ão** (lew), irm**ão** (brat), m**ão** (ręka), prop**õe** (przedkłada), le**õ**es (lwy), c**ã**es (k a ń s, psy), allem**ã** (niemka), algod**ão** (bawełna), reprehens**ão** (nagana), s**ã** (zdrowa).

LEKCJA 5.

(Quinta Lição)

Spółgłoski i ich grupy.

B ma następujące grupy: **be, bd, bj, bs, bt,** w których **b** wogóle wymawia się lekko, krótko, bez nacisku, n. p. obcecado (obsekadu, zaślepiony), objecto (obzietu, przedmiot), obter (obtér, osiągnąć), subdito (subditu, poddany), subsecretario (subsékrétarju, podsekretarz).

C wymawia się jak **k**, przed **a, o, u,** n. p. casa (kaza, dom), corpo (korpu, ciało), cuspir (kuspir, plwać).

Jak **s,** przed **e, i, y,** n. p. cego (segu, ślepy), cirio (syrju, świeca), cyclo (syklu, cykl).

Wreszcie **c** z haczykiem (t. j. ç), zwanym cedilha (sédilja) wymawia się jak **ss**, n. p. caça (kassa, polowanie), aço (assu, stal), açucena (assusĕna, lilja).

Ç z haczykiem używa się tylko przed **a, o, u.**

Grupa: **Cc** wymawia się jak jedno **c**, n. p. secco (séku, suchy).

W grupie **cç, c** wogóle nie brzmi: acção (assaął, czyn).

Ch w wyrazach portugalskich wymawia się zwykle jak **ś**, n. p. chamma (siama, płomień).

Ct brzmi jak **tt**: acto, (attu, czyn, akt).

G gdy po niem następują a i o, brzmi jak polskie g, n. p. gado (gadu, bydło), logo (logu, zaraz). Gdy po niem następuje e, i, brzmi jak ź, n. p. gelo (zielu, lód); gigante (ziganty, olbrzym).

Grupę **gua**, wymawia się zwykle gła: lingua (lingła, język).

Gue wymawia się wogóle jak gje: guerra (gjerra, wojna), a grupę **gui** jak gi, n. p. aguia (agja, orzeł).

Ćwiczenie.

subdelegado (subdelegadu) . . subdelegat
substantivo (substantiwu) . . rzeczownik

obtuso (obtuzu)	tępy	curso (kursu)	kurs
carroça (karrosa)	wóz	cysne (syzne)	łabędź
corôa (koróa)	korona	chave (siawy)	klucz
cruz (krus)	krzyż	chumbo (siumbu)	ołów

actividade (attiwidáde) . . . czynność
garrafa (garráfa) . . . . . butelka
gordo (górdu) . . . . . . tłusty
general (ziénéral) . . . . . jenerał
agitar (azitár) . . . . . . ruszać, agitować
agua (ág'a) . . . . woda
perseguição (pérségisaął) . . prześladowanie
sangue (sangje) . . . . . . krew

faca (nóż), cera (wosk), cimento (cement), raça (rasa), pedaço (kawałek), observação (spostrzeżenie, uwaga), cebola (cebula), abjecção (poniżenie), obstinação (upór), cabra (koza), culpa (wina), cyclone (cyklon), cinta (pas), força (siła), poço (studnia), obstaculo (przeszkoda), obtenção (osiągnienie), ganso (gęś), geada (mróz), gemido (jęk), agilidade (ruchliwość), guia (przewodnik), guitarra (gitara), preguiça (lenistwo), chá (herbata), alguem (ktoś), gosto (smak), accender (zapalić), fructa (owoc).

LEKCJA 6.
(Sexta Lição)

H — wcale się nie wymawia, n. p. homem (omeń, człowiek), thesouro (tezołru, skarb).

J — wymawia się jak polskie **zi**, w wyrazie ziarno, n. p. hoje (ózie, dziś), laranja (laránzia, pomarańcza).

L, tworzy grupę **lh**, która wogóle brzmi jak polskie lj, n. p. ve**l**ho (welju, stary), traba**l**ho (trabalju, praca).

M — w końcówkach wyrazów na **em** i **im** brzmi jak polskie **ń**, z odźwiękiem nosowym, n. p. bem (beń, dobro, dobrze), sim (syń, tak); końcówka **am** brzmi krótko i nosowo, zbliżona do **ął**, n. p. ch**a**mam (siámaął, wołają).

N, tworzy grupę **nh**, którą z małymi wyjątkami wymawia się jak **ń** lub **nj**, n. p. p**u**nho (punju, pięść, mankiet), gall**i**nha (gallinja, kura). Ważniejsze wyjątki: anh**e**lo (pragnienie), inh**a**bil (niezdolny), inhum**a**r (pogrzebać), które należy wymawiać anelu, inabil i t. d.

P, tworzy grupę **ph**, która brzmi jak **f**, n. p. ph**o**sphoro (fosforu, zapałka); **p** przed **t**, zwykle się nie wymawia, n. p. bapt**i**smo (batizmu, chrzest).

Q, zawsze ma po sobie **u**, tworząc grupy **qua**, **quo**, **quu**, które należy wymawiać kła, kło, kłu, i **que**, **qui**, które brzmią ké i ki; n. p. qu**a**rto (kłartu, izba, lub czwarty); qu**o**ta (kłota, kwota), equ**u**leo (ekluleo, męka).

Que i **qui** wymawia się w dosyć licznych wyjątkach także **kłe** i **kłi**, n. p. equid**a**de (ekłidade, równość), l**i**quido (lik'idu, płyn), quinqu**e**nnio (kłinkłęniu, pięciolecie).

Ćwiczenie.

hav**e**r (aver)	mieć, posiadać		qu**a**dro (kładru)	obraz
h**y**mno (ynu)	pieśń		aqu**e**lle (akélle)	tamten
jard**i**m (ziardiń)	ogród		equil**i**brio (ékilibrju)	równowaga
olho (ólju)	oko		pasqu**i**m (paskiń)	paszkwil
phar**o**l (farol)	latarnia morska		h**o**ntem (ónteń)	wczoraj
l**i**nho (lnju)	len		in**i**quo (iniklu)	niesprawiedliwy
manh**ã** (manjan)	ranek		eloqu**e**nte (eloklęte)	wymowny
ilha (ilja)	wyspa		**o**ptimo (ottimu)	najlepszy
the**a**tro (téatru)	teatr		al**u**mno (alunu)	uczeń

vis**i**nho (sąsiad), senh**o**r (pan), senh**o**ra (pani), horr**i**vel (straszny), dinh**e**iro (pieniądz), f**i**lho (syn), f**i**lha (córka), mulh**e**r (kobieta), jej**u**m (post), ab**e**lha (pszczoła), eleph**a**nte (słoń), **e**gua (klacz), l**e**i hum**a**na (prawo ludzkie), n**u**vem (chmura), colh**e**r (łyżka), alman**a**que (kalendarz), esp**i**nho (cierń), h**e**rva (zioło), cor**a**gem (odwaga), tel**e**grapho (telegraf), aqu**i** (tu), qu**e**nte (ciepły), pequ**e**no (mały), porqu**e** (dlaczego), ps**a**lmo (salmu, psalm).

LEKCJA 7.
(Setima Lição)

R, brzmi jak dwa **rr**: na początku wyrazów, n. p. **rio** (rriu, rzeka); gdy stoi po literze **n**, n. p. **genro** (ziéńrru, zięć); i w wyrazach złożonych, n. p. **prorogação** (prorrogasaął, przedłużenie: pro-rogação).

S — wymawia się jak w polskiem; lecz gdy stoi między dwiema samogłoskami brzmi jak **z**, n. p. **rosa** (rroza, róża).

Również brzmi jak **z**, gdy stoi przed **m** lub **n**, n. p. **cysne** (syzne, łabędź), **scismar** (syzmar, dumać).

X — wymawia się wielorako:

a) najczęściej jak (ś, si), n. p. **baixo** (bajsiu, niski).

b) jak **z** zwykle w wyrazach, które się zaczynają na ex, po którem następuje samogłoska n. p. **exemplo** (ézémplu, przykład).

c) jak **ks** n. p. **reflexo** (rrefleksu odbicie), **nexo** (neksu, złączenie).

d) jak **s**, ale sycząco, n. p. **proximo** (prossymu, blizki), **auxilio** (ausylju, pomoc), **sexto** (séstu, szósty). W innych wypadkach nie da się ustalić prawideł.

V brzmi zawsze jak polskie **w**, n. p. **cerveja** (sérwézia, piwo).

Z, brzmi jak polskie **z**; na końcu wyrazów brzmi atoli jak **s**, n. p. **Luiz** (Luis, Ludwik).

Ćwiczenie.

ramo (rramu)	gałąź	**Xavier** (Sawer)	Ksawery
tenru (teńrru)	delikatny, [młody	**enxada** (eńsiada)	motyka
derogar (dérrogar)	znieść	**exilio** (ézylju)	wygnanie
casa (kaza)	dom	**exactidão** (ézatt'daął)	dokładność
arma (arrma)	broń	**thorax** (toraks)	klatka piersiowa
corrente (córrente)	łańcuch	**fixo** (fiksu)	stały
santo (santu)	święty	**maxilla** (massyla)	szczęka
Jesus (Ziézus)	Jezus	**texto** (téstu)	tekst

ripa (sztacheta), **roupa** (bielizna), **riqueza** (bogactwo), **repolho** (kapusta), **raiz** (korzeń), **religião** (religia), **avestruz** (struś), **rapaz** (chłopak), **remedio** (lekarstwo), **mesa** (stół), **ferro** (żelazo), **Alexandre** (Aleksander), **xarope** (siaropy, syrop), **ameixa** (ámejsia, śliwka), **exercito** (ézersytu, wojsko), **exercicio** (ézersysju, ćwiczenie), **execução** (ézekusaął, wykonanie).

Wszystkie inne spółgłoski brzmią jak w polskiem.

Spółgłoski podwójne brzmią jak pojedyńcze (oprócz **rr**), n. p. **elle** (éle, on), **exaggero** (ézaziéru, przesada), **progresso** (pro-gresu, postęp) i t. d.

LEKCJA 8.
(Oitava Lição)

O akcencie.

W języku portugalskim akcent czyli przycisk kładzie się na ostatniej zgłosce wyrazu, na przedostatniej albo też na trzeciej od końca. Prawideł akcentowania ściśle określić nie można; mogą wszelako posłużyć w tym celu następujące wskazówki.

I. — Na ostatniej zgłosce (sylabie) mają zwykle akcent:

1) wyrazy kończące się na zgłoskę nosową, n. p. **irmã** (ir-man, siostra). **Wyjątek** stanowią formy czasownika, n. p. **comem** (kómeń, jedzą), **andam** (andaął, chodzą) i niektóre wyrazy, n. p. **orphão** (sierota), **ultimatum** (ultimatum), **album** (album), które należy akcentować na przedostatniej zgłosce.

2) Wyrazy zakończone na dwugłoskę otwartą: **fallae** (falaj, mówcie), **papeis** (papejs, papiery), **sentiu** (sentiu', czuł. Ważniejszy **wyjątek** stanowi 2.a osoba czasownika w liczbie mnogiej, n. p. **fallarieis** (falariejs, byście mówili), **fallasseis** (falasejs, gdybyście mówili), mają one akcent na 3-ej zgłosce od końca.

3) Wyrazy zakończone na dwugłoski nosowe, n. p. **capitão** (kapitaą', kapitan), **armazem** (armazéń, skład), **lições** (lisóńs, lekcje). **Wyjątki** stanowią i mają akcent na przedostatniej zgłosce niektóre wyrazy zakończone na **agem**, **igem** i **ugem**, n. p. **vantagem** (wantazień zysk), **fuligem** (fulizień, czad, sadza), **ferrugem** (ferruzień, rdza); i niektóre wyrazy jak **orphão** (sierota), **orgão** (organ), **ordem** (porządek), **homem** (omeń, człowiek), **benção** (bensaą', błogosławieństwo).

4) Wogóle, wyrazy zakończone na **i**, **u**, **y**, n. p. **rubi** (rrubi, rubin), **guarany** (glarany, szczep indyan), **hindú** (indu, z Hindustanu). Mają akcent na przedostatniej sylabie **wyjątki**: **jury** (ziuri, sąd przysięgłych), **tribu** (szczep).

5) Wogóle, wyrazy zakończone na **l**, **r**, i **z**, n. p. **moral** (moralność), **hotel** (hotel), **civil** (sywil, cywilny), **chamar** (siamar, wołać), **rapaz** (rrapaz, chłopak), **nariz** (nos). **Wyjątki** mające akcent na przedostatniej zgłosce:

a) przymiotniki zakończone na **el**: **amavel** (miły) i wiele przymiotników zakończonych na **il**, n. p. **facil** (łatwy);

b) Słówka: **nickel** (nikel, nikiel), **tunel** (tunel), **civel** (cywilny), **consul** (konsul);

c) Wyrazy: **impar** (nieparzysty), **assucar** (asu'ar, cukier), **caracter** (karatter, charakter), **revolver** (rewolwer), **martyr** (męczennik), **junior** (ziunjor, młodszy), **Victor**.

UWAGA: Czasowniki zakończone na **ar**, **er**, **ir**, **or**, zawsze mają akcent na ostatniej zgłosce.

Ćwiczenie.

maçã	jabłko	entender	rozumieć
fracção	część, ułamek	achou	znalazł
tomae	bierzcie	soffreu	cierpiał
anneis	pierścienie	colher	łyżka
correcção	poprawa	viajar	jechać
contrição	żal	azul	modry
nacional	narodowy	dormiu	spał
papel	papier	rogae	proście
recebi	otrzymałem	pueril	dziecięcy
jornal	gazeta	repeti	powtórzyłem
Pariz	Paryż	sobrepelliz	komża
Berlim	Berlin	propuz	przedłożyłem
feliz	szczęśliwy	cantar	śpiewać
		logar	miejsce

LEKCJA 9.

(Nona Lição)

O akcencie.

Pomimo dosyć licznych wyjątków, większość wyrazów języka portugalskiego ma akcent czyli przycisk na przedostatniej zgłosce.

1) Wyrazy zakończone na **x**, z małymi wyjątkami, mają akcent na przedostatniej zgłosce, n. p. **index** (spis), **calix** (kielich)

2) Na trzeciej zgłosce od końca mają akcent:

a) przymiotniki w stopniu najwyższym, n. p. **altissimo** (najwyższy) **pauperrimo** (najuboższy).

b) liczby wielorakie, mające więcej niż dwie zgłoski, i liczby porządkowe, n. p **quadruplo** (czworaki) **decuplo** (dziesięcioraki), **decimo** (dziesiąty), **centesimo** (setny);

c) pierwsze osoby liczby mnogiej czasu zaprzeszłego niedokonanego, trybu oznajmiającego, n. p. **cantavamos** (śpiewaliśmy),

punhamos (k'adliśmy), oraz i czasu zaprzeszłego: cantaramos (śpiewaliśmy byli);

d) pierwsze osoby czasu przeszłego niedokonanego, trybu warunkowego: cantariamos (śpiewalibyśmy) i czasu przeszłego, trybu łączącego: cantassemos (gdybyśmy — jeśli byśmy śpiewali).

Oprócz wyżej wymienionych prawideł trudno podać inne. Zastąpić je trzeba praktyką.

Ćwiczenie.

optimo	- najlepszy	centuplo	- stokrotny
pessimo	- najgorszy	millesimo	- tysięczny
humillimo	- najpokorniejszy	infimo	- najniższy
facillimo	- najłatwiejszy	integerrimo	- najbardziej prawy
santissimo	- najświętszy	andavamos	- chodziliśmy
thorax	- klatka piersiowa	estudariamos	- byśmy uczyli

chamassemos - gdybyśmy wołali
entregaramos - oddaliśmy byli
justissimo - najsprawiedliwszy

Część Druga

Części mowy.

LEKCJA 10.
(Decima Lição)

Rzeczownik.

Język portugalski ma dziesięć części mowy, i to: rzeczownik (substantivo), przymiotnik (adjectivo), zaimek (pronome), czasownik (verbo), przysłówek (adverbio), przyimek (preposição), spójnik (conjuncção), wykrzyknik (interjeição).

Rzeczownik. — Rzeczowniki oznaczają nazwy osób i zwierząt, lub rzeczy nieżyjących.

UWAGI: 1) Prawidła co do używania małych i wielkich liter są te same co w polskim języku.

2) Istnieje w portugalskim języku, jak we francuskim, niemieckim i t. d. tak zwany przedimek czyli rodzajnik (artigo) lub przymiotnik rodzajnikowy (adjectivo articular), dla rodzaju męskiego **o, os**; dla rodzaju żeńskiego **a, as**, n. p. o jardim (ogród), os jardins (ogrody); a cabeça (głowa), as cabeças (głowy). Są to przedimki określone. Nieokreślone są: um, uma, uns, umas.

3) Język portugalski nie posiada odmiany czyli deklinacji (declinação). Do oddania przypadków (casos) polskiej deklinacji używa się przyimków, które się kładzie przed wyrazami; te zaś wcale się nie zmieniają, z wyjątkiem liczb. Zamiast odmiany końcówek, używa się przyimków **de, com, em, a, por,** z których wszystkie, prócz **com**, zlewają się z przedimkiem.

I tak:

1)	de - o — do	2)	em - o — no
	de - a — da		em - a — na
	de - os — dos		em - os — nos
	de - as — das		em - as — nas

3) a - o — ao		4) por o — pelo	
a - a — á		por a — pela	
a - os — aos		por os — pelos	
a - as — ás		por as — pelas	

Przypadki 1-y, 4-y i 5-y nie mają przyimków, n. p. Deus (Bóg), ó Deus (o Boże).

Przypadek 2-gi (kogo, czego) zastępuje się przyimkiem **de**, n. p. Jana — de João, kałamarza — do tinteiro; o vestido do criado (ubranie sługi).

Przypadek 3-ci (komu, czemu), zastępuje się przyimkiem **a**, n. p. a ti (tobie), a mim (mnie) ao soldado (żołnierzowi), aos campos (polom), ás arvores (drzewom).

Przypadek 6-ty (kim, czem) zastępuje się przyimkiem **com** (z kim, z czem) i **por** (przez kogo co), n. p. nożem — com a faca, ulicą — pela rua, powozem — com o carro; com as azas (skrzydłami).

Przypadek 7-y (o kim, o czem) zastępuje się przyimkiem **em** (w kim, w czem), n. p. em ti (w tobie), no céo (w niebie), na torre (na wieży), nos paizes (w krajach), nas pontes (na mostach).

WZORY. — Niżej podane wzory uwydatnią lepiej powyższe objaśnienie:

Liczba pojedyńcza:
(numero singular)

Przypadek	1-y —	o campo	pole
»	2-i —	do campo	pola
»	3-i —	ao campo	polu
»	4-y —	o campo	pole
»	5-y —	ó campo	o pole!
»	6-y —	com (pelo) campo	polem
»	7-y —	no campo	(w) polu

Liczba mnoga:
(plural)

Przypadek	1-y —	os campos	pola
»	2-i —	dos campos	pól
»	3-i —	aos campos	polom
»	4-y —	os campos	pola
»	5-y —	ó campos	o pola!
»	6-y —	com (pelos) campos	polami
»	7-y —	nos campos	w polach

Ćwiczenie.

A lua (księżyc), o mez (miesiąc), da porta (drzwi), do sol (słońca), das mezas (stołów), dos tempos (czasów), ao professor (nauczycielowi), á mãe (matce), ás irmãs (siostrom), aos irmãos (braciom), os quadros do pintor (obrazy malarza), a vida do homem (życie człowieka), em casa e na rua (w domu i na ulicy), em tempo de paz (w czasie pokoju), a bondade de Deus (dobroć Boga), com os cavallos do visinho (końmi sąsiada), os passaros nos galhos e nos telhados (ptaki na gałęziach i na dachach), a alma (dusza), os livros de Pedro e de Francisco (książki Piotra i Franciszka); as botinas do pae (buty ojca), as laranjas (pomarańcze), os pecegos (brzoskwinie), as maçãs (jabłka), as pêras (gruszki) da horta (ogrodu), do amigo (przyjaciela); o relogio (zegar) da torre da cidade do Rio de Janeiro; com as facas (nożami), com as colheres (łyżkami), com os garfos (widelecami), com os copos (szklankami) e com as garrafas (butelkami).

UWAGI — I.: Czasownik przeczący, w polskim języku, łączy się z drugim przypadkiem; w portugalskim języku z 4-ym przypadkiem, n. p. não como carne (nie jadam mięsa).

II. Niekiedy, u rzeczowników żywotnych, kładzie się przyimek **a** w 4-ym przypadku, n. p. amar a Deus (miłować Boga), vi a Pedro (widziałem Piotra), zamiast amar Deus, vi Pedro i t. d.

LEKCJA 11.

(Undecima Lição)

O rodzaju rzeczowników.

W języku portugalskim rozróżniamy dwa rodzaje: męski i żeński (masculino e feminino).

Przedimek określony **o** i nieokreślony **um** — pewien — (de um, d'um, a um, com um, por um), oznacza, że wyraz jest rodzaju męskiego; zaś przedimek **a** i **uma** — pewna — (de **uma** — d'**uma**, a **uma**, com **uma** por **uma**), oznacza, że imię jest rodzaju żeńskiego, n. p. o livro (książka), a luz (światło), um rio (rzeka), **uma** estrada (droga).

Rodzaj wyrazów można rozeznać ze znaczenia tychże i z końcówki.

I. — **Ze znaczenia.** — 1) Należą do rodzaju męskiego:

a) istoty żyjące rodzaju męskiego, oraz imiona własne, stany i zajęcia właściwe rodzajowi męskiemu, n. p. João (Jan), leão (lew), rei (krol), juiz (sędzia);

b) wogóle nazwy rzek, jezior, gór, mórz, miesięcy, liter i liczb, n. p. o **Elba** (Elba), o **Como** (Como), o **Pacifico** (ocean Spokojny), o **Maio** (Maj), o **m** (litera m), o **cinco** (liczba pięć).

2) Do rodzaju żeńskiego należą:

a) imiona istot żyjących rodzaju żeńskiego, jakoteż stanów i zajęć tych istot, n. p. **Ignez** (Agnieszka), a **senhora** (pani), a **irmã** (siostra), a **rainha** (królowa);

b) nazwy części świata, wysp, miast, wsi, n. p. **Asia** (Azja), **Sicilia** (Sycylja), **Roma** (Rzym) i t. d.

II. — **Ze zakończenia.** — 1) Do rodzaju męskiego wogóle należą rzeczowniki zakończone na **o, ó, u, á, em, im, om, um, en, l, r, s, x,** n. p. **livro** (książka), **pó** (kurz), **pau** (drzewiec), **sofá** (sofa), o **bem** (dobro), **fim** (koniec), **tom** (ton), **album** (album), **regimen** (rząd), **mel** (miód), **sol** (słońce), **calor** (ciepło), **lapis** (ołówek), **calix** (kielich).

2) Do rodzaju żeńskiego należą wogóle wyrazy zakończone na **a, ã,** lub **an, ção, gem, dade,** n. p. **casa** (dom), **lã** lub **lan** (wełna), **petição** (prosba), **folhagem** (liście), **santidade** (świętość).

Wyjątki w rodzaju męskim stanowią:

a) **dia** (dzień), **incola** (mieszkaniec), **cometa** (kometa);

b) słowa pochodzące z języka greckiego — **dogma** (dogmat) **problema** (problemat), **drama** (dramat) i t. d., dalej słowa: **ancião** (starzec), **cidadão** (obywatel), **pão** (chleb), **irmão** (brat), **grão** (ziarno), **capitão** (kapitan), **chão** (podłoga, ziemia), **coração** (serce).

UWAGI. — 1) Są wyrazy, które pod jedną formą, przedimkiem i końcówką, oznaczają oba rodzaje osób n. p. a **creança** — dziecko (chłopczyk lub dziewczynka) a **testemunha** — świadek (mężczyzna lub niewiasta).

2) Są także wyrazy mające tę samą końcówkę, chociaż oznaczają rodzaj męski lub żeński, stosownie do przedimka, n. p. ó **patriota**, a **patriota** (patrjota, patrjotka), **interprete** (tłómacz), **artista** (artysta), **regente** (rządca) i t. d.

3) Rodzaj żeński niektórych wyrazów tworzy się za zmianą końcówki, n. p. **esposo** (mąż), **esposa** (żona); **moço** (młodzieniec), **moça** (panna).

Liczne są wyrazy, które tworzą rodzaj żeński nieregularnie: **rei** (król), **rainha** (królowa); **poeta** — **poetiza** (poeta, poetka); **imperador** — **imperatriz** (cesarz, cesarzowa); **avô** — **avó** (dziadek, babka); **leão** — **leôa** (lew, lwica); **reu** — **ré** (oskarżony-na).

4) Niektóre pojęcia mają zupełnie odrębne wyrazy na rodzaj męski i żeński: **pae** (ojciec), **mãe** (matka); **homem** (mężczyzna), **mulher** (niewiasta); **boi** (wół), **vacca** (krowa) i t. d.

5) Wreszcie mamy wyrazy, które z przedimkiem męskim mają całkiem inne znaczenie, niż z przedimkiem żeńskim, n. p. **o capital** (kapitał), **a capital** (stolica); **a cabeça** (głowa), **o cabeça** (głowa rozruchu, herszt) i t. d.

Ćwiczenie.

Podać rodzaj następujących wyrazów: **cunhado** (szwagier), **tinta** (atrament), **pires** (podstawka), **flôr** (kwiat), **responsabilidade** (odpowiedzialność), **acção** (czynność) **sal** (sól) **ferro** (żelazo), **neto** (wnuk), **cunhada** (szwagierka) **irmã** (siostra), **fuligem** (sadza), **vidro** (szkło), **forno** (piec), **caneta** (pióro) **ouro** (złoto) **prata** (srebro), **enxada** (motyka), **machado** (siekiera), **quantidade** (ilość), **Londres** (Londyn), **Alpes** (Alpy), **Baltico** (Bałtyk) **som** (głos) **ovelha** (owca) **carneiro** (baran) **riqueza** (bogactwo), **verdade** (prawda) **pescador** (rybak), **filha** (córka), **marfim** (kość słoniowa) **arvore** (drzewo), **fome** (głód), **sêde** (pragnienie), **camponez** (wieśniak) **esmola** (jałmużna), **nação** (naród), **excepção** (wyjątek), **Caspio** (Kaspijski), **Apenninos** (Apeniny).

LEKCJA 12.
(Duodecima Lição)

Rzeczowniki (Substantivos) — **O Liczbie** (Numero).

Przy odmianie rzeczownika rozróżniamy dwie liczby: pojedyńczą, n. p. koń i mnogą: konie. Liczbę mnogą wyrazów portugalskich tworzy się według następujących prawideł:

1) Do wyrazów zakończonych na samogłoskę, dodaje się końcówkę **s**, n. p. **faca** (nóż), **facas** (noże); **lei** (prawo), **leis** (prawa).

2) Wyrazy zakończone na **ão**, w liczbie mnogiej kończą się:

a) na **ãos** — **cidadão** (obywatel), **cidadãos** (obywatele); **christão** (chrześcijanin), **christãos** (chrześcijanie);

b) na **ões** (jest ich najwięcej), n. p. **lição** (lekcja), **lições** (lekcje);

c) inne jeszcze na **ães**, n. p. **pão** (bułka), **pães** (bułki).

3) Wyrazy zakończone na:

a) **al**, **ol**, **ul**, z reguły tracą **l** w liczbie mnogiej i przybierają końcówkę **es**, n. p. **canal** (kanał), **canaes** (kanały), **sol** (słońce), **soes** (słońca), **taful** (gracz), **tafues** (gracze).

b) Rzeczowniki zakończone na **el**, w liczbie mnogiej kończą się na **eis**: **papel** (papier), **papeis** (papiery).

c) Wyrazy zakończone na **il** których akcent spoczywa na **il**, tracą **l** i przybierają w liczbie mnogiej **s**, n. p. **funil** (lejek), **funis** (lejki).

Jeżeli zaś akcent spoczywa na przedostatniej zgłosce, będą miały w liczbie mnogiej końcówkę **eis**:

fossil (ciało kopalne) - **fosseis** (ciała kopalne).

4) Wyrazy zakończone na **m**, w liczbie mnogiej mają **ns**:

homem (człowiek) - **homens** (ludzie).

5) Wyrazy zakończone w liczbie pojedyńczej na **r** i **z**, w liczbie mnogiej przybierają **es**:

log**ar** (miejsce) - log**ares** (miejsca)
rap**az** (chłopiec) - rap**azes** (chłopcy)

6) Wreszcie wyrazy zakończone na **s**, w liczbie pojedyńczej, pozostają takie same w liczbie mnogiej:

o **lapis** (ołówek) - os **lapis** (ołówki)
o **pires** (podstawka) - os **pires** (podstawki)

Ćwiczenie.

Podać liczbę mnogą następujących wyrazów:

o remedio (lekarstwo)	a maçã (jabłko)	o annel (pierścień)
a régua (linja)	o sabão (mydło)	o caracol (ślimak)
a folha (kartka)	o pulmão (płuco)	o mel (miód)
o caminho (droga)	o colchão (siennik)	o anzol (wędka)
o bem (dobro)	o carvão (węgiel)	o barril (beczka)
o irmão (brat)	a acção (czyn)	o ardil (postęp)
o grão (ziarno)	o avental (fartuch)	o paúl (bagno)
o pagão (poganin)	o pombal (gołębnik)	o reptil (płaz).

Podać liczbę pojedyńczą następujących wyrazów:

os hespanhoes (hiszpanie)	os cães (psy)
os inglezes (anglicy)	os gatos (koty)
os francezes (francuzi)	as gallinhas (kury)
as bençãos (błogosławieństwa)	os gallos (koguty)
os orphãos (sieroty)	os pintos (kurczęta)
as munições (amunicje)	os perús (indyki)
os batalhões (bataljony)	os animaes (zwierzęta)
os pavões (pawie)	as occasiões (okazje)
os orgãos (organy)	os professores (nauczyciele)
os mezes (miesiące)	as orações (modlitwy)
as espigas (kłosy)	as raizes (korzenie)
as vertigens (obłędy)	os allemães (niemcy)
as nuvens (chmury)	as horas (godziny).

LEKCJA 13.
(Decima-terceira Lição)

Rzeczowniki złożone (nomes compostos) **z dwóch wyrazów.**

Liczbę mnogą tych wyrazów tworzy się według następujących reguł:

1) Tylko ostatnia część wyrazu przybiera końcówkę liczby mnogiej:

a) Gdy pierwsza część wyrazu złożonego jest nieodmienna, (n. p. czasownik, przyimek i t. p), jak **guarda-chuva** — od **guardar** (chować, chronić) i **chuva** (deszcz) — parasol; **guarda-chuvas** (parasole).

b) Gdy dwa słowa tworzą jeden wyraz tak że niema między niemi żadnego łącznika (tak zw. hyphen), n. p. **girasol** (słonecznik), **girasóes** (słoneczniki).

2) W wyrażeniach połączonych przyimkiem **de,** przybiera końcówkę liczby mnogiej tylko pierwsza część wyrazu: **pé-de-vento** (wicher), **pés-de-vento** (wichry).

3) Jeżeli słowa są złożone z dwóch wyrazów odmiennych, połączonych łącznikiem, to zwykle oba wyrazy przyjmują końcówkę liczby mnogiej:

a **obra-prima** - arcydzieło
as **obras-primas** - arcydzieła

UWAGA: — W portugalskim języku trzeba uważać na samogłoskę **o,** która brzmi jak polskie ó i ma akcent.

Otóż w liczbie pojedyńczej brzmi to o głucho: w liczbie zaś mnogiej bardzo często brzmi otwarto. n. p. **povo** (pówu, lud), **povos** (powus), ludy.

Ważniejsze **wyjątki** są:

almoço	śniadanie	lodo	błoto
choro	płacz	pescoço	szyja
repolho	kapusta	gafanhoto	szarańcza
gosto	smak	nojo	wstręt

W tych wyrazach przedostatnie **o** ma akcent, ale brzmi głucho tak w liczbie pojedyńczej, jak i mnogiej zarazem.

Ćwiczenie.

Podać liczbę mnogą następujących wyrazów:

1) **sobre-mesa** (deser)
guardanapo (serweta)
beija-flôr (koliber)
sub-commissario (podkomisarz)
submarino (okręt podwodny)
sacarolha (korkociąg)

2) **bicho-de-sêda** (jedwabnik) | **jardim de infancia** (szkoła dla dzieci)
chefe de secção (dyrektor sekcji) | **caminho de ferro** (droga kolejowa)
arma de fogo (broń palna)

3) **cirurgião-dentista** (dentysta-chirurg)
surdo-mudo (głuchoniemy)
via-ferrea (kolej)
quarta-feira (środa).

Podać liczbę pojedyńczą następujących wyrazów:

mãos-de-obra (rękodzieła)
machinas de costura (maszyny do szycia)
gallos de briga (koguty do walki)
dias santos (święta)

pernilongos (komary), **sextas-feiras** (piątki), **guardas-civis** (policjanci cywilni), **porta-bandeiras** (chorąży), **mata-borrões** (bibuły).

LEKCJA 14.
(Decima quarta Lição)

Rzeczowniki zdrobniałe i zgrubiałe.

Wyrazom języka portugalskiego można nadać za pomocą niektórych końcówek pojęcie, czyli znaczenie zdrobniałe lub zgrubiałe.

1) Ważniejsze końcówki stopnia zdrobniałego (**grau diminutivo**) są:

inho, inha, zinho, zinha;
rzadko używane: — **ito, ita, ote, ete, ico, ejo,**

n. p.: **cãozinho** lub **cãozito** (piesek), **rapazote**, **rapazito** lub **rapazinho** (chłopczyk), **cruzinha** (krzyżyk), **casita** (domek), **cabrito** (koźlę), **animalejo** (zwierzątko).

2) Ważniejsze końcówki stopnia zgrubiałego (**grau augmentativo**) są:

ão, ona;
rzadko używane: — **aço, aça, arão, zarrão, gão,**

n. p.: **anelão** (pierścienisko), **pedinchão** i **pedinchona** (proszący i prosząca natrętnie), **mestraço** (nauczycielisko), **casarão** (domisko), **homenzarrão** (człowieczysko), **narigão** (nosisko), **comilão** (obżartuch), **barcaça** (wielka łódź).

Stopień zdrobniały tworzy się jak następuje:

1) Przy wyrazach kończących się na zgłoskę z akcentem, lub dwuzgłoskę, albo brzmienie nosowe, kładzie się między wyrazem a końcówką literę **z** lub **s** (może być jedna lub druga).

pé (noga) - pes**i**nho (nóżka)
s**a**bio (uczony) - sabios**i**nho (mały uczony)
irm**ão** (brat) - irmãos**i**nho (braciszek)

2) Gdy wyraz kończy się na samogłoskę lub wogóle na zgłoskę bez akcentu, można włożyć, choć niekoniecznie, **z** lub **s** między wyraz a końcówkę, n p.:

pap**e**l (papier) - papel**i**nho lub papels**i**nho (papierek)
l**i**vro (książka) - livr**i**nho lub livros**i**nho (książeczka)

UWAGI: — 1) Przy połączeniu wyrazów z końcówkami zdrobniałemi, wyrazy zakończone w liczbie mnogiej na **s** lub **es** tracą je, tak, że tylko końcówce zdrobniałej dodaje się **s**, n. p.:

c**ão** (pies), liczba mnoga zamiast cãesz**i**nhos (pieski)
pisze się cãez**i**nhos

2) Przy wyrazach kończących się na **co** i **ca**, zmienia się **c** na **qu**, jeśli po niem następuje końcówka, zaczynająca się od **i** lub **e**, n. p.:

b**a**nco (ławka) - banqu**i**nho (ławeczka)
c**a**sca (łupina) - casqu**i**nha (łupinka)

3) Wyrazy zakończone na **go** i **ga**, gdy po nich następuje końcówka zaczynająca się od **i** i **e** w stopniu zdrobniałym, mają **gu**, n. p.:

am**i**go (przyjaciel) - amigu**i**nho (mały przyjaciel)
esp**i**ga (kłos) - espigu**i**nha (kłosik).

Wyrazy takie lub im podobne tworzy się także według reguły pod n. 2), n. p. amigos**i**nho, espigas**i**nha i t. d.

Stopień zgrubiały tworzy się:

a) dodając wyrazom zakończonym na spółgłoskę końcówki **ão**, **aço** i t. d., n. p. ann**e**l — annel**ão** (pierścień, pierścienisko).

b) skreślając wyrazom, zakończonym na samogłoskę, ową samogłoskę i dodając końcówki **ão** i t. d., n. p.:

p**o**rta — port**ão** (drzwi, brama)

Ćwiczenie.

Rozróżnić nast. wyrazy zgrubiałe od zdrobniałych:

dentão (od dente — ząb), logarejo (logar — miejsce), pintainho (pinto — kurczę), lacinho (laço — węzeł), canzarrão i cãozito (cão — pies), facão (faca — nóż), chapelão (chapeu — kapelusz), florinha, florzinha (flôr — kwiat), riozinho (rio — rzeka), pontezinha (ponte — most), cadeirinha (cadeira — stołek), ricaço (rico — bogaty), avozinha (avó — babka), mãezinhas (mãe — matka), tinteirinho (tinteiro — kałamarz), thesourinha (thesoura — nożyce), agulhazinha (agulha — igła), louzinha (lousa — tabliczka), fiozinho (fio — nić), janelão (janella — okno), meninote (menino — chłopiec), sapatinho (sapato — trzewik), jornalsinho (jornal — gazeta).

UWAGA: — Prócz wyrazów zdrobniałych lub zgrubiałych można także użyć przymiotnika — pequeno (mały) lub grande (wielki), n. p.:

pequeno muro - mały mur
grande palacio - wielki pałac

LEKCJA 15.
(Decima quinta Lição)

Przymiotniki
(adjectivos)

Przymiotniki są to wyrazy, które oznaczają przymioty osób lub rzeczy i służą do bliższego określenia rzeczowników.

Dzielą się więc na:

Jakościowe (qualificativos), które mówią jaką jest osoba, rzecz lub jej właściwość, n. p.:

alto (wysoki), **branco** (biały).

Określające (determinativos), które określają jakiś szczegół osoby lub rzeczy, okoliczność miejsca, liczby i t. d. Do tych zaliczają się przymiotniki tak zw. ojczyste (patrios) n. p.:

russo (rosjanin).

Przymiotniki określające dzielą się na:

1) Przedimkowe (articulares), są to **przedimki** określone: **o, a, os, as**; nieokreślone: **um** (jeden, pewien), **uma, uns, umas**, n. p.:

o machado (siekiera), um passaro (ptak).

2) **Wskazujące** (demonstrativos):

este -	**esta** -	**estes** -	**estas**,
ten	ta	ci	te

esse - **essa** - **esses** - **essas** — tamten itd.

aquelle, **aquella**, **aquelles**, **aquellas**
tamten (dalszy) i t. d.

mesmo - a - os - as (tensam, tasama itd.)

est'outro, **est'outra**, **est'outros**, **est'outras**
(ten drugi, ta druga itd.)

ess'outro - a - os - as (tamten drugi - a - dzy - gie),
aquell'outro — tamten drugi (dalszy) itd.

3) **Względne** (relativos):

o qual, **a qual**, **os quaes**, **as quaes**
(który - a - rzy - re)

cujo, **cuja**, **cujos**, **cujas**
(czyj - ja itd)

4) **Dzierżawcze** (possessivos):

meu	**minha**	**meus**	**minhas**
mój	moja	moi (moje)	moje (moi)
teu	**tua**	**teus**	**tuas**
twój	twoja	two (twoje)	twoje (twoi)
seu	**sua**	**seus**	**suas**
jego*) (jej)	jej jego)	ich	ich
nosso	**nossa**	**nossos**	**nossas**
nasz	nasza	nasi (nasze)	nasze
vosso	**vossa**	**vossos**	**vossas**
wasz (wasze)	wasza	was. (wasze)	wasze
seu	**sua**	**seus**	**suas** — ich

5) **Pytające** (interrogativos):
que? (co); **qual**, **quaes?** (aki, jacy, jakie);
quanto, **quanta**, **quantos**, **quantas** (ile ?)

6) **Nieoznaczone** (indefinidos):
outro (inny)
algum (jakiś)
qualquer (jakikolwiek, itd)

7) **Liczebniki** (numeraes), o których mowa w następnej lekcji.

*) Także: swój-je, swoja, swoi-je, swoje i t. d.

Ćwiczenie.

Rozróżnić przymiotniki od rzeczowników i przymiotniki od przymiotników:

o velho pae (stary ojciec), o rio largo (szeroka rzeka), um jovem sobrinho (młody siostrzeniec, bratanek) o genro e o sogro (zięć i teść), o mesmo neto (tensam wnuk), o vidro transparente (szkło przezroczyste), boa comida (dobre jedzenie), um moço valente (odważny młodzieniec), a linda flôr (piękny kwiat), o livro azul (modra książka), os verdes campos (zielone pola), um italiano (Włoch), trinta suecos (trzydzieści szwedów), a egreja cheia de povo (kościół pełen ludu), os maus livros (złe książki), este bom homem (ten dobry człowiek), estas enxadas e aquelles ancinhos (te motyki i tamte grabie), esses meninos (tamci chłopcy); qual cavallo? (jaki koń), quaes crianças (jakie dzieci) aquellas janellas (tamte okna), os nossos costumes (nasze zwyczaje), quantas vezes? (ile razy), que horas são? (jaka godzina), cuja arvore? (czyje drzewo), cujas virtudes (czyje cnoty) nossos paes (nasi ojcowie) nossas mães (nasze matki) suas orações (jego, ich modlitwy), qualquer penna (jakiekolwiek pióro).

LEKCJA 16.
(Decima sexta Lição)

Liczebniki (numeraes).

Są to słowa, któremi oznaczamy liczbę osób lub rzeczy.

Dzielą się w portugalskim języku na:

Główne (cardinaes):

um, uma	jeden, no, na	onze	jedenaście
dois, duas	dwaj, dwa, dwie	doze	dwanaście
tres	trzej, trzy	treze	trzynaście
quatro	czterej, cztery	quatorze	czternaście
cinco	pięć	quinze	piętnaście
seis	sześć	dezeseis	szesnaście
sete	siedem	dezesete	siedmnaście
oito	ośm	dezoito	ośmnaście
nove	dziewięć	dezenove	dziewiętnaście
dez	dziesięć	vinte	dwadzieścia

vinte e um	-	dwadzieścia jeden
trinta	-	trzydzieści
trinta e um	-	trzydzieści jeden
quarenta	-	czterdzieści
cincoenta	-	pięćdziesiąt
sessenta	-	sześćdziesiąt
setenta	-	siedmdziesiąt
oitenta	-	ośmdziesiąt
noventa	-	dziewięćdziesiąt
cem	-	sto
cento e um - a	-	sto jeden, jedna
cento e dois, duas	-	sto dwa, dwie
cento e trez	-	sto trzy
cento e dez	-	sto dziesięć — itd.

duzentos	-	dwieście
trezentos	-	trzysta
quatrocentos	-	czterysta
quinhentos	-	pięćset
seiscentos	-	sześćset
setecentos	-	siedmset
oitocentos	-	ośmset
novecentos	-	dziewięćset
mil	-	tysiąc
milhão	-	miljon
bilhão	-	biljon
trilhão	-	tryljon — itd.

Liczebniki porządkowe (ordinaes):

primeiro - a - os - as	-	pierwszy - a - i - e
segundo - a	-	drugi (wtóry - ra)

terceiro - a	-	trzeci
quarto - a	-	czwarty
quinto - a	-	piąty
sexto - a	-	szósty
setimo - a	-	siódmy
oitavo - a	-	ósmy
nono - a	-	dziewiąty
decimo - a	-	dziesiąty
undecimo - a	-	jedenasty
duodecimo - a	-	dwunasty

decimo terceiro	-	trzynasty — itd.
vigesimo - a	-	dwudziesty
vigesimo - a primeiro - a	-	dwudziesty pierwszy — itd.
trigesimo - a	-	trzydziesty
quadragesimo - a	-	czterdziesty
quinquagesimo	-	pięćdziesiąty
sexagesimo	-	sześćdziesiąty
septuagesimo	-	siedmdziesiąty
octogesimo	-	ośmdziesiąty

nonagesimo	-	dziewięćdziesiąty
centesimo	-	setny
ducentesimo	-	dwusetny
tricentesimo	-	trzysetny
quadrigentesimo	-	czterosetny
quingentesimo	-	pięciosetny
sexcentesimo	-	sześciosetny
septingentesimo	-	siedmiosetny
octingentesimo	-	ośmiosetny
nongentesimo	-	dziewięciosetny
miliesimo	-	tysięczny
millionesimo	-	miljonowy
billionesimo	-	biljonowy

Wielorakie (multiplicativos):

simples	-	pojedyńczy jednaki (a, io)
duplo (duplice)	-	podwójny, dwojaki
triplo (triplice, trino)	-	potrójny, trojaki, trzykrotny
quadruplo	-	poczwórny, czworaki
quintuplo	-	pięcioraki - krotny
sextuplo	-	sześcioraki, poszóstny
septuplo	-	siedmioraki
octuplo	-	ośmioraki
decuplo	-	dziesięcioraki
undecuplo	-	jedenastoraki
duodecuplo	-	dwunastoraki

(inne nieużywane)

centuplo	-	stokrotny
multiplo	-	wieloraki - krotny

Podziałowe — polskie:

po jednemu,	po jednem,	po jednej
po dwóch,	po dwa,	po dwie
po trzech,	po trzy,	po troje
po czterech,	po cztery,	po czworo. itd.
po dziesięciu,	po dziesięć,	po dziesięcioro
po stu,	po sto;	
po tysiącu,	po tysiąc. itd.	

— tłómaczy się za pomocą liczebników głównych z przyimkiem a, n. p.: po pięciu — cinco a cinco; po stu — cem a cem itd.

Zbiorowe (dual)

polskie należy tłómaczyć za pomocą liczebników głównych:

ambos (um e outro) lub os dois	-	dwoje, oboje
os tres	-	troje
os quatro	-	czworo
os dez	-	dziesięcioro
os trinta e quatro	-	trzydzieści czworo

UWAGI: — 1) W ułamkach mówi się: um terço — jedna trzecia; dois terços — dwie trzecie; tres terços (albo um inteiro) — trzy trzecie (jeden cały); um quarto — jedna czwarta; dois sextos — dwie szóste; tres nonos — trzy dziewiąte; um decimo — jedna dziesiąta; cinco doze ávos — pięć dwunastych; um quinze ávos — jedna piętnasta; um sessenta ávos — jedna sześćdziesiąta itd.

2) Są także niektóre przymiotniki używane na oznaczenie wieku, począwszy od 50-ciu lat, n. p. quinquagenario-a — pięćdziesięcioletni-a; sexagenario, septuagenario, octogenario, nonagenario.

3) Sto gdy jest z rzeczownikiem, tłómaczy się **cem**, n. p. cem annos (sto lat); gdy zaś stoi bez rzeczownika tłómaczy się: cento n. p. cento e cinco (sto i pięć); albo centena (setka), n. p. uma centena de gansos (setka gęsi).

4) **Tysiąc**, gdy się mówi o pieniądzach brazylijskich, należy tłómaczyć **conto**, n. p. tysiąc milrejsów — um conto de réis: cem contos de réis (sto tysięcy), mil contos de réis (miljon), tres mil contos de réis (trzy miljony); w innych razach tłómaczy się wyrazem **mil** (tysiąc): mil homens (tysiąc ludzi), dez mil carabinas (10 tys. karabinów) itd.

5) We wyliczaniu papieży i królów używa się liczebników porządkowych aż do X.; po dziesięciu używa się liczebników głównych, n. p.:

Carlos quinto (Karol Piąty) - Leão quarto (Leon Czwarty)

natomiast:

Pio onze (Pius jedenasty) - Luiz quinze (Ludwik piętnasty)

W wyliczaniu stronnic książki lub liczb ulic, mówi się: **pagina** vinte e quatro (stronnica 24-a); casa vinte (dom 20-y).

Ćwiczenie.

A semana (tydzień) tem (ma) sete dias (dni):

segunda-feira	-	poniedziałek
terça-feira	-	wtorek

quarta-feira	-	środa
quinta-feira	-	czwartek
sexta-feira	-	piątek
sabbado	-	sobota
domingo	-	niedziela.

O mez (miesiąc) tem quatro semanas. O anno (rok) tem doze mezes. O mez tem trinta dias. Cada (każdy) dia tem vinte e quatro horas (godzin); cada hora tem sessenta minutos (minut) e cada minuto tem sessenta segundos (sekunda). Quantos annos tens (masz)? Tenho (mam) vinte e quatro annos, sete mezes e vinte dias.

Os doze mezes do anno se chamam (nazywają się):

Janeiro	-	styczeń
Fevereiro	-	luty
Março	-	marzec
Abril	-	kwiecień
Maio	-	maj
Junho	-	czerwiec
Julho	-	lipiec
Agosto	-	sierpień
Setembro	-	wrzesień
Outubro	-	październik
Novembro	-	listopad
Dezembro	-	grudzień

A quinta casa (dom). O decimo palacio (pałac). O centesimo vigesimo terceiro soldado (żołnierz). Andaram (szli) em columnas (w kolumnach) cinco a cinco. Dois oitavos ou um quarto. Quatro quinze ávos. O primeiro imperador (cesarz) e a segunda imperatriz (cesarzowa). Sete vezes (razy) sete. Quatro egrejas (kościoły) e dez sinos (dzwony) Na sexta mesa (stół). No trigesimo logar (miejsce). A caixa com (z) cincoenta phosphoros. Quinhentas paginas (stronnica) da grammatica da lingua portugueza e duzentas e sessenta e duas folhas do diccionario (słownik) francez (francuski). Capitulo (rozdział) quadragesimo. Luiz (Ludwik) quatorze, rei (król) da França (Francji) e Carlos (Karol) quinto, imperador da Allemanha (Niemiec). Quarenta e oito dias de viagem (podróży).

LEKCJA 17.
(Decima setima Lição)

Przymiotniki.
Liczba (numero) — **Rodzaj** (genero).

Przymiotniki zgadzają się z rzeczownikiem w liczbie i rodzaju. Prawidła two zenia liczby mnogiej przymiotników są te same co liczby mnogiej rzeczowników.

Rodzaj żeński przymiotników tworzy się według następujących prawideł:

1) Przymiotniki zakończone na **o**, zmieniają tę końcówkę w rodzaju żeńskim na **a**: n. p. alto alta (wysoki, wysoka); branco — branca (biały, biała).

2) Przymiotniki mające w rodzaju męskim końcówkę **eu**, będą mieć wogóle w rodzaju żeńskim **ea**, n. p. europeu (europejczyk) — européa.

Wyjątki: meu, teu, seu (mój, twój, swój — jego), w rodzaju żeńskim mają: minha, tua, sua (moja, twoja, swoja — jego).

3) Przymiotniki zakończone na **ão**, w rodzaju żeńskim mają końcówkę **ã** (rzadko **ona** i **oa**), n. p. christão — christã (chrześcijanin, chrześcijanka).

4) Przymiotniki zakończone na **ez, ol, or,** i **u**, w rodzaju żeńskim przybierają końcówkę **a**:

francez — franceza	-	francuski — francuska
hespanhol — hespanhola	-	hiszpański - ska
calculador — calculadora	-	kalkulujący - jąca
crú — crua	-	surowy — surowa

Wyjątki: — menor (mniejszy), peior (gorszy), melhor (lepszy), interior (wewnętrzny), exterior (zewnętrzny), superior (wyższy) i tym podobne, nie zmieniają się w rodzaju żeńskim.

5) Wszystkie inne przymiotniki, z innemi końcówkami, np. na **e**, **al**, **el**, **z** itd. nie zmieniają się w rodzaju żeńskim:

breve	-	krótki, krótka
affavel	-	uprzejmy - ma
capaz	-	zdolny - na
immortal	-	nieśmiertelny - na.

Wyjątki: — este — esta (ten, ta); aquelle — aquella (tamten — dalszy — tamta); bom — boa (dobry, dobra); algum — alguma (jakiś — pewien — jakaś); nenhum — nenhuma (żaden, żadna).

Ćwiczenie.

Podać rodzaj żeński i liczbę mnogą w obu rodzajach następujących wyrazów:

preto (czarny), **cinzento** (popielowaty), **verde** (zielony), **escuro** (ciemny), **piedoso** (pobożny), **inglez** (angielski), **saboroso** (smaczny), **inutil** (niepotrzebny), **geral** (ogólny), **pagão** (pogański), **fino** (cienki), **amarello** (żółty), **feliz** (szczęśliwy), **largo** (szeroki), **militar** (wojskowy), **humido** (wilgotny), **mutavel** (zmienny), **real** (rzeczywisty), **ligeiro** (prędki) **cortez** (grzeczny), **facil** (łatwy), **hebreu** (żydowski), **enorme** (ogromny), **sombrio** (cienisty), **nodelar** (wzorowy), **serviçal** (usłużny) **profundo** (głęboki), **quente** (ciepły), **cordial** (serdeczny), **differente** (różny), **vil** (podły), **animador** (dodający odwagi), **grande** (wielki), **pequeno** (mały), **valente** (waleczny), **frio** (zimny).

LEKCJA 18.
(Decima oitava Lição)

Przymiotniki — Stopnie (Graus).

Przymiotniki w języku portugalskim mają trzy stopnie:

równy - **positivo**
wyższy - **comparativo** (porównywujący)
najwyższy - **superlativo**.

1) Aby wyrazić **stopień wyższy**, posługujemy się przysłówkien (adverbio) **mais** (więcej), n. p. **mais forte** (silniejszy); w zdaniu zaś, po przymiotniku, kładzie się łącznik (**conjuncção**) **que** lub **do que** (niż, od), n. p. José é **mais** forte **do que** João (Józef jest silniejszy od Jana); Pedro é **mais** sabio **que** Ignacio (Piotr jest więce uczony od Ignacego).

2) **Stopień najwyższy** tworzy się za dodaniem przedimka **o**, **a**, **os**, **as**, które się kładzie przed przysłówkiem **mais**:

o mais forte - najsilniejszy

W zdaniu kładzie się jeszcze, po przymiotniku, przyimek (**preposição**) **de**: Francisco é **o mais** forte de todos (Franciszek jest najsilniejszy — ze wszystkich).

Stopień najwyższy tworzy się jeszcze za pomocą końcówek **issimo**, **issima**, **issimos**, **issimas**, — gdy się rozchodzi o stopień najwyższy bezwzględny (**superlativo absoluto**):

fort**issimo** - najsilniejszy, itd.

Przymiotniki z przysłówkami: **muito** (bardzo), **extraordinariamente** (nadzwyczaj), **completamente** (całkiem) i tym podobnymi uważane są jako będące w stopniu najwyższym:

muito justo	-	bardzo sprawiedliwy
completamente escuro	-	całkiem ciemny itd.

Tworzą stopień wyższy i najwyższy **nieprawidłowo** następujące przymiotniki:

bom	-	dobry	grande	-	wielki
melhor	-	lepszy	maior	-	większy
optimo	-	najlepszy	maximo	-	największy
mau	-	zły	pequeno	-	mały
peior	-	gorszy	menor	-	mniejszy
pessimo	-	najgorszy	minimo	-	najmniejszy.

UWAGI: — 1) Przymiotniki zakończone na **e** i **o**, tracą tę samogłoskę, i przybierają końcówkę **issimo**, **issima**: **breve** (krótki), **brevissimo** (najkrótszy); **corajoso** (odważny), **corajosissimo** (najodważniejszy).

2) Przymiotniki zakończone na **l** i **r** (oprócz: **facil** — **facillimo** (łatwy — najłatwiejszy), w stopniu najwyższym wogóle przybierają wprost końcówkę **issimo**:

fatal, fatalissimo - fatalny, najfatalniejszy.

3) Zakończone na **z** przybierają **cissimo**:

feliz, felicissimo - szczęśliwy, najszczęśliwszy.

4) Zakończone na **re** i **ro**, tracą te końcówki i przybierają końcówkę **errimo**:

sálubre, saluberrimo	-	zdrowotny, najzdrowotniejszy
integro, integerrimo	-	prawy, najbardziej prawy.

5) Zakończone na **co**, z reguły tracą tę końcówkę i przybierają **quissimo**, n. p.:

rico, riquissimo - bogaty, najbogatszy.

6) Wreszcie przymiotniki zakończone na **ão** i **m** w stopniu najwyższym tracą te końcówki i przybierają końcówkę **nissimo**:

commum, communissimo	-	pospolity, najpospolitszy
são, sanissimo	-	zdrowy, najzdrowszy.

Ćwiczenie.

A mais **bella** (piękna) das **flores** (kwiatów) é (jest) a **rosa** (róża). **José** é o **mais velho** (stary) dos **meninos** (chłopców), e **João** o **mais piedoso** (pobożny). A **tinta** (atrament) é **mais preta** (czarny)

do que a cerveja (piwo). A pêra (gruszka) é melhor do que o pecego (brzoskwinia). A penna (pióro) é menor do que a caneta (rączka). É mais facil ler (czytać) do que escrever (pisać). O sol é maior que a lua (księżyc). A lição (lekcja) é facillima, a mais facil de todas (ze wszystkich). O ar (powietrze) do campo (pola) é mais puro (czyste) do que o (to) da cidade (miasta). O café (kawa) é bom; o chá (herbata) é melhor; o leite (mleko) é optimo.

Dać stopień wyższy i najwyższy następ wyrazom:

feroz	- okrutny	contente	- zadowolony
feliz	- szczęśliwy	claro	- jasny
alto	- wysoki	capaz	- zdolny
perigoso	- niebezpieczny	exemplar	- przykładny
bello	- piękny	inutil	- niepożyteczny
futil	- próżny	antigo	- dawny
real	- rzeczywisty	amigo	- przyjacielski
especial	- specjalny	fraco	- słaby

LEKCJA 19.
(Decima nona Lição)

Zaimki (Pronomes).

Wyrazy, które zastępują imiona osób, zwierząt lub rzeczy, nazywają się zaimkami.

Osobowe (pessoaes) zastępują imiona osób. Są następujące:

Osoba pierwsza, która mówi:

Liczba pojedyńcza: **eu** (ja)		Liczba mnoga: **nós** (my)	
eu	- ja	nós	- my
de mim	- odemnie (mnie)	de nós	- nas (od nas)
me, a mim	- mi, mnie	a nós, nos	- nam
me, a mim	- mnie, mię	nos, a nós	- nas
commigo	- ze mną, mną	comnosco	- z nami, nami
em mim	- we mnie	em nós	- w nas

Druga osoba, do której mówimy:

Liczba pojedyńcza: **tu** (ty)		Liczba mnoga: **vós** (wy)	
tu	ty	vós	wy
de ti	ciebie (od ciebie)	de vős	was (od was)
a ti, te	tobie, ci	a vós, vos	wam
te, a ti	ciebie, cię	vos, a vős	was
comtigo	tobą (z tobą)	comvosco	z wami
em ti	w tobie	em vős	(w) was

Trzecia osoba, o której mówimy:

Liczba pojedyńcza

elle, ella	on, ona
delle, della	jego, jej (od niego, od niej)
a elle, a ella, lhe	jemu (mu), jej
a elle, a ella, o, a	jego (go), ją
com elle, com ella	(z) nim, (z) nią
nelle, nella	w nim, w niej

Liczba mnoga:

elles, ellas	oni, one
delles, dellas	ich (od nich)
a elles, a ellas, lhes	im
a elles, a ellas, os, as	ich, je
com elles, com ellas	(z) nimi, (z) niemi
nelles, nellas	w nich

Zaimek zwrotny (reflexivo)

se (się) — używa się, gdy zwracamy się do 3-ej osoby:

se	się	se, a si	siebie, się
de si	siebie (od siebie)	comsigo	ze sobą
a si, se	sobie	em si	w sobie.

Ćwiczenie.

Eu estudo	Ja się uczę
Tu cantas	Ty śpiewasz
Elle é pobre	On jest ubogi

Eu lhe disse	Ja mu mówiłem
Nós nos vimos hontem	Widzieliśmy się (my) wczoraj
Elles se enganaram	Oni się pomylili
Vou comvosco	Pójdę z wami
Eu vos darei um quadro	Dam wam obraz
E' delle esta corrente?	Jego jest ten łańcuszek?
Sim, ella lhe pertence	Tak, on jest jego (dosł. jemu należy się)
Viste o rei?	Widziałeś króla?
Não senhor, não o vi	Nie panie, nie widziałem go
Fui com elle	Poszedłem z nim
Em ti não ha mentira	W tobie niema kłamstwa
Que darei a elle?	Co mu dam?
Elle se feriu	On się zranił
Ella levou comsigo a enxada	Ona wzięła ze sobą motykę
Elle me saudou	On mię pozdrowił
Pedro deu-me tres pecegos	Piotr dał mi trzy brzoskwinie
Elle foi commigo á escola	On poszedł ze mną do szkoły
E' delle este canivete?	Jego jest ten scyzoryk?
Eu o vi na cidade.	Widziałem go w mieście.

LEKCJA 20.
(Vigesima Lição)

Zaimki przymiotnikowe (Pronomes adjectivos).

Oprócz właściwych zaimków, istnieją tak zwane **zaimki przymiotnikowe** (pronomes adjectivos), których się używa w 3-ej osobie w miejsce rzeczowników lub wyrazów równoznacznych rzeczownikom. Są to formy zaimkowe przymiotników określonych (adjectivos determinativos), n. p. **alguem** (ktoś) zastępuje wyrażenie — alguma pessoa (jakaś osoba).

Dzielą się na:

1) Wskazujące (demonstrativos): **o** (w zdaniu tłomaczy się w 4-ym polskim przypadku: tego — to), **isto** (to) **isso** (tamto), **aquillo** (tamto, ono — dalsze). Zauważyć należy, że przysłówki **o, a, os, as**, gdy zastępują rzeczowniki, są zaimkami.

Przykłady: isto é bom (to jest dobre); isso é melhor (tamto jest lepsze); aquillo é optimo (tamto jest najlepsze). Não o digas (nie mów tego). Não o conheço (nie znam go).

2) Względne: **que** (który, a, e) i **cujo, a, os, as,** (którego, której, których), **quem** (kto).

Przykłady: — Ha **arvores** que não têm **folhas** (są drzewa, które nie mają liści). Não **sei** quem **cantou** (nie wiem, kto śpiewał).

3) Pytające: **que?** (co); **o que?** (co) **quem?** (kto); **qual?** (jaki, a, ie).

Przykłady: — Que **dizes**? (co mówisz?). O que **partiu**? (co odjechało). Quem **está** lá? (kto tam jest). Qual **delles** (jaki z nich) itd.

4) Nieoznaczone: **alguem** (ktoś): **algo** (coś); **ninguem** (nikt); **nada** (nic); **outrem** (ktoś inny); **tudo** (wszystko): **cada qual** (każdy) i t. d.

Przykłady: — **Ninguem veiu** (nikt nie przyszedł). **Viste alguem**? (widziałeś kogo?) **Nada** vi (nic nie widziałem).

Niektóre uwagi o zaimkach.

Oprócz zaimków osobowych istnieją wyrażenia, które odpowiadają zaimkom 3-ej osoby, n. p.: ful**a**no (ktoś). Dalej: Você (waść), **Vossa** mercê i Vosmecê (w skróceniu — Vmcê — waszmość); **Vossa** Senhor**ia**, **Sua** Senhor**ia** (Wasza, Jego Wielmożność); **Vossa** Excellencia (Wasza Ekscelencja) i inne formy grzeczności.

2) Jeżeli zaimek zwrotny **se** (się) zwraca się i odnosi do 1-ej lub 2-ej osoby, należy go tłómaczyć zaimkami osobowemi: **me, te, nos, vos,** n. p.: eu me cancei (zmęczyłem się), tu te lavaste (umyłeś się).

3) Pewne zaimki osobowe, jeżeli się schodzą w 3-im i 4-ym przypadku, tworzą następujące skrócenia:

me-o, a, os, as,	skracają się w:		**m'o, m'a, m'os, m'as**
te-o, a, os, as,	»	»	**tó, tá tós, tás**
lhe-o, a, os, as,	»	»	**lh'o, lh'a, lh'os, lh'as**
nos-o, a, os, as,	»	»	**nol-o, nol-a** itd.
vos-o, a, os, as,	»	»	**vol-o, vol-a** itd.

Przykłady:

Quem te **deu** o pão?	Kto ci dał chleb?
Pedro m'o **deu**	Piotr mi go dał
Quem t'o **deu**?	Kto ci go dał?
Dá-lhe o **livro**	Daj mu książkę
Eu lh'o dei	Dałem mu ją
Eu **vol**-o prom**e**tto	Ja wam to przyrzekam

4 Gdy zaimek osobowy, odpowiadający 4-mu przypadkowi deklinacji polskiej stoi po czasowniku zakończonym spółgłoską nosową, zmienia się wtenczas na **no, na, nos, nas,** n. p. tem-o (ma go), pisze się i wymawia:

tem-no
viram-nas (widzieli je) itd.

5) Gdy po czasowniku, zakończonym na **s** lub **r**, następuje zaimek **o, a, os, as,** końcówki te zmieniają się na **l,** n. p.:

ter-o będzie tel-o (mieć go)
vimos-os » vimol-os (widzieliśmy ich) itd.

Ćwiczenie.

Elle nos deu um lapis	On dał nam ołówek
Elle pensa	On myśli
Ella canta	Ona śpiewa
Eu estudo	Ja uczę się
Tu trabalhas	Ty pracujesz
Eu lhe disse	Ja mu mówiłem
Nós nos enganámos	My pomyliliśmy się
O senhor bebeu o vinho?	Pan wypił wino ?
Ainda o não bebi	Jeszcze go nie wypiłem
Voce escreveu ?	Ty napisałeś lub waść żeś napisał ?
Vou comtigo	Idę z tobą
Venha commigo	Pójdź ze mną
Ninguem comeu	Nikt nie jadł
Alguem esteve aqui	Ktoś tu był
O homem cuja casa foi pintada	Człowiek, którego dom był malowany
Aquillo é mau	Tamto (owo) jest złe
De quem fallastes ?	O kim mówiliście ?
Cada qual no seu logar	Każdy na swojem miejscu
Elle se penteou	On się uczesał
Elle me prestou bons serviços	On mi oddał dobre usługi
Dá-me o canivete	Daj mi scyzoryk
Eu t'o darei	Dam ci go
Nós vos dissemos	My wam mówiliśmy
Quizeram-nos dar	Chcieli nam dać
A quem devo dar as laranjas?	Komu mam dać pomarańcze ?
A elle ?	Jemu ?
Não; dá-as a João	Nie, daj je Janowi

Vossa Senhoria descançou?	Wasza Wielmożność odpoczął?
Vosmecê o conhece?	Waść go znasz?
Eu te darei dinheiro	Dam ci pieniądze
Eu comprei tijollos e telhas	Ja kupiłem cegły i dachówki
Paguei-as hoje	Zapłaciłem je dziś

LEKCJA 21.
(Vigesima primeira Lição)

Czasowniki — Verbos.

Czasowniki, są to słowa, któremi wyrażamy czynność lub stan osób lub rzeczy. Mają one w języku portugalskim cztery **odmiany** czyli konjugacje (conjugações) Do 1-ej konjugacji należą czasowniki zakończone w bezokoliczniku na **ar**: cham**ar** (wołać); do 2-ej czasowniki na **er**: com**er** (jeść); do 3-ej na **ir**: sent**ir** (czuć); do 4-ej zakończone na **ôr**: pôr (kłaść).

Stron — vozes, mamy trzy:

Czynna — activa, która wyraża czynność przechodnią:
eu chamo (wołam).

Bierna — passiva, która wyraża czynność bierną:
eu sou chamado (jestem wołany).

Zwrotna — reflexa, którą wyrażamy czynność, która od nas wychodzi lub do nas samych się zwraca:
eu me feri (skaleczyłem się).

W każdej odmianie mamy pięć **trybów** — modos:

Indicativo — oznajmiający, który wyraża czynność pewną, rzeczywistą: estudo (uczę się).

Condicional — warunkowy, którym powiadamy, że coś mogło się dziać, ale jest niepewne, zależne od pewnego warunku:
estudaria (uczyłbym się).

Imperativo — rozkazujący, którym się wyraża rozkaz, radę, prośbę upomnienie: estuda (ucz się)!

Subjunctivo lub conjunctivo — łączący, wyrażamy nim rzecz wątpliwą, czynność możliwą, zawisłą od drugiej; używa się go, gdy zdanie jest zawisłe od innego zdania:
si estudassse (gdybym się uczył).

Infinitivo — bezokolicznik, którym wyrażamy czyn, lub stan jakiejś rzeczy sposobem nieokreślonym.

Każdy tryb ma swoje **czasy** — tempos, które mogą być pojedyńcze — simples: eu cantei (śpiewałem); i złożone — compostos: eu tenho cantado (śpiewałem).

Każdy czas ma **liczbę** — numero: pojedynczą — singular: eu canto (śpiewam) i mnogą — plural: nós cantamos (śpiewamy). W każdej z tych liczb są dwa **rodzaje**, męski i żeński: eu, tu, elle — ella; nós, vós, elles — ellas. Jedna i ta sama końcówka służy dla obu rodzajów, n. p. eu cantarei — oznacza, ja będę śpiewał i ja będę śpiewała.

Czasowniki mogą być: **regularne**, t. j. prawidłowe (regulares), których źródłosłów (thema, radical) nie zmienia się, lecz tylko końcówka: eu louvo (chwalę), eu louvei (chwaliłem), eu louvaria (chwaliłbym) i **nieregularne**, t. j. nieprawidłowe (irregulares, których źródłosłów się zmienia: fazer (czynić), eu faço (czynię), eu farei (uczynię) itd.; **ułomne** (defectivos) tj. te, którym brakuje stron, czasów lub osób itd. n. p. chover (padać). Oprócz tych są czasowniki **posiłkowe** (auxiliares):

ser - być	estar - być
ter - mieć	haver - mieć,

które służą także do tworzenia czasów złożonych — tempos compostos.

Ćwiczenie.

Do jakiej odmiany należą następujące czasowniki?

conhecer (znać), julgar (sądzić), corrigir (poprawić), agradecer (dziękować), pagar (płacić), rogar (prosić), impôr (nakazać), merecer (zasłużyć), rir (śmiać się), escrever (pisać), omittir (opuścić), pegar (chwycić), extinguir (zagasić), pertencer (należeć), esquecer (zapomnieć), compôr (złożyć), orar (modlić się).

Ler jornaes	Czytać pisma
abrir a janella	Otworzyć okno
fechar a porta	Zamknąć drzwi
comprar pão	Kupić chleba
accender o fogo	Zapalić ogień
escrever um livro	Książkę napisać
respirar o ar	Oddychać powietrze.

Czasowniki (Verbos) - ODMIANA PRAWIDŁOWA (Conjugação regular)

Strona czynna – (Voz activa)

Pierwsza Konjugacja		Druga Konjug.		Trzecia Konjug.		Czwarta Konjugacja	
Louvar, chwalić		vender, sprzedawać		dividir, dzielić		pôr, kłaść	

Tryb oznajmiający

(Indicativo)

Czas teraźniejszy

(Presente)

louvo	chwalę	vendo	sprzedaję	divido	dzielę	ponho	kładę
louvas	chwalisz	vendes	sprzedajesz	divides	dzielisz	pões	kładziesz
louva	chwali	vende	sprzedaje	divide	dzieli	põe	kładzie
louvamos	chwalimy	vendemos	sprzedajemy	dividimos	dzielimy	pomos	kładziemy
louvaes	chwalicie	vendeis	sprzedajecie	dividis	dzielicie	pondes	kładziecie
louvam	chwalą	vendem	sprzedają	dividem	dzielą	põem	kładą

Czas przeszły niedokonany

(Imperfeito)

louvava	chwaliłem	vendia	sprzedawałem	dividia	dzieliłem	punha	kładłem
louvavas	chwaliłeś	vendias	sprzedawałeś	dividias	dzieliłeś	punhas	kładłeś
louvava	chwalił	vendia	sprzedawał	dividia	dzielił	punha	kładł
louvavamos	chwaliliśmy	vendiamos	sprzedawaliśmy	dividiamos	dzieliliśmy	punhamos	kładliśmy
louvaveis	chwaliliście	vendieis	sprzedawaliście	dividieis	dzieliliście	punheis	kładliście
louvavam	chwalili	vendiam	sprzedawali	dividiam	dzielili	punham	kładli

Czas przeszły dokonany
(Preterito perfeito)

louvei	pochwaliłem	vendi	sprzedałem	dividi	podzieliłem	puz	położyłem
louvaste	pochwaliłeś	vendeste	sprzedałeś	dividiste	podzieliłeś	puzeste	położyłeś
louvou	pochwalił	vendeu	sprzedał	dividiu	podzielił	poz	położył
louvámos	pochwaliliśmy	vendemos	sprzedaliśmy	dividimos	podzieliliśmy	puzemos	położyliśmy
louvastes	pochwaliliście	vendestes	sprzedaliście	dividistes	podzieliliście	puzestes	położyliście
louvaram	pochwalili	venderam	sprzedali	dividiram	podzielili	puzeram	położyli

Czas zaprzeszły
(Preterito mais que perfeito)

louvara	pochwaliłem był	vendera	sprzedałem był	dividira	podzieliłem był	puzera	położyłem był
louvaras	pochwaliłeś »	venderas	sprzedałeś »	dividiras	podzieliłeś »	puzeras	położyłeś »
louvara	pochwalił »	vendera	sprzedał »	dividira	podzielił »	puzera	położył »
louvaramos	pochwaliliśmy byli	venderamos	sprzedaliśmy byli	dividiramos	podzieliliśmy byli	puzeramos	położyliśmy byli
louvareis	pochwaliliście »	vendereis	sprzedalicie »	dividireis	podzieliliście »	puzereis	położyliście »
louvaram	pochwalili »	venderam	sprzedali »	dividiram	podzielili »	puzeram	położyli »

Czas przyszły
(Futuro)

louvarei	(pochwalę) będę chwalił	venderei	(sprzedam) będę sprzedawał	dividirei	(podzielę) będę dzielił	porei	(położę) będę kładł
louvarás	będziesz »	venderás	będziesz »	dividirás	będziesz »	porás	będziesz »
louvará	będzie »	venderá	będzie »	dividirá	będzie »	porá	będzie »
louvaremos	będziemy chwalili	venderemos	będziemy sprzedawali	dividiremos	będziemy dzielili	poremos	będziemy kładli
louvareis	będziecie »	vendereis	będziecie »	dividireis	będziecie »	poreis	będziecie »
louvarão	będą »	venderão	będą »	dividirão	będą »	porão	będą »

Tryb Warunkowy
(Condicional)

Czas przeszły niedokonany
(Imperfeito)

louvaria	chwalilbym	venderia	sprzedałbym	dividiria	dzielilbym	poria	kładłbym
louvarias	chwalilbyś	venderias	sprzedałbyś	dividirias	dzielilbyś	porias	kładłbyś
louvaria	chwalilby	venderia	sprzedałby	dividiria	dzielilby	poria	kładłby
louvariamos	chwalilibyśmy	venderiamos	sprzedalibyśmy	dividiriamos	dzelil byśmy	poriamos	kładlibyśmy
louvarieis	chwalilibyście	venderieis	sprzedalibyście	dividirieis	dzielilibyście	porieis	kładlibyście
louvariam	chwalililiby	venderiam	sprzedaliby	dividiriam	dzieliliby	poriam	kładliby

Tryb rozkazujący
(Imperativo)

Czas teraźniejszy
(Presente)

louva	chwal	vende	sprzedaj	divide	dziel	põe	kładź
louvae	chwalcie	vendei	sprzedajcie	dividi	dzielcie	ponde	kładźcie

Tryb łączący
(Subjunctivo)

Czas teraźniejszy (presente)

louve	(że chwalę) żebym chwalił	venda	(że sprzedaję) żebym sprzedał	divida	(że dzielę) żebym dzielił	ponha	(że kładę) żebym kładł
louves	żebyś »	vendas	żebyś »	dividas	żebyś »	ponhas	żebyś »
louve	żeby »	venda	żeby »	divida	żeby »	ponha	żeby »
louvemos	żebyśmy chwalili	vendamos	żebyśmy sprzedali	dividamos	żebyśmy dzielili	ponhamos	żebyśmy kładli
louveis	żebyście »	vendaes	żebyście »	dividaes	żebyście »	ponhaes	żebyście »
louvem	żeby »	vendam	żeby »	dividam	żeby »	ponham	żeby »

Czas przeszły (Imperfeito)

louvasse	żebym (gdybym) był chwalił	vendesse	żebym(gdybym) był sprzedał	dividisse	żebym(gdybym) był dzielił	puzesse	żebym (gdybym) był kładł
louvasses	żebyś był »	vendesses	żebyś »	dividisses	żebyś »	puzesses	żebyś »
louvasse	żeby » »	vendesse	żeby »	dividisse	żeby »	puzesse	żeby »
louvassemos	żebyśmy byli chwalili	vendessemos	żebyśmy byli sprzedali	dividissemos	żebyśmy byli dzielili	puzessemos	żebyśmy byli kładli
louvasseis	żebyście »	vendesseis	żebyście »	dividisseis	żebyście »	puzesseis	żebyście »
louvassem	żeby »	vendessem	żeby »	dividissem	żeby »	puzessem	żeby »

Czas przyszły (Futuro)

louvar	jeżeli pochwalę	vender	jeżeli sprzedam	dividir	jeżeli podzielę	puzer	jeżeli położę
louvares	» pochwalisz	venderes	» sprzedasz	dividires	» podzielisz	puzeres	» położysz
louvar	» pochwali	vender	» sprzeda	dividir	» podzieli	puzer	» położy
louvarmos	» pochwalimy	vendermos	» sprzedamy	dividirmos	» podzielimy	puzermos	» położymy
louvardes	» pochwalicie	venderdes	» sprzedacie	dividirdes	» podzielicie	puzerdes	» położycie
louvarem	» pochwalą	venderem	» sprzedadzą	dividirem	» podzielą	puzerem	» położą

BEZOKOLICZNIK
(Infinitivo)

Nieosobowy
(Impessoal)

louvar	chwalić	vender	sprzedać	dividir	dzielić	por	kłaść

Osobowy
(Pessoal)

louvar	żebym chwalił	vender	żebym sprzedał	dividir	żebym dzielił	por	żebym kładł
louvares	żebyś »	venderes	żebyś »	dividires	żebyś »	pores	żebyś »
louvar	żeby »	vender	żeby »	dividir	żeby »	por	żeby »
louvarmos	żebyśmy chwalili	vendermos	żebyśmy sprzedali	dividirmos	żebyśmy dzielili	pormos	żebyśmy kładli
louvardes	żebyście »	venderdes	żebyście »	dividirdes	żebyście »	pordes	żebyście »
louvarem	żeby »	venderem	żeby »	dividirem	żeby »	porem	żeby »

Imiesłów czynny
(Participio presente)

louvando	chwaląc	vendendo	sprzedając	dividindo	dzieląc	pondo	kładąc

Imiesłów bierny
(Participio passado)

louvado-a	chwalony-a	vendido-a	sprzedany-a	dividido-a	dzielony-a	posto-a	położony-a

UWAGI:

I

1) Czasowniki zakończone w bezokoliczniku na **car** zmieniają **c na qu**, gdy skutkiem konjugacji następuje **e**, n. p. fic**ar** (zostać), fiqu**ei** (zostałem).

2) Czasowniki na **çar, cer, cir**, mają tylko **ç**, gdy po nim następują zgłoski **a** i **o**, n. p. come**çar** (zacząć), come**cei** (zacząłem).

3) Czasowniki na **gar** zmieniają **g** na **gu** gdy po **g**, następuje **e**, n. p. carreg**ar** (nosić), carregu**ei** (nosiłem).

4) Czasowniki zakończone w bezokoliczniku na **ger** i **gir**, zmieniają **g** na **j** przed **a** i **o**, n. p. ele**ger** (wybierać), el**ejo** (wybieram); fu**gir** (uciekać), f**uja** (uciekaj).

5) Czasowniki zakończone w bezokoliczniku na **guer** i **guir** (gdy guer i guir wymawiają się: giér i gir), tracą zgłoskę **u** przed **a** i **o**, n. p. er**guer** (podnieść), er**go** (podnaszam); distin**guir** (odznaczać, rozróżniać), dist**ingo** (odznaczam, rozróżniam).

II

W 1-ej 2-ej i 3-ej osobie pojedyńczej i 3-ej osobie liczby mnogiej czasu teraźniejszego trybów oznajmiającego i łączącego, czasowników zakończonych w bezokoliczniku na **ear** i niektórych na **iar**, zmienia się **e** lub **i** na **ei**, n. p. pass**ear** (spacerować): eu pass**eio**, tu pass**eias** (ja spaceruję itd.); prem**iar** (nagradzać): eu prem**eio**, tu prem**eias**, elle prem**eia** (ja nagradzam) itd.

Ćwiczenie.

1.a i 2.a Konjugacja.

Elle escreveu uma carta	On napisał list
Ella comprou um vestido	Ona kupiła ubranie
Achei um thesouro	Znalazłem skarb
Si elle estudasse, ficaria sabio	Gdyby on się uczył, zostałby uczonym
Devemos orar e trabalhar	Powinniśmy modlić się i pracować
É preciso voltar para casa	Trzeba wrócić do domu
Elle não canta, porque não [tem voz	On nie śpiewa, bo niema [głosu
Rogo-vos de substituirdes a [João	Proszę was, abyście zastąpili [Jana
Jantaremos, si voltardes	Będziemy obiadować, jeżeli wrócicie
Quanto custa o metro de [panno ?	Ile kosztuje metr sukna ?
E o cavallo quanto custará ?.	A koń ile będzie kosztował ?

Eu te aconselharia de não [comprar o cavallo	Radziłbym ci nie kupować [konia
Quando o sr. voltará da viagem?	Kiedy pan wróci z podróży?
Nós trabalhámos e trabalha-[remos	My pracowaliśmy i będziemy [pracować
Amarás a Deus sobre todas [as coisas	Będziesz miłował Boga nade-[wszystko
Amarás a teu proximo como [a ti mesmo	Będziesz miłował bliźniego ja-[ko siebie samego
Não furtarás	Nię będziesz kradł
Não matareis	Nie będziecie zabijali
Queres que eu escreva?	Chcesz, abym napisał?
Quando eu escrever, te avi-[sarei	Gdy napiszę, to cię powia-[domię
Tenho intenção de vender a casa	Mam zamiar sprzedać dom
Espera um pouco	Zaczekaj trochę
Eu te acompanharia	Ja bym ci towarzyszył
Viajarei amanhã.	Jutro będę podróżował.

Ćwiczenie.

3a i 4a Konjugacja.

Partirei amanhã	Jutro wyjadę
Para onde V. S. partirá?	Dokąd pan wyjedzie?
O juiz castigou o criminoso	Sędzia ukarał zbrodniarza
Elle permittiu conversar	On pozwolił rozmawiać
Puz o copo na mesa	Położyłem szklankę na stół
Põe o livro na estante	Połóż książkę na półkę
Desejo que ponhas as cadeiras na outra sala	Życzę sobie, abyś położył (postawił) krzesła do drugiej sali
Si elle não se opuzesse eu almoçaria	Gdyby on się nie sprzeciwił, jadłbym śniadanie
Dividi as pêras entre quatro meninos	Podzieliłem gruszki między czterech chłopców
Escrevi a João e elle até agora não me respondeu	Napisałem Janowi, a on dotąd mi nie dał odpowiedzi
Cumpre responder	Należy odpowiedzieć
O pae lhe prohibiu sahir	Ojciec zakazał mu wychodzić
Falla alto e responda ao que te pergunto	Mów głośno i odpowiadaj na to, o com cię pytał
Levanta-te e anda ligeiro	Wstań i pójdź prędko
Suppuz que elle morreu	Przypuszczałem, że on umarł

Evitae o mal e praticae a virtude	Unikajcie złego i bądźcie cnotliwi
Deus retribue aos bons	Bóg nagradza dobrych
Deus castiga os maus	Bóg karze złych
Exprimiu-se bem	Wyraził się dobrze
Abre a porta	Otwórz drzwi
José imprimiu vinte livros	Józef wydrukował dwadzieścia książek
Sei sommar, diminuir, multiplicar e dividir	Umię dodawać, odejmować, mnożyć i dzielić
Desejo propôr-vos um projecto	Chcę wam zaproponować (przedstawić) projekt

LEKCJA 22.

(Vigesima segunda Lição)

Czasowniki posiłkowe

(Verbos auxiliares)

I. — Ter - Mieć

Tryb oznajmujący

(Modo indicativo)

Czas teraźniejszy (Presente)

Tenho	mam
tens	masz
tem	ma
temos	mamy
tendes	macie
teem (têm)	mają

Czas przeszły niedokonany (Imperfeito)

tinha	miałem
tinhas	miałeś
tinha	miał
tinhamos	mieliśmy
tinheis	mieliście
tinham	mieli

Czas przeszły dokonany (Preterito perfeito)

tive	miałem
tiveste	miałeś
teve	miał
tivemos	mieliśmy
tivestes	mieliście
tiveram	mieli

Czas zaprzeszły (Preterito mais que perfeito)

tivera	miałem był
tiveras	miałeś »
tivera	miał »
tiveramos	mieliśmy byli
tivereis	mieliście »
tiveram	mieli »

Czas przyszły (Futuro)

terei	będę miał
terás	będziesz »
terá	będzie »
teremos	będziemy mieli
tereis	będziecie »
terão	będą »

Tryb Warunkowy (Modo Condicional)

Czas niedokonany (Imperfeito)

teria	miałbym
terias	miałbyś
teria	miałby
teriamos	mielibyśmy
terieis	mielibyście
teriam	mieliby

Tryb rozkazujący (Modo Imperativo)

Tem tu	miej
Tende vós	miejcie.

Tryb łączący (Modo subjunctivo)

Czas teraźniejszy
(Presente)

tenha	żebym miał (lub że mam, abym miał)
tenhas	żebyś »
tenha	żeby »
tenhamos	żebyśmy mieli
tenheis	żebyście »
tenham	żeby »

Czas niedokonany
(Imperfeito)

tivesse	gdybym miał
tivesses	gdybyś »
tivesse	gdyby »
tivessemos	gdybyśmy mieli
tivesseis	gdybyście »
tivessem	gdyby »

Czas przyszły
(Futuro)

tiver	jeżeli mieć będę
tiveres	» » będziesz
tiver	» » będzie
tivermos	» » będziemy
tiverdes	» » będziecie
tiverem	» » będą

BEZOKOLICZNIK
(Modo Infinitivo)

Czas teraźniejszy nieosobowy
(Presente impessoal)

ter - mieć

Czas teraźniejszy osobowy (Presente pessoal)

ter (eu)	że mam
teres (tu)	» masz
ter (elle)	» ma
termos (nós)	że mamy
terdes (vós)	» macie
terem (elles)	» mają

Imiesłów (Participio)

Czynny (Presente - Activo)		Bierny (Passado - passivo)	
tendo	mając	tido	miany

Ćwiezenie.

Tenho duas laranjas	Mam dwie pomarańcze
Tu tens quatro cavallos	Ty masz cztery konie
Elle tem vinte casas	On ma dwadzieścia domów
Tendes tempo?	Macie czas?
Tens muitos lapis?	Masz dużo ołówków?
Eu estudaria, si tivesse tempo	Uczyłbym się, gdybym miał czas
Não tenhas vergonha de ser [pobre	Nie wstydź się iż jesteś biednym
Amanhã teremos bom tempo	Jutro będziemy mieli pogodę
Si eu tivesse tempo	Gdybym miał czas
O sr. já tem bilhete?	Pan już ma bilet?
Não sr., ainda não o tenho	Nie panie, jeszcze go nie mam
Elle teve dez annos	On miał dziesięć lat
Quantos annos tem o sr.?	Ile pan ma lat?
Tenho vinte annos	Mam dwadzieścia lat
O sr. tem trigo?	Masz pan pszenicę?
Não sr., não tenho trigo, mas terei em breve centeio	Nie panie, nie mam pszenicy, ale [wkrótce będę miał żyto
Eu teria bom milho, si cho- [vesse	Byłbym miał dobrą kukurydzę, gdyby [deszcz padał
Hontem tive dez mil réis, hoje [só tenho cinco	Wczoraj miałem dziesięć milrejsów, [dziś mam tylko pięć
Si elle tiver dinheiro, com- prará assucar e arroz	Gdy on będzie miał pieniądze, [kupi cukru i ryżu
Tem coragem!	Miej odwagę!
Meu Deus, tende compaixão [de mim!	Mój Boże, zmiłuj się nademną.

LEKCJA 23.
(Vigesima terceira Lição)

Czasowniki posiłkowe (Verbos auxiliares)

II — Haver - mieć

Tryb oznajmujący
(Modo Indicativo)

Czas teraźniejszy (Presente)

Hei	mam
has	masz
ha	ma
havemos	mamy
haveis	macie
hão	mają

Czas przeszły niedokonany (Imperfeito)

havia	miałem
havias	miałeś
havia	miał
haviamos	mieliśmy
havieis	mieliście
haviam	mieli

Czas przeszły dokonany (Preterito perfeito)

houve	miałem
houveste	miałeś
houve	miał
houvemos	mieliśmy
houvestes	mieliście
houveram	mieli

Czas zaprzeszły (Preterito mais que perfeito)

houvera	miałem był
houveras	miałeś »
houvera	miał »
houveramos	mieliśmy byli
houvereis	mieliście »
houveram	mieli »

Czas przyszły (Futuro)

haverei	będę miał
haverás	będziesz »
haverá	będzie »
haveremos	będziemy mieli
havereis	będziecie »
haverão	będą »

Tryb Warunkowy (Modo condicional)

Czas niedokonany (Imperfeito)

haveria	miałbym
haverias	miałbyś
haveria	miałby
haveriamos	mielibyśmy
haverieis	mielibyście
haveriam	mieliby

Tryb rozkazujący (Modo Imperativo)

Ha tu	miej
havei vós	miejcie

Tryb łączący (Modo subjunctivo)

Czas teraźniejszy
(Presente)

haja	żebym miał (lub: abym miał, że mam)
hajas	żebyś miał
haja	żeby »
hajamos	żebyśmy mieli
hajaes	żebyście »
hajam	żeby »

Czas niedokonany
(Imperfeito)

houvesse	gdybym miał
houvesses	gdybyś »
houvesse	gdyby »
houvessemos	gdybyśmy mieli
houvesseis	gdybyście »
houvessem	gdyby »

Czas przyszły
(Futuro)

houver	jeżeli	mieć	będę
houveres	»	»	będziesz
houver	»	»	będzie
houvermos	»	»	będziemy
houverdes	»	»	będziecie
houverem	»	»	będą

BEZOKOLICZNIK
(Infinitivo)

Czas teraźniejszy nieosobowy (Presente impessoal)

haver - mieć

Czas teraźniejszy osobowy (Presente pessoal)

haver (eu)	że	mam
haveres (tu)	»	masz
haver (elle)	»	ma
havermos (nós)	»	mamy
haverdes (vós)	»	macie
haverem (elles)	»	mają

Imiesłów (Participio)

Czynny
(presente, activo)

havendo mając

Bierny
(passado, passivo)

havido miany

UWAGI:

1) Czasownik **haver** nie oznacza posiadania, lecz obowiązek, powinność, gdy stoi z innym czasownikiem w bezokoliczniku (nieosobowym), poprzedzonym przyimkiem **de**, n. p. **hei de fazer** (uczynię), **havia de cantar** (miał śpiewać).

Jako czasownik posiłkowy **haver** jest rzadko używany; zwykle w czasach złożonych używa się czasownika **ter**, n. p. **tenho feito** (zrobiłem, uczyniłem); rzadko: **hei feito**.

2) **Haver** używany jest często w 3-ej osobie liczby pojedyńczej, w znaczeniu **jest, są, było** itd. n. p. **ha dinheiro** (są pieniądze), **havia gente** (byli ludzie), **ha dez annos** (jest temu dziesięć lat).

Ćwiczenie.

Hei de escrever	Muszę napisać
Houveram de comprar	Musieli kupić
Em Deus ha tres pessoas, Padre, Filho e Espirito Santo	W Bogu są trzy osoby, Ojciec, Syn Boży i Duch Święty
Hontem houve chuva	Wczoraj był deszcz
Não ha rosas sem espinhos	Niema róż bez cierni
No mar ha muitos peixes, e no matto muitos animaes	W morzu jest dużo ryb, a w lesie dużo zwierząt
Si houvesse bom tempo, eu iria passear	Gdyby była pogoda, poszedłbym na przechadzkę
Ha mais de um mez que terminou a guerra	Jest temu więcej niż miesiąc, jak się zakończyła wojna
Havemos de vencer	Zwyciężymy (musimy zwyciężyć)!
Elle ha de ir	Musi pójść
Hei estudado muito	Uczyłem się dużo
Elle havia dormido dez horas	On spał dziesięć godzin

LEKCJA 24.
(Vigesima quarta Lição)

Czasowniki posiłkowe
(Verbos auxiliares)

III. — Ser - Być

Tryb oznajmujący
(Modo indicativo)

Czas teraźniejszy (Tempo presente)

sou	jestem
és	jesteś
é	jest
somos	jesteśmy
sois	jesteście
são	są

Czas przeszły niedokonany (Preterito Imperfeito)

era	byłem
eras	byłeś
era	był
eramos	byliśmy
ereis	byliście
eram	byli

Czas przeszły dokonany (Preterito perfeito)

fui	byłem
foste	byłeś
foi	był
fomos	byliśmy
fostes	byliście
foram	byli

Czas zaprzeszły (Preterito mais que perfeito)

fôra	byłem był
foras	byłeś »
fora	był
foramos	byliśmy byli
foreis	byliście »
foram	byli

Czas przyszły (Futuro)

serei	będę
serás	będziesz
será	będzie
seremos	będziemy
sereis	będziecie
serão	będą

Tryb Warunkowy (Modo Condicional)

Czas niedokonany (Imperfeito)

seria	byłbym
serias	byłbyś
seria	byłby
seriamos	bylibyśmy
serieis	bylibyście
seriam	byliby

Tryb łączący (Subjunctivo)

Czas teraźniejszy
(Presente)

seja	że bym był (lub abym był, że jestem)
sejas	» byś był
seja	» byłby
sejamos	» byli byśmy
sejaes	» byli byście
sejam	» byliby

Czas niedokonany
(Imperfeito)

fosse	gdybym był
fosses	gdybyś »
fosse	gdyby »
fossemos	gdybyśmy byli
fosseis	gdybyście »
fossem	gdyby »

Czas przyszły
(Futuro)

fôr	jeżeli będę
fôres	» będziesz
fôr	» będzie
formos	» będziemy
fordes	» będziecie
forem	» będą

Tryb rozkazujący (Modo Imperativo)

sê	bądź
sêde	bądźcie

BEZOKOLICZNIK
(Modo Infinitivo)

Czas teraźniejszy nieosobowy
(Presente impessoal)

ser - być

Czas teraźniejszy osobowy (Presente pessoal)

ser (eu)	że jestem	sermos (nós)	że jesteśmy
seres (tu)	» jesteś	serdes (vós)	» jesteście
ser (elle)	» jest	serem (elles)	» są

Imiesłów (Participio)

Czas teraźniejszy
(presente)

sendo będąc

Czas przeszły
(passado)

sido były

UWAGA: W języku portugalskim istnieje także czasownik posiłkowy estar — być. (Zobacz czasowniki nieregularne).

Ćwiczenie.

E' a casa de Pedro?	Jest to dom Piotra?
E' a igreja?	Jest to kościół?
A rua é comprida	Ulica jest długa
Eu sou alfaiate	Jestem krawcem
Francisco é marceneiro	Franciszek jest stolarzem
Elles são francezes	Oni są francuzami
Sê bom e serás estimado	Bądź dobrym a będziesz poważany
Sou amigo da verdade	Jestem przyjacielem prawdy
O boi é animal util	Wół jest zwierzęciem pożytecznem
Os gansos eram caros	Gęsi były drogie
Si José fosse estudioso!	Gdyby Józef był pilnym!
Serieis sabios, si fosseis appli-[cados	Bylibyście uczonymi, gdybyście byli [pilnymi
Somos brasileiros	Jesteśmy brazyljanami
Outrora eram felizes	Dawniej byli szczęśliwi
Elle será bom	On będzie dobrym
Si eu fosse virtuoso	Gdybym był cnotliwym
Deus é justo	Bóg jest sprawiedliwym
Os santos são amigos de Deus	Święci są przyjaciółmi Boga
Sêde bons	Bądźcie dobrymi
A lição é difficil	Lekcja jest trudna
A lua é menor do que o sol	Księżyc jest mniejszy od słońca.

LEKCJA 25.
(Vigesima quinta Lição)

Czasowniki nieforemne (Verbos irregulares) **czyli nieregularne.**

1.ª KONJUGACJA

Estar - **Być**

Tryb oznajmujący.

Czas teraźn.: estou, estás, está, estamos, estaes, estão (jestem, jesteś) itd.

Czas przeszły niedok.: estava, estavas, estava, estavamos, estaveis, estavam (byłem — bywałem) itd.

Czas przeszły dokon.: estive, estiveste, esteve, estivemos, estivestes, estiveram (byłem) itd.

Czas zaprzeszły: estivera, estiveras, estivera, estiveramos, estivereis, estiveram (byłem był, byłeś był) itd.

Czas przyszły: estarei, estarás, estará; estaremos, estareis, estarão (będę) itd.

Tryb warunkowy.

estaria, estarias, estaria, estariamos, estarieis, estariam (byłbym) itd.

Tryb rozkazujący.

está, estae (bądź, bądźcie).

Tryb łączący.

Czas teraźn.: esteja, estejas, esteja, estejamos, estejaes, estejam (byłbym — że jestem) itd.

Czas przeszły: estivesse, estivesses; estivesse, estivessemos, estivesseis, estivessem (gdybym był) itd.

Czas przyszły: estiver, estiveres, estiver, estivermos, estiverdes, estiverem (jeżeli będę — że będę) itd.

Bezokolicznik.

Nieosobowy: estar (być).

Osobowy: estar, estares, estar, estarmos, estardes, estarem (żebym był) itd.

Imiesłów czynny: estando (będąc).
» bierny: estado (były).

UWAGI: — 1) Estar tłómaczy się też przez: znajdować się. Używa się go także jako czasownik posiłkowy w znaczeniu: być.

2) Czasowniki ser i estar, w polskim języku znaczą: być. W portugalskim języku jest różnica między niemi: Ser znaczy że coś jest niem ustawicznie, a więc nie chwilowo, t. zn. że jest takowem ze swej natury, n. p. Deus é bom (Bóg jest dobry). Estar zaś znaczy, że coś jest niem tylko przejściowo, tymczasowo, przypadkowo, n. p.: Estou no jardim (jestem w ogrodzie).

Dar — Dać.

Czasownik ten ma następujące nieforemności:

TRYB OZNAJM. — Czas teraźn.: Dou, dás, dá, damos, daes, dão (daję, dajesz) itd.

Czas przeszły dokon.: **Dei, déste, deu, dêmos, déstes, déram** (dałem, dałeś) itd.

Czas zaprzeszły: **dera, deras, dera, deramos, dereis, deram** (dałem był) itd.

TRYB ROZKAZ. — **Dá, dae** (daj, dajcie).

TRYB ŁĄCZĄCY. — Czas teraźn.: **Dê, dês, dê, demos, deis, deem** (żebym dał — że daję) itd.

Czas przeszły: **désse, désses, désse, dessemos, desseis, dessem** (żebym był dał — gdybym dał) itd.

Czas przyszły: **Dér, deres, dér, dermos, derdes, derem** (że będę dawał — jeżeli dam) itd.

Wszystkie inne czasy są regularne.

Ćwiczenie.

Onde estás?	Gdzie jesteś?
Estou em casa	Jestem w domu
Bom dia, senhor; como está?	Dzień dobry, jak się pan miewa?
Quem dá ao pobre, empresta a Deus	Kto daje ubogiemu, pożycza Bogu
Estive doente	Byłem chory
Onde está João?	Gdzie jest Jan?
O livro que está na mesa é teu	Książka, która jest na stole, jest twoja
Elle está contente porque recebeu o dinheiro	On jest kontent, bo otrzymał pieniądze
Deus está em toda a parte	Bóg jest wszędzie
Deus dá o ceu aos bons	Bóg daje niebo dobrym
Deus dará o inferno aos maus	Bóg da piekło złym
A porta estava fechada	Drzwi były zamknięte
Elle me deu fructas	On mi dał owoce
Si estiverdes no jardim, chamae-me	Jeżeli będziecie w ogrodzie, zawołajcie mnie
Si eu estivesse lá, teria cantado	Gdybym tam był, byłbym śpiewał
Dae esmola	Dajcie jałmużnę!
Dei-lhe a chave	Dałem mu klucz
Si João me desse o canivete, eu lhe daria a thesoura	Gdyby Jan mi dał scyzoryk, dałbym mu nożyce
Elle dará uma garrafa de vinho	On da butelkę wina
Estou muito cançado	Jestem bardzo strudzony
Os meninos estão na aula	Dzieci są w klasie

Onde está Antonio?	Gdzie jest Antoni?
Elle está na Europa	On jest w Europie
E' possivel que esteja lá?	Czy możebne, żeby tam był?

LEKCJA 26.
(Vigesima sexta Lição)

Czasowniki nieregularne drugiej Konjugacji.

Czasy nieforemne.

CABER	mieścić się	QUERER	chcieć
CRER	wierzyć	SABER	wiedzieć
DIZER	mówić	TRAZER	nieść, przynosić
FAZER	czynić, robić	VER	widzieć
PODER	módz	VALER	znaczyć, mieć wartość

Tryb oznajmujący.

Czas teraźniejszy.

Caibo, cabes, cabe, cabemos, cabeis, cabem (mieszczę się) itd.
Creio, crês, crê, cremos, credes, creem (wierzę) itd.
Digo, dizes, diz, dizemos, dizeis, dizem (mówię) itd.
Faço, fazes, faz, fazemos, fazeis, fazem (czynię) itd.
Posso, podes, pode, podemos, podeis, podem (mogę) itd.
Quero, queres, quer, queremos, quereis, querem (chcę) itd.
Sei, sabes, sabe, sabemos, sabeis, sabem (wiem) itd.
Trago, trazes, traz, trazemos, trazeis, trazem (niosę) itd.
Vejo, vês, vê, vemos, vêdes, veem (widzę, widzisz) itd.
Valho, vales, vale, valemos, valeis, valem (znaczę) itd.

Czas przeszły niedokonany.

Cria, crias, cria, criamos, crieis, criam (wierzyłem) itd. — Wszystkie inne czasowniki tworzą czas ten regularnie.

Czas przeszły dokonany.

Coube, coubeste, coube, coubemos, coubestes, couberam (zmieściłem się) itd.

Cri, crêste, creu, cremos, crestes, creram (uwierzyłem) itd.

Disse, disseste, disse, dissemos, dissestes, disseram (powiedziałem) itd.

Fiz, fizeste, fez, fizemos, fizestes, fizeram (uczyniłem) itd.

Pude, pudeste, pôde, pudemos, pudestes, puderam (mogłem) itd.

Quiz, quizeste, quiz, quizemos, quizestes, quizeram (chciałem) itd.

Soube, soubeste, soube, soubemos, soubestes, souberam (wiedziałem, dowiedziałem się) itd.

Trouxe, trouxeste, trouxe, trouxemos, trouxestes, trouxeram (przyniosłem) itd. — (x należy wymawiać: ss).

Vi, viste, viu, vimos, vistes, viram (widziałem) itd.

(**Vali** itd. foremnie).

Czas zaprzeszły

Coubera, couberas, coubera, couberamos, coubereis, couberam (mieściłem był) itd.

Dissera, disseras, dissera, disseramos, dissereis, disseram (powiedziałem był) itd.

Fizera, fizeras, fizera, fizeramos, fizereis, fizeram (uczyniłem był) itd.

Pudera, puderas, pudera, puderamos, pudereis, puderam (mogłem był) itd.

Quizera, quizeras, quizera, quizeramos, quizereis, quizeram (chciałem był) itd.

Soubera, souberas, soubera, souberamos, soubereis, souberam (wiedziałem był) itd.

Vira, viras, vira, viramos, vireis, viram (widziałem był) itd.

(**Valêra** itd. foremnie).

Czas przyszły.

Direi, dirás, dirá, diremos, direis, dirão (powiem) itd.

Farei, farás, fará, faremos, fareis, farão (uczynię) itd.

Trarei, trarás, trará, traremos, trareis, trarão (przyniosę) itd.

(Wszystkie inne odmieniają się foremnie).

Tryb Warunkowy.

Diria, dirias, diria, diriamos, dirieis, diriam (mówiłbym — rzekłbym) itd.

Faria, farias, faria, fariamos, farieis, fariam (czyniłbym) itd.

Traria, trarias, traria, trariamos, trarieis, trariam (niósłbym) itd.

(Wszystkie inne odmieniają się foremnie).

Tryb rozkazujący.

Crê tu, crede vós (wierz, wierzcie).
Dize tu, dizei vós (powiedz) itd.
Faze tu, fazei vós (uczyń) itd.
Sabe tu, sabei vós (wiedz) itd.
Traze tu, trazei vós (przynieś) itd.
Vê tu, vêde vós (patrz) itd.
(Inne słowa tworzą się foremnie).

Tryb łączący.

Czas teraźniejszy.

Caiba, caibas, caiba, caibamos, caibaes, caibam (niech się mieszczę — żebym się zmieścił itd.)

Creia, creias, creia, creiamos, creiaes, creiam (żebym wierzył — że wierzę, niech wierzę itd.)

Diga, digas, diga, digamos, digaes, digam (żebym mówił itd.)

Faça, faças, faça, façamos, façaes, façam (żebym czynił itd.)

Possa, possas, possa, possamos, possaes, possam (żebym mógł itd.)

Queira, queiras, queira, queiramos, queiraes, queiram (żebym chciał itd.)

Saiba, saibas, saiba, saibamos, saibaes, saibam (żebym wiedział itd.)

Traga, tragas, traga, tragamos, tragaes, tragam (żebym przyniósł itd.)

Veja, vejas, veja, vejamos, vejaes, vejam (żebym widział itd.)

Valha, valhas, valha, valhamos, valhaes, valham (żebym znaczył itd.)

Czas przeszły:

Coubesse, coubesses, coubesse, coubessemos, coubesseis, coubessem (gdybym się zmieścił — żebym był się zmieścił itd.)

Dissesse, dissesses, dissesse, dissessemos, dissesseis, dissessem (gdybym powiedział itd.)

Fizesse, fizesses, fizesse, fizessemos, fizesseis, fizessem (gdybym uczynił itd.)

Pudesse, pudesses, pudesse, pudessemos, pudesseis, pudessem (gdybym mógł itd.)

Quizesse, quizesses, quizesse, quizessemos, quizesseis, quizessem (gdybym chciał itd.)

S o u b e s s e, soubesses, soubesse, soubessemos, soubesseis, soubessem (gdybym wiedział itd.)

V i s s e, visses, visse, vissemos, visseis, vissem (gdybym widział itd.) (Inne czasowniki są foremne).

Czas przyszły.

C o u b e r, couberes, couber, coubermos, couberdes, couberem (jeżeli się zmieszczę itd.)

D i s s e r, disseres, disser, dissermos, disserdes, disserem (jeżeli będę mówił — że będę mówił itd.)

F i z e r, fizeres, fizer, fizermos, fizerdes, fizerem (jeżeli będę czynił itd.)

P u d e r, puderes, puder, pudermos, puderdes, puderem (jeżeli będę mógł itd.)

Q u i z e r, quizeres, quizer, quizermos, quizerdes, quizerem (jeżeli będę chciał itd.)

S o u b e r, souberes. souber, soubermos, souberdes, souberem (jeżeli będę wiedział) itd.

T r o u x e r, trouxeres, trouxer, trouxermos, trouxerdes, trouxerem (jeżeli przyniosę itd.); (x wymawia się tu jak ss).

V i r, vires, vir, virmos, virdes, virem (jeżeli będę widział itd.)

Imiesłów bierny:

Crido	-	wierzony
D i c t o	-	powiedziany
F e i t o	-	uczyniony, zrobiony
V i s t o	-	widziany

(Inne foremnie się tworzą).

UWAGI:

1) Czasownik **p e r d e r** (gubić) ma wszystkie czasy regularne oprócz czasu teraźn. trybu oznajm.: perco, perdes, perde. perdemos, perdeis, perdem (gubię itd.) i trybu łącząc. perca, percas, perca, percamos, percaes, percam (żebym zgubił itd.)

2) Czasownik **r e q u e r e r** (prosić) w czasie teraźn. trybu oznajm. odmienia się: requeiro requeres, requer, requeremos, requereis, requerem (proszę itd.) Tryb łącz. teraźn. requeira, requeiras itd. Wszystkie inne czasy tworzą się regularnie, n. p.: requeri, requerera, requeresse, requerer.

Ćwiczenie.

Si eu soubesse!	Gdybym wiedział!
Posso falar?	Mogę mówić?
Não pude chegar a tempo	Nie mogłem przyjść na czas
Sabes ler?	Czy umiesz czytać?
Queira dizer-me que horas [são?	Proszę mi powiedzieć jaka jest [godzina?
Vimos um cavallo	Widzieliśmy konia
Não posso ir ao theatro	Nie mogę iść do teatru
Crê em Deus	Wierz w Boga
Quanto vale um kilo de chá?	Ile kosztuje kilogram herbaty?
O que fazes?	Co czynisz?
O que dizes?	Co mówisz?
Farei o que desejardes	Uczynię, co będziecie sobie ży- [czyli
Traze a bengala!	Przynieś laskę!
Que farias, si fosses rico?	Co uczynibyś, gdybyś był bogaty?
Faça-me este favor	Uczyń mi tę łaskę
Não percas paciencia	Nie trać cierpliwości
Queira sentar-se	Proszę siadać
O senhor pode falar o que [quizer	Pan możesz mówić, co ze- [chcesz
Não pudemos passear	Nie mogliśmy spacerować
Creia-me que isto é verdade	Wierz mi, że to jest prawda
Quantos kilos de carne caberá [aquella cêsta?	Ile kilogr. mięsa zmieści się w [tamtym koszyku?
Diga-me, si quizeres	Powiedz mi, jeżeli chcesz
Elle soube a lição	On wiedział lekcję
O que diria?	Coby rzekł?
O que farás?	Co uczynisz?

LEKCJA 27.

(Vigesima setima Lição)

Czasowniki nieregularne ~~drugiej~~ trzeciej Konjugacji.

Są następujące:

FERIR	ranić	PEDIR	prosić
PROGREDIR	postępować	IR	iść
DORMIR	spać	RIR	śmiać się

VIR - przyjść

Tryb oznajmujący.

Czas teraźniejszy.

Firo, feres, fere, ferimos, feris, ferem (ranię itd.)

Progrido, progrides, progride, progredimos, progredis, progridem (postępuję itd.)

Durmo, dormes, dorme, dormimos, dormis, dormem (śpię itd.)

Peço, pedes, pede, pedimos, pedis, pedem (proszę itd.)

Vou, vaes, vae, vamos (albo imos) ides, vão (idę itd.)

Rio, ris, ri, rimos, rides, riem (śmieję się itd.)

Venho, vens, vem, vimos, vindes, veem (przychodzę itd.)

Czas przeszły niedokonany.

Vinha (od vir), vinhas, vinha, vinhamos, vinheis, vinham (przychodziłem itd.)

(Wszystkie inne wyżej podane czasowniki odmieniają się regularnie)

Czas przeszły dokonany.

Fui (od ir), foste, foi, fomos, fostes, foram (poszedłem itd.)

Vim, vieste, veiu, viemos, viestes, vieram (przyszedłem itd.)

(Inne czasy mają formę regularną).

Czas zaprzeszły

Fôra (od ir), foras, fora, foramos, foreis, foram (poszedłem był i t. d.)

Viera, vieras, viera, vieramos, viereis, vieram (przyszedłem był i t. d.)

(Inne czasowniki odmieniają się regularnie).

Tryb rozkazujący.

Progride tu, progredi vós (postępuj, postępujcie).

Dorme tu, dormi vós (śpij, śpijcie).

Pede tu, pedi vós (proś, proście).

Vae tu, ide vós (idź, idźcie).

Ri tu, ride vós (śmiej się, śmiejcie się).

Vem tu, vinde vós (przyjdź, przyjdźcie).

Tryb łączący (Subjunctivo)

Czas teraźniejszy

Fira, firas, fira, firamos, firaes, firam (że ranię — żebym ranił) i t. d.

Progrida, progridas, progrida, progridamos, progridaes, progridam (że postępuję — żebym postępował itd.)

Durma, durmas, durma, durmamos, durmaes, durmam (że śpię — żebym spał itd.)

Peça, peças, peça, peçamos, peçaes, peçam (że proszę — żebym prosił itd.)

Vá, vás, vá, vamos, vades vão (że idę — żebym szedł) itd.

Ria, rias, ria, riamos, riaes, riam (że się śmieję — żebym się śmiał i t. d.)

Venha, venhas, venha, venhamos, venhaes, venham (że przyjdę — żebym przyszedł itd.)

Czas przeszły

Fosse (od ir), fosses, fosse, fossemos, fosseis, fossem (gdybym poszedł — żebym był poszedł itd.)

Viesse, viesses, viesse, viessemos, viesseis, viessem (gdybym przyszedł — żebym był przyszedł) itd.

(Inne czasowniki mają formę regularną)

Czas przyszły:

Fôr (od ir), fores, for, formos, fordes, forem (jeżeli będę — gdybym poszedł itd.)

Vier, vieres, vier, viermos, vierdes, vierem (jeżeli przyjdę — gdybym przyszedł itd.)

(Inne czasow. mają formę regularną).

UWAGA:

1) Na wzór czasownika **ferir** odmieniają się czasowniki: adherir (przylegać), advertir (przestrzedz, upomnieć), mentir (kłamać), impellir (popchnąć), repetir (powtórzyć), sentir (czuć) servir (służyć), vestir (odziać), seguir (iść za kim), digerir (strawić), preferir (woleć).

Na wzór czasownika **progredir** odmieniają się czasowniki: prevenir (uprzedzić), transgredir (przestąpić) i aggredir (napadać).

Na wzór czasownika **dormir** odmieniają się: cobrir (nakrywać) i tossir (kaszleć).

Na wzór czasownika **pedir** odmieniają się: ouvir (słuchać), expedir (wysłać), medir (mierzyć) i czasowniki pochodzące od czasownika pedir.

2) Czasownik **subir** ma w czasie teraźn. trybu oznajm.:

subo, sobes, sobe, subimos, subis, sobem

i w trybie rozkaz.: sobe, subi. Inne czasy są regularne. Podług tego czasownika odmieniają się: engulir (połykać), fugir (uciekać), cuspir (pluć), destruir (niszczyć) i construir (budować).

3) Czasownik **cahir** (upadać) ma w czasie teraźn. trybu oznajm.: caio, caes, cae, cahimos, cahis, caem (upadam i t. d.)

i w czasie teraźn. trybu łączącego: caia caias, caia, caiamos, caiaes, caiam (że upadam — żebym upadł itd). W innych czasach odmienia się foremnie.

Według **cahir** odmieniają się: attrahir (przyciągać), trahir zdradzać), sahir (wychodzić), subtrahir (odejmować).

4) Czasowniki zakończone w bezokoliczniku na **uzir** w 3-ej osobie czasu teraźn. trybu ozn. kończą się na **uz** (bez końcówki **e**) n. p. traduzir (tłómaczyć), traduz (tłómaczy).

Ćwiczenie.

Boa noite; o sr. como vae?	Dobry wieczór (dobra noc), jak się pan masz?
Bem, obrigado; e o sr.?	Dobrze, dziękuję; a pan?
O sr. onde vae?	Dokąd pan idziesz?
Vou á egreja; depois irei á [escola	Idę do kościoła; następnie [pójdę do szkoły
Vou a pé	Idę (pójdę) pieszo
Elle irá a cavallo	On pojedzie konno
Riram bastante	Uśmiali się dosyć (bardzo)
Venha comnosco	Pójdź z nami
O sr. já viu o meu jardim?	Pan już widział mój ogród?
Peço-lhe este favor	Proszę cię o tę łaskę
O sr. quer vir jantar commigo?	Pan zechce przyjść obiadować ze mną?
Obrigado	Dziękuję
Adeus	Dowidzenia
Até logo	»
Si João vier, iremos caçar	Jeżeli Jan przyjdzie pójdziemy polować
Infelizmente João não virá	Niestety, Jan nie przyjdzie
Dormi oito horas	Spałem ośm godzin
Desejo que durmas bem	Życzę, abyś dobrze spał
José não progrediu nos estudos	Józef nie postąpił w naukach
Hoje fui passear	Dziś poszedłem na spacer
Que ha de novo?	Co nowego?
Não ha nada de novo	Nic nowego
Vá depressa	Idź prędko
Vi muitos cavallos	Widziałem dużo koni
O sr. não me viu?	Pan mię nie widział?
Não posso dormir, pois sinto [dôr de cabeça	Nie mogę spać, bo mię głowa [boli
A quê horas o sr. sahiu do theatro?	O której godzinie pan wyszedł z teatru?
Sahi ás dez horas	Wyszedłem o 10-ej godzinie

Que horas são?	Która godzina?
São dez e meia	Jest w pół do jedenastej
Vamos tomar um calice de [vinho	Pójdźmy wypić kieliszek [wina
Agradeço muito	Dziękuję bardzo
Jorge, repita a lição	Jerzy, powtórz lekcję
O sr. prefere café ou chá?	Pan woli kawę czy herbatę?
Prefiro o café	Wolę kawę
Elle tosse muito, porque se [resfriou	On kaszle bardzo, bo się za- [ziębił
Tito destruiu Jerusalem	Tytus zburzył Jerozolimę
Ouça o meu conselho	Posłuchaj mojej rady
Eu digiro bem	Trawię dobrze
Não queiras mentir	Nie kłam (nie chciej kłamać)
Quem riu?	Kto się śmiał?
Nós rimos	Myśmy się śmieli
Venho convidar-te para a [festa	Przychodzę zaprosić cię na [uroczystość

LEKCJA 28.
(Vigesima oitava Lição)

Czasowniki.

I

CZASY ZŁOŻONE
(Tempos compostos)

Najczęściej używane czasy złożone u czasowników są następujące:

1) Czas przeszły dokonany trybu ozn. (niedawno), utworzony z czasu teraźniejszego czasowników posiłkowych ter (najczęściej) lub haver i z imiesłowu biernego n. p. tenho achado, tens achado, tem achado, temos achado. tendes achado, teem achado (znalazłem itd.), lub: hei achado, has achado itd.

2) Czas zaprzeszły trybu oznajm. tworzy się z czasowników posiłkowych ter lub haver i z imiesłowu biernego: tinha (lub havia) achado, tinhas (lub havias) achado itd. (ja znalazłem był itd.)

3) Czas niedokonany trybu warunkowego utworzony z czasowników posiłkowych ter lub haver (trybu warunk.) i z imiesłowu biernego: eu teria (albo haveria) achado, tu terias (lub haverias) achado, itd. (ja znalazłbym itd.)

4) Czas przeszły dokon. trybu łączącego tworzy się z czasu niedokonanego (trybu łącz.) czasownika posiłkowego ter lub haver z imiesłowem: si eu tivesse (lub houvesse) achado, si tu tivesses (lub houvesses) achado, si elle tivesse (lub houvesse) achado, si nós tivessemos (lub houvessemos) achado, si vós tivesseis (houvesseis) achado, si elles tivessem (houvessem) achado (gdybyśmy byli znaleźli itd.)

II STRONA BIERNA
(Forma passiva)

Jest to odmiana czasowników biernych czyli sposób, jakim wyrażamy czynności bierne, które oznaczają, że ktoś lub coś doznaje na sobie działania jakiejś innej osoby lub rzeczy.

W portugalskim języku, podobnie jak w polskim, strona bierna składa się z czasownika posiłkowego ser (być) i z imiesłowów biernych danych czasowników.

Tryb oznajmujący.

Czas teraźn.: eu sou louvado, tu és louvado, elle é louvado, nós somos louvados, vós sois louvados, elles são louvados; — w rodzaju żeńskim: eu sou louvada itd., nós somos louvadas itd. — (jestem chwalony-a itd.)

Czas niedokonany: era louvado, eras louvado itd. (byłem chwalony itd.)

Czas dokonany: fui louvado, foste louvado itd. (byłem chwalony itd.)

Czas przyszły: eu serei louvado, tu serás louvado itd. (będę chwalony itd.)

Tryb Warunkowy.

Seria louvado, serias louvado itd. (byłbym chwalony) itd.

Tryb rozkazujący.

Sê louvado, sêde louvados (bądź chwalony, — pochwalony — bądźcie chwaleni).

Tryb łączący.

Czas teraźniejszy: seja louvado, sejas louvado, sejamos louvados itd. (żebym był chwalony itd.)

Czas niedok.: fosse louvado, fosses louvado itd. (gdybym był chwalony) itd.

Czas przyszły: for louvado, fores louvado itd. (jeżeli będę chwalony itd.)

Bezokolicznik.

ser louvado - być chwalony.

Czas teraźn. osob.: eu ser louvado, tu seres louvado itd. (abym był chwalony) itd.

Imiesłów teraźn.

sendo louvado - będąc chwalony.

III CZASOWNIKI ZWROTNE
(Strona zwrotna - forma reflexa).

Są to czasowniki, które wyrażają czynność, zwracającą się na tę samą osobę lub rzecz, która coś działa.

WZÓR:

Tryb oznajmujący.

Czas teraźn.: eu me queixo, tu te queixas, elle se queixa, nós nos queixamos, vós vos queixaes, elles se queixam (ja się skarżę, ty się skarżysz, on się skarży, my się skarżymy) itd.

Czas niedok.: eu me queixava, tu te queixavas itd. (ja się skarżyłem) itd.

Według tego wzoru odmieniają się podobne mu czasowniki we wszystkich trybach i czasach.

IV CZASOWNIKI MAJĄCE DWIE FORMY
W IMIESŁOWIE BIERNYM.

Niektóre czasowniki mają oprócz formy prawidłowej w imiesłowie biernym także formę nieprawidłową, która jest najczęściej używana, n. p.:

Accender (zapalić), accendido i acceso (zapalony).
Abrir (otwierać), abrido i aberto (otworzony).
Cobrir (nakryć), cobrido i coberto (nakryty).
Benzer (poświęcić), benzido i bento (poświęcony).
Escrever (pisać), escrevido i escripto (pisany).
Extinguir (zgasić), extinguido i extincto (zgaszony).
Frigir (smażyć), frigido i frito (smażony).
Ganhar (zasłużyć, otrzymać), ganhado i ganho (zasłużony, otrzymany).
Morrer (umrzeć), morrido i morto (umarły).
Pagar (płacić), pagado i pago (płacony).

Prender (chwytać), **prendido** i **preso** (chwycony).
Soltar (puścić), **soltado** i **solto** (puszczony).
Suspender (zawiesić), **suspendido** i **suspenso** (zawieszony).
Fazer (czynić), ma tylko: **feito** (czyniony).
Dizer (mówić), » » **dito** (mówiony).

Ćwiczenie.

Fui convidado para o jantar	Zostałem zaproszony na obiad
Eu tinha acabado, quando veiu o meu primo	Skończyłem, gdy przyszedł mój kuzyn
Tenho feito boa compra	Poczyniłem dobre kupno
José se arrependeu da sua falta	Józef żałował za swój błąd
Porque não me tem perguntado?	Czemu mnie się nie zapytał?
O livro está entregue	Książka jest oddana
O chapeu está pago	Kapelusz jest zapłacony
Elle foi encontrado morto	Znaleziono go umarłego
Tens acceito aquelle convite?	Przyjąłeś tamto zaproszenie?
Tenho trabalhado muito	Pracowałem dużo
Elle foi expulso da aula	On został wydalony z klasy
Elles teem gasto muito dinheiro	Oni wydali dużo pieniędzy
Seja louvado Jesus Christo	Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus
Acceitae os meus parabens	Proszę przyjąć moje życzenia
O pão é feito de farinha de trigo	Chleb jest zrobiony z pszennej mąki
Si tivesse pedido, teria alcançado.	Gdyby był prosił, osiągnąłby.

LEKCJA 29.
(Vigesima nona Lição)

Przysłówki.
(Adverbios)

Są to nieodmienne części mowy, które określają okoliczności: czasu, miejsca, kierunku, granicy, sposobu, stopnia, miary itd.

Przysłówki określające okoliczności miejsca: aqui (tutaj), **ahi** (tam), **alli** (tam, dalej), **acolá** (tam, dalej), **cá** (tu), **lá** (tam), **alem** (dalej, po za, za), **longe** (daleko), **onde** (gdzie), **aonde** (gdzie), **donde** (skąd), **adiante** (naprzód), **atraz** (za, wstecz), **abaixo** (na dole), **acima** (u góry), **fóra** (na zewnątrz), **dentro** (wewnątrz), **perto** (blizko).

Przysłówki czasowe: **hoje** (dziś), **hontem** (wczoraj), **antehontem** (przedwczoraj), **cedo** (rano), **tarde** (późno), **nunca** (nigdy), **sempre** (zawsze), **agora** (teraz), **então** (wtedy, więc), **antes** (przedtem), **depois** (potem), **ainda** (jeszcze), **amanhã** (jutro), **depois d'amanhã** (pojutrze).

Przysłówki sposobowe (określające okoliczności sposobu): **bem** (dobrze), **mal** (źle) **assim** (tak), **apenas** (ledwie), **quasi** (prawie), **melhor** (lepiej).

Przysłówki ilościowe (do oznaczenia stopnia i miary): **muito** (wiele), **pouco** (mało) **bastante** (dosyć), **mais** (więcej) **quanto** (ile), **tão** (tyle).

Przysłówki twierdzące: **sim** (tak), **certamente** (napewno);
» **przeczące**: **não** (nie), **jamais** (nigdy), **nunca mais** (przenigdy).

Przysłówki wątpliwości: **talvez** (może), **acaso** (przypadkowo).

Oprócz tych istnieją jeszcze wyrażenia przysłówkowe, n. p.: **ás cegas** (ślepo), **a cavallo** (konno), **á força** (siłą) **sem duvida** (bez wątpienia), **devagar** (pomału), **por ora** (tymczasem), **com certeza** (na pewno), **de improviso** (znienacka), **sobremaneira** (nadzwyczaj), **pouco a pouco** (pomału) **demais** (za dużo itp).

Większa część przysłówków tworzy się z przymiotników, dołączając końcówkę **mente** do przymiotników (w rodz. żeńskim): **justa-mente** tworzy: **justamente** (właśnie); **natural-mente** — **naturalmente** (naturalnie itp)

Niektóre przysłówki mają stopnie n. p.: **longe** (daleko), **mais longe** (dalej), **muito longe** (bardzo daleko), **pertissimo** (bardzo blizko itp.

Ćwiczenie.

Hoje vou á cidade	Dziś pójdę do miasta
Voltarei tarde	Wrócę późno
Accordei cedo	Obudziłem się rano
Elle mora longe	On mieszka daleko
O sr. vae passear amanhã?	Pójdzie pan jutro na spacer?
Eu nunca disse isto	Nigdy tego nie mówiłem
Ella tambem cantou	Ona też śpiewała
Vosmecê fez bem	Dobrze uczyniłeś
Onde estiveste?	Gdzie byłeś?
Aonde o sr. foi?	Gdzieś pan poszedł?
E' cedo ainda	Jest jeszcze wcześnie
E' tarde demais	Jest zapóźno
Falle baixo	Mów cicho

Cante alto	Śpiewaj głośno
Felizmente o vi	Na szczęście, widziałem go
Vá depressa	Idź prędko
Andei ás apalpadellas	Chodziłem omackiem
Tens visto as arvores?	Widziałeś drzewa?
Não, sr.	Nie, panie
O sr. estudou a lição?	Uczyłeś się pan lekcji?
Sim, sr.	Tak, panie
Como vae, amigo?	Jak się masz, przyjacielu?
Vou mal	Źle się mam
Onde está a caneta?	Gdzie jest pióro?
Está alli.	Tam jest.

LEKCJA 30.
(Trigesima Lição)

Przyimki (Preposições).

Są to wyrazy, które łączą słowa między sobą, wyrażając w jakim stosunku do siebie pozostają osoby lub rzeczy. Najgłówniejsze są:

a (do, w) n. p.: **vou a Rio Negro** (idę, jadę do Rio Negro); **cheguei a tempo** (przyszedłem w czasie, na czas);

ante (przed): **ante o altar** (przed ołtarzem);

até (aż): **até a rua** (aż do ulicy);

após (po): **após o reinado** (po królowaniu);

com (z): **com elle** (z nim);

conforme (według, podług): **conforme a vontade de Deus** (według woli Bożej).

contra (przeciw): **contra nós** (przeciw nam);

de (od — służy także do tworzenia 2-go przypadku: **d'elle** - jego): **de Rio Negro a Lapa** (od Rio Negra do Lapy);

desde (od): **desde a Europa** (od Europy);

durante (podczas): **durante a guerra** (podczas wojny);

em (w): **em Paris** (w Paryżu);

entre (między): **entre nós** (między nami);

perante (przed): **perante Deus** (przed Bogiem);

para (dla): **para ti** (dla ciebie);

por (przez), **pelo** i t. d. — **por terras e mares** (przez lądy i morza); **pelos rios** (przez rzeki);

sem (bez): **sem vós** (bez was);

sobre (nad, na): **sobre a mesa** (na stole);

Oprócz tych przyimków, są jeszcze tak zwane wyrażenia przyimkowe: **antes de** (przed), **deante de** (przed), **alem de** (oprócz), **afim de** (aby), **depois de** (po), **longe de** (daleko od), **ao longo de** (wzdłuż), **junto a** (przy), **de fronte de** (naprzeciw), **acima de**, **por cima de** (ponad), **em cima de**, **para cima de** (na), **debaixo** (pod), **atraz**, **de traz de** (za, itp.)

Ćwiczenie.

Vou com João	Pójdę (idę) z Janem
Chegue até a nossa casa	Przyjdź do nas
Viveu durante a guerra	Żył podczas wojny
Parou em frente do inimigo	Stanął przed nieprzyjacielem
Elle canta conforme a musica	On śpiewa według muzyki
Navegou contra o sul	Płynął na południe
O sr. anda a pé ou a cavallo?	Pan idzie pieszo czy konno?
Partirei daqui a dois dias	Wyjadę stąd po dwóch dniach
Voltamos do interior do paiz	Powróciliśmy z głębi kraju
Ponte de madeira	Most z drzewa (drewniany)
Os bons meninos são amados [pelos paes	Dobrzy chłopcy są kochani [przez rodziców
Quero uma penna para escre- [ver	Chcę pióro do pisania
Por amor de Deus	Na miłość Bożą
Fallaram de ti	Mówili o tobie
Que dizes contra isso?	Co powiesz przeciw temu?
O ar é necessario para a con- [servação da vida	Powietrze jest potrzebne dla [zachowania życia
Fomos diante delles	Szliśmy przed nimi
De quem é este tinteiro?	Kogo jest ten kałamarz?
E' delle	Jego
Não sr., é de Bernardo	Nie panie jest Bernarda
Ao longo do caminho havia [arvores	Wzdłuż drogi były drzewa
Estou sem dinheiro	Jestem bez pieniędzy
Estou fora de casa ha mais [de um mez	Jestem poza domem, temu [więcej jak miesiąc
Em Paris ha muitos bondes e na Hespanha muito vinho	W Paryżu jest dużo tramwajów a w Hiszpanji dużo wina

Ao pé do monte ha grande [floresta	U stóp góry jest wielki las
Dinheiro sem juros.	Pieniądz bez procentów.

LEKCJA 31.
(Trigesima primeira Lição)

Spójniki (Conjuncções).

Są to części mowy, które spajają z sobą dwa wyrazy albo dwa zdania: **branco e verde** (biały i zielony), **eu sei a lição e elle não sabe** (ja wiem — umiem — lekcję, a on nie wie).

Dzielą się na: **współrzędne** (coordinativas) i **podrzędne** (subordinativas).

Współrzędne spójniki są naprzykład:

e (i): **café e assucar** (kawa i cukier);

nem (ani): **elle não come carne, nem arroz** (on nie je mięsa ani ryżu).

ou (lub, albo, czyli): **tijollo ou pedra** (cegła lub kamień);

mas (ale): **é intelligente mas é mau** (jest inteligentny, ale zły);

porem (lecz): **intelligente, porem, inhabil** (inteligentny, lecz niezdolny).

todavia, comtudo (przecież, jednakowoż): **temo, comtudo vou** (obawiam się, jednakowoż pójdę).

pois (bo, ponieważ): **vou para a casa, pois já é tarde** (idę do domu, bo jest już późno).

então (więc): **então estudarei** (więc będę się uczył).

portanto, por conseguinte (przeto, więc): **portanto não vou** (przeto nie pójdę);

ainda (jeszcze): **ainda não foste?** (jeszcze nie poszedłeś?);

sinão (bo): **vá, sinão te expulsarei** (idź, bo cię wydalę);

isto é (to jest), **por isso** (dlatego), **outrosim** (taksamo — również), **dahi** (stąd), **no emtanto** (jednakowoż), **depois** (potem), **logo** (przeto), **ora... ora...** (raz... raz..., już... już...), **entretanto** (tymczasem itp).

Spójniki podrzędne — najwięcej używane są:

que (że, iż, niech): **que seja** (niech będzie);

porque (dlaczego): **porque fez isso?** (dlaczego to uczynił?);

apenas (zaledwie): **ficaram apenas dois** (ledwo dwaj zostali);

mal (zaledwie ledwo): **mal acabámos, elle appareceu** (zaledwie skończyliśmy, on się zjawił).

logo que (skoro, co tylko, jak tylko): **logo que foi...** (jak tylko poszedł...);

depois que (gdy): **depois que foram** (gdy wyszli);

quer... quer (bądź... bądź), **quando** (kiedy), **tanto... como** (tak... jak), **tão** (tak), **para que** (ażeby), **assim que** (tak iż—jak tylko), **antes que** (nim), **caso que** (w razie), **comtanto que** (gdyby tylko), **si** (jeżeli), **como** (jak), **salvo si** (chyba że) **embora** (chociaż i t. p).

Wykrzykniki (Interjeições).

Są części mowy, za pomocą których wyrażamy żal, ból, smutek, radość itd. Najwięcej używane są:

ah! (a, ah!), **ai!** (ach!), **olá!** (o, ej, hola!), **oh!** (o!) **Viva!** (wiwat!), **chi!** (pst, fe!) **oxalá** (oby, bodaj), **bravo!** (brawo!), **tomára** (bodaj) **eia!** (a więc! itp).

Ćwiczenie.

José escrevia, Anna chorava e Francisca ria	Józef pisał, Anna płakała, a Franciszka śmiała się
Desejo que sejas feliz	Życzę, abyś był szczęśliwy
Fui visital-o, mas não o encontrei	Poszedłem go odwiedzić, ale go nie spotkałem
Vae e volta logo!	Idź i wróć zaraz!
Quer eu, quer tu	Czy ja, czy ty
Elle me disse que não viu o lapis	On mi mówił, że nie widział ołówka
Os chinezes e os japonezes são da raça amarella	Chińczycy i Japończycy są rasy żółtej
Como se chama isto?	Jak się to nazywa?
Com licença	Za pozwoleniem
Como vae (lub está?)	Jak się pan miewa (ma)?
E o sr. como está?	A pan jak się miewa?
Que ha de novo?	Co nowego?
Porque me perguntas?	Dlaczego mię pytasz?
Quanto V. S. ganhou?	Ileś pan zarobił?
Apenas dois mil réis	Ledwo dwa milrejsy
Depois do inverno vem a primavera	Po zimie następuje wiosna

Dá-me de comer, sinão não trabalharei	Daj mi jeść, bo nie będę pracował
Oh, meu Deus!	O, mój Boże!
Oxalá elle volte!	Oby on wrócił!

LEKCJA 32.
(Trigesima segunda Lição)

Składnia (Syntaxe).

Myśl wypowiedziana wyrazami nazywa się zdaniem (oração, proposição).

Zdanie może być: 1) **Główne** (principal); ma ono czasownik w trybie oznajmującym, warunkowym lub rozkazującym, i jest niezależne od innego zdania, n. p. eu canto (śpiewam).

2) **Współrzędne** (coordinada): jest ono także zdaniem głównem, które łączy się za pomocą spójnika, n p. João levantou-se e foi a escola (Jan wstał i poszedł do szkoły).

3) **Zdanie podrzędne** czyli poboczne (subordinada), które samo przez się nie wypowiada myśli jasnej i zrozumiałej; zależy przeto od innego zdania, z którym się łączy za pomocą przyimka, spójnika, przysłówka i zaimka, n. p. fazei aos outros aquillo que desejaes que vós façam (czyńcie drugim to, co chcecie, aby wam czyniono).

W każdem zdaniu jest:

a) podmiot (sujeito), to jest osoba, zwierzę, rzecz, o których się coś mówi, n. p. eu vou a São Paulo (ja pojadę do São Paulo).

b) orzeczenie (predicado), to jest to, co się mówi czyli orzeka o podmiocie. Orzeczeniem bywa czasownik, a często rzeczownik lub przymiotnik z czasownikiem itd., n. p. João trabalha muito (Jan pracuje dużo). W tem zdaniu podmiotem jest Jan a orzeczeniem — pracuje dużo. Elle é muito applicado (on jest bardzo piln); podmiotem jest: elle (on), a orzeczeniem: é muito applicado (jest bardzo pilny).

Są atoli orzeczenia, które nie mają podmiotu oznaczonego, n. p. trovejar (grzmieć), chover (padać).

Także czasowniki: dizer (mówić), falar (gadać) contar (opowiadać), gdy są w 3-ej osobie liczby mnogiej; i wreszcie czasownik haver, ser, fazer (w znaczeniu być), gdy są w 3-ej osobie liczby pojedyńczej, nie mają podmiotu oznaczonego.

Przykłady: **chove** (pada), **que chova** (niech pada), **faz seis annos** (jest temu sześć lat), **dizem que morreu** (mówią, że umarł), **ha muita gente** (jest dużo ludzi) itd.

W zdaniu może się znajdować czasownik przechodni (**verbo transitivo**), oznaczający czynność przechodnią, która z osoby działającej przechodzi na jakąś inną osobę lub rzecz. W zdaniu, ta osoba lub rzecz odbierająca działanie nazywa się **przedmiotem** (**objecto, complemento**). Przedmiot może być **bliższym** (**objecto directo**), a poznaje się go po tem, że jest odpowiedzią na pytanie: **o que?** (co?), **quem?** (kogo?), n. p. **vi uma casa** (widziałem dom). Przedmiot **dalszy** (**objecto indirecto**), zwykle jest rządzony przysłówkiem: **dei um livro a Pedro** (dałem książkę Piotrowi).

Ćwiczenie.

Fui á egreja	Poszedłem do kościoła
Estive no Rio de Janeiro e vi a bahia de Guanabara	Byłem w Rio de Janeiro i widziałem zatokę Guanabara
No mar ha muitas ilhas	Na morzu jest dużo wysp
O homem, que vi hontem, não veiu	Człowiek, którego wczoraj widziałem, nie przyszedł
Não foi porque esteve doente	Nie był, bo był chory
Não ha razão para te zangares	Niema powodu abyś się gniewał
Eu te disse que fosses	Ja ci mówiłem, abyś poszedł
Não iria ainda que me mandasses	Nie poszedłbym chociaż byłbyś mi nakazał
Desejo que estudes	Życzę sobie, abyś się uczył
A maçã é boa, porem, a pera é melhor	Jabłko jest dobre, ale gruszka jest lepsza
A penna de aço é melhor do que a penna de ganso	Pióro stalowe jest lepsze od gęsiego
Parti, faz mezes, para Matto Grosso e hoje estou de volta	Pojechałem kilka miesięcy temu do Matto Grosso, a dziś jestem z powrotem
Agradeço a Deus por me ter preservado das doenças	Dziękuję Bogu, że mię uchronił od chorób
Fui a Buenos Ayres, que é a capital da Argentina.	Pojechałem do Buenos Aires, która jest stolicą Argentyny.

LEKCJA 33.
(Trigesima terceira Lição)

Składnia zgody
(Syntaxe de concordancia)

I MIĘDZY PODMIOTEM A CZASOWNIKIEM

1) Czasownik zgadza się z podmiotem w liczbie i osobie: **irei** (eu) á cidade (pójdę do miasta, na miasto).

2) Gdy są dwa podmioty, czyli podmiot złożony, wtenczas czasownik będzie w liczbie mnogiej: **o cão e o gato são animaes domesticos** (pies i kot są zwierzętami domowemi).

UWAGI: Gdy są dwa lub trzy podmioty **różnych osób** tj. 1-ej, 2-ej i 3-ej, wtenczas czasownik, w liczbie mnogiej, zgadza się z 1-ą osobą: **eu, tu e elle iremos ao campo** (ja, ty i on pójdziemy na pole).

Gdy są dwa podmioty różnych osób, jeden w 2 ej a drugi w 3-ej osobie, wtenczas czasownik, w liczbie mnogiej, zgadza się z 2-ą osobą: **tu e José fostes bons** (ty i Józef byliście dobrymi).

Jeżeli podmioty (podmiot złożony) są wszystkie w 3-ej osobie, to i czasownik musi być w 3-ej osobie liczby mnogiej: **os cavallos, as vaccas e as ovelhas fugiram do campo** (konie, krowy i owce uciekły z pola).

3) Wyrażenia **um e outro** (jeden i drugi), **nem um, nem outro** (ani jeden ani drugi), **tanto um, como outro** (tak jeden jak drugi itd.), mogą mieć czasownik w liczbie mnogiej lub pojedyńczej, n. p. **um e outro são bons** (jeden i drugi są dobrzy), albo: **um e outro é bom** (jeden i drugi jest dobry).

4) Zaimek **quem**, gdy służy za podmiot, ma czasownik w 3-ej osobie pojed. n. p. **quem canta, sou eu** (kto śpiewa, jestem ja). Zaimek **que**, gdy jest podmiotem, ma czasownik, zgadzający się w liczbie i osobie z podmiotem zdania poprzedniego: **sou eu, que pago** (ja jestem, który płaci — ja płacę); **sois vos, que passeaes** (wy jesteście, którzy spacerujecie).

Ćwiczenie.

A vida é breve	Życie jest krótkie
Os meninos e as meninas foram á escola	Chłopcy i dziewczęta poszli do szkoły
Quem arou a terra?	Kto zorał ziemię?
Quem pagará o jantar?	Kto zapłaci obiad?

Ninguem o quer pagar	Nikt go nie chce zapłacić
A geometria, a arithmetica, e a algebra são sciencias mathematicas	Geometrja, arytmetyka i algebra są naukami matematycznemi
Comprei um par de botinas, um chapeu, um sobretudo, uma cinta, uma duzia de botões, cinco novellos de fio, dez guardanapos e cinco pares de luvas	Kupiłem parę butów, kapelusz, płaszcz, pas, tuzin guzików, pięć szpulek nici, dziesięć serwetek i pięć par rękawiczek
Deus creou o ceo e a terra	Bóg stworzył niebo i ziemię
Tanto um como o outro se comportaram bem	Tak jeden jak i drugi dobrze się zachowali
Nós e elles fomos passear	My i oni poszliśmy na przechadzkę
A agulha, o dedal e a thesoura são necessarios ao alfaiate	Igła, naparstek i nożyce są potrzebne krawcowi
Vosmecê e Pedro ireis trabalhar	Waszmość i Piotr pójdziecie pracować
Jesus Christo morreu na cruz, para nos salvar	Jezus Chrystus umarł na krzyżu, aby nas zbawić
Amarás a Deus sobre todas as coisas, e ao teu proximo como a ti mesmo	Będziesz miłował Boga nadewszystko, a bliźniego twego jak siebie samego
És tu que choras	Jesteś ty, który płaczesz (ty płaczesz)
O homem e o menino que foram presos	Mężczyzna i chłopiec, którzy byli uwięzieni
Os pintasilgos e os canarios hoje não cantam	Szczygły i kanarki dziś nie śpiewają
Fui eu quem ensinou	Ja byłem, który uczył
Eu, Francisco e José fomos á Missa	Ja, Franciszek i Józef poszliśmy na Mszę
Ouvistes o sermão?	Wysłuchaliście kazania ?
Os agricultores plantam e semeam	Rolnicy sadzą i sieją
Os operarios trabalham nas fabricas	Robotnicy pracują we fabrykach
Comprei uma grammatica e um diccionario.	Kupiłem gramatykę i słownik

LEKCJA 34.
(Trigesima quarta Lição)

Składnia zgody.

II PRZYMIOTNIKÓW I ZAIMKÓW

1) Przymiotnik zgadza się w rodzaju i liczbie z rzeczownikiem, do którego się odnosi: José é estudioso (Józef jest pilny). A bella arvore (piękne drzewo). Os meninos são bem educados (chłopcy są dobrze wychowani).

2) Gdy w zdaniu są dwa rzeczowniki w liczbie pojedyńczej, jeden rodzaju męskiego a drugi żeńskiego, przymiotnik będzie w rodzaju męskim liczby mnogiej: livro e penna são necessarios (książka i pióro są potrzebne).

3) Gdy są dwa rzeczowniki, jeden rodzaju męskiego i w liczbie pojedyńczej, a drugi żeńskiego w liczbie mnogiej, wtenczas przymiotnik zgadza się w rodzaju i liczbie z rzeczownikiem żeńskim: o ouro e as propriedades eram muitas (było dużo złota i posiadłości).

4) Jeżeli położy się przymiotnik przed kilku rzeczownikami, zgadza się on z najbliższym: escolheste mau logar e hora (wybrałeś sobie złe miejsce i godzinę — chwilę).

5) Przymiotniki odnoszące się do wyrażeń: Vossa Excellencia, Vossa Magestade, Vossa Senhoria, Você, Vosmecê itp., będą rodzaju męskiego lub żeńskiego, zależnie od osoby, do której się odnoszą: V Exa. é bom (Wasza Eksc jest dobrym — gdy się odnosi do mężczyzny) i V. Exa. é boa (W. Eksc. jest dobra — gdy się odnosi do niewiasty itd).

6) Przymiotniki: alguem (ktoś), ninguem (nikt), nada (nic), outrem (ktoś inny), są rodzaju męskiego: ninguem foi visto (nikt nie był widziany).

7) Zaimki mają liczbę i rodzaj rzeczowników, do których się odnoszą: elle é bom (on jest dobry), ella é boa (ona jest dobra).

Ćwiczenie.

A bahia do Rio de Janeiro é a mais bella do mundo	Zatoka Rio de Janeiro jest najpiękniejszą na świecie
Visitei as principaes cidades da Europa	Zwiedziłem najgłówniejsze miasta Europy
João é applicado, Antonio é preguiçoso e Maria é vaidosa	Jan jest pilny, Antoni jest opieszały, a Marja jest próżna

O bom filho ama aos paes	Dobry syn miłuje rodziców
O papel branco	Biały papier
O dia claro	Dzień pogodny
Eu e elle somos obedientes aos paes	Ja i on jesteśmy posłuszni rodzicom
Esta casa tem má parede e mau soalho	Ten dom ma złe ściany i złą podłogę
Os palacios e as casas de Roma são antigos	Pałace i domy Rzymu są stare
Nada foi feito	Nic się nie zrobiło
Alguem foi reprehendido	Ktoś był zganiony
Elle hontem esteve em casa	On wczoraj był w domu
Nós estivemos adoentados	My byliśmy chorzy
Os nossos campos	Nasze pola
Vossa Senhoria comeu?	Pan jadłeś?
No Paraná ha grandes rios, riquissimas florestas e extensos campos	W Paranie są wielkie rzeki, bardzo bogate lasy i rozległe pola.

LEKCJA 35.
(Trigesima quinta Lição)

Następstwo wyrazów w zdaniu.

I

Z reguły kładzie się podmiot przed orzeczeniem, n. p. **Deus é bom e justo** (Bóg jest dobrym i sprawiedliwym).

Po orzeczeniu kładzie się podmiot:

a) w zdaniach pytających, n. p. **estou eu na cidade?** (jestem ja w mieście?); **quem** (kto) wyjątkowo kładzie się przed orzeczeniem: quem fez isso? (kto to zrobił?);

b) w zdaniach które oznaczają nakaz lub życzenie, n. p. **faze tu o bem** (czyń dobrze); **seja elle feliz** (niech będzie szczęśliwy)

II

1) Przymiotniki jakościowe (adjectivos qualificativos) można kłaść przed lub po rzeczownikach.

Lecz niektóre przymiotniki zależnie od tego, czy są przed lub po rzeczowniku, zmieniają znaczenie wyrazu, n. p. **homem grande** (człowiek wielki) i **grande homem** (wielki — z powodu wiedzy — człowiek); **homem pobre** (człowiek ubogi — bez mienia) i **pobre ho-**

mem (biedny człowiek — moralnie); **nova casa** (dom nowy — inny) i **casa nova** (dom nowy — nowo zbudowany — itp).

2) Przymiotniki określające (adjectivos determinativos) kładzie się wogóle przed rzeczownikami: **o** menino (chłopiec), **esta** janella (to okno), **cem** mil réis (sto milrejsów), **poucos** amigos (mało przyjaciół), meu campo (moje pole).

Przedimek (artigo) zawsze się kładzie przed rzêczownikiem; przedimka używa się przy imionach własnych, w znaczeniu familijnem: o José (Józef), o Antonio (Antoni), o Vieira; dalej, przy imionach własnych geograficznych: o Brasil (Brazylja), a Europa (Europa); wreszcie przy imionach dzieł n. p. os Lusiadas (Luzjady), a Iliada (Iljada, itd).

UWAGI:

Nie używa się przedimka:

1) W wykrzyknikach: escuta João! (słuchaj Jan'e!), acto nobre! (szlachetny czyn!);

2) Dalej przy imionach oznaczających pokrewieństwo lub godność, mających przed sobą przymiotnik dzierżawczy (adjectivo possessivo), n. p. meu pae (mój ojciec), minha irmã (moja siostra), Nosso Senhor (Pan Bóg — dosłownie — Nasz Pan) Vossa Excellencia (Wasza Ekscelencja).

Bardzo często używa się liczebników głównych (numeros cardinaes) zamiast porządkowych (ordinaes); kładzie się je w tym wypadku po rzeczowniku: pagina dois.

W wyliczaniu Papieży i królów używa się liczebników porządkowych aż do liczby dziesięć; po tej liczbie używa się, zamiast porządkowych, liczebników głównych (patrz str. 25). Tak w pierwszym, jak w drugim wypadku liczebniki kładą się po rzeczowniku: Leão quarto (Leon czwarty), Pio decimo (Pius dziesiąty), Carlos quinto (Karol piąty), Leão treze (Leon trzynasty), Luiz quatorze (Ludwik czternasty, itp).

Ćwiczenie.

Deus prometteu grande recompensa áquelles que forem fieis aos seus mandamentos	Pan Bóg przyrzekł wielką nagrodę tym, którzy będą wierni jego przykazaniom
A casa é espaçosa	Dom jest rozległy
Sejam elles felizes	Niech będą (oni) szczęśliwi
Estará elle em casa?	Będzie on w domu?
Não sr., elle vendeu a sua casa	Nie, panie, on sprzedał swój dom

Hoje fallei com meu tio	Dziś rozmawiałem z moim wujem
Como vae elle?	Jak się on miewa?
Graças a Deus elle vae bem	Dzięki Bogu on się ma dobrze
Onde foi o Joãsinho?	Gdzie poszedł Janek?
Elle mora a casa vinte e um desta rua	On mieszka w dwudziestym pierwszym domu tej ulicy
Gregorio XVI foi um grande Papa	Grzegorz szesnasty był wielkim Papieżem
Felippe II foi rei da Hespanha	Filip drugi był królem Hiszpanji
Hoje vi meu primo	Dziś widziałem mojego kuzyna
O ceo, a terra, as plantas, os animaes, tudo foi creado por Deus	Niebo, ziemia, rośliny i zwierzęta, wszystko zostało stworzone przez P. Boga
A alma é immortal, e será julgada por Deus logo após á morte	Dusza jest nieśmiertelna i będzie sądzona zaraz pośmierci przez P. Boga
Deus dá aos bons o ceo e aos maos o inferno para sempre	Bóg daje dobrym niebo a złym piekło na zawsze
Ambos os meninos fizeram a sua primeira santa Comunhão	Obydwaj chłopcy przystąpili do pierwszej komunji świętej
Amo a minha patria	Miłuję moją ojczyznę
Alguns amigos vieram visitar-me	Kilku przyjaciół odwiedziło mnie
Hontem adquiri uma casa.	Wczoraj nabyłem dom.

LEKCJA 36.

(Trigesima sexta Lição)

Ważniejsze prawidła o umieszczaniu zaimków (służących za przedmiot):

me, te, se, lhe, lhes, o, a, os, as, nos, vos.

1) Kładzie się je przed czasownikiem;

a) gdy zdanie jest przeczące: **não me viu** (nie widział mię), **ninguem te persegue** (nikt cię nie prześladuje);

b) w zdaniach złączonych wyrazami: **que** (co), **quem** (kto), **o qual** (który), **cujo** (czyj), **quanto** (ile), **onde** (gdzie), **quando** (kiedy), n. p. **quem te viu?** (kto cię widział?), **não sei quem me disse** (nie wiem kto mi mówił), **os factos que se deram...** (wypadki, które się zda-

rzyły...), , i te disse, que não o vi (mówiłem ci już, żem go nie widział), quando se trabalha (gdy się pracuje), onde nos vimos? (gdzieśmy się widzieli?).

2) Zaimek gdy służy za przedmiot kładzie się po czasowniku:

a) na początkach zdań z wyjątkiem zależnych: parece-me que João vae morrer (zdaje mi się, że Józef umrze);

b) po imiesłowach czasu teraźniejszego: João escreveu, dizendo-me que... (Jan pisał, mówiąc mi że..). Po imiesłowie czasu przeszłego nigdy się nie kładzie zaimka, który służy za przedmiot. Mówi się n. p.: tenho-lhe feito favor (uczyniłem mu łaskę), a nie: tenho feito-lhe favor.

3) W czasie przyszłym trybu oznajmującego i w trybie warunkowym mówi się także: far-te-ei favor — lub: eu te farei favor — (uczynię ci łaskę), dir-vos-ei (powiem wam), elle condemnal-o-á á prisão, lub elle o condemnará á prisão (on go u arze więzieniem) dir-vos-ia — eu vos diria — (powiedziałbym wam itd).

Ćwiczenie

Quem te contou isto?	Kto ci to mówił?
São tuas estas pennas?	Twoje są te pióra?
Dou-lh'as de presente	Daję mu je w prezencie
Guarda-as bem	Schowaj je dobrze
Nunca os vi	Nigdy ich nie widziałem
Hoje os encontrei	Dziś ich spotkałem
Nós vos encontrámos antehontem	My was spotkaliśmy przedwczoraj
Arrependeram-se todos	Wszyscy żałowali
Amae-vos uns aos outros	Miłujcie jedni drugich
Feliz o filho que tem bons paes e os respeita	Szczęśliwe dziecko, które ma dobrych rodziców i ich poważa
Sentae-vos todos	Usiądźcie wszyscy
Aqui me deterei alguns dias	Tu się zatrzymam kilka dni
Faça-me este favor	Uczyń mi tę łaskę
Louvar-vos-ei por toda parte	Wszędzie będę was chwalił
Posto que vos seja penoso, apresentae-vos logo	Chociaż będzie wam trudno, przedstawcie się zaraz
Paes, dae bom exemplo aos filhos, si quereis que vos sejam obedientes	Rodzice, dajcie dobry przykład dzieciom, jeżeli chcecie, aby wam były posłuszne
O que o torna insupportavel é o orgulho	Co go czyni nieznośnym, to pycha

Disse-lhe, que não fizesse	Mówiłem mu, aby nie czynił
Creio, que nos dareis este prazer	Sądzę, że nam dacie (zrobicie) tę przyjemność
Chamar-vos-ia si estivesseis em casa	Zawołałbym was, gdybyście byli w domu
V. Senhoria rir-se-á	Pan będziesz się śmiał
Dae-me dinheiro; comprar-vos-ei um cavallo	Dajcie mi pieniądze, kupię wam konia
Contar-te-ei uma anecdota	Powiem ci anegdotę (powiastkę)
O sr. m'a contou hontem	Pan mi ją powiedziałeś wczoraj
Nós nos queixamos muitas vezes sem razão	My się skarżymy bardzo często bez powodu
Ainda que me pagasses cem mil reis, não te venderia este livro.	Choćbyś mi zapłacił sto milrejsów nie sprzedałbym ci tej książki.

LEKCJA 37.

(Trigesima setima Lição)

Prawidła o rozdzielaniu wyrazów.

1) Nie dzieli się wogóle nigdy sylab, n. p.: a-mi-go (przyjaciel) a nie n. p: am-i-g-o.

2) Nigdy się nie rozrywa wyrazów jednozgłoskowych, n p. bem (dobrze) a nie b-em lub be-m.

3) Wyrazy złożone z dwóch słów, dzielimy w tem miejscu, gdzie się jeden wyraz kończy a drugi zaczyna (etymologicznie), n. p. consciencia (sumienie) con-sciencia; abusar (nadużywać) ab-usar, respeitar (szanować) re-speitar.

4) Wyrazy, które mają spółgłoski podwójne, dzieli się tak, że jedna spółgłoska pozostaje przy jednej zgłosce a druga spółgłoska przy drugiej zgłosce, n. p. immortal (nieśmiertelny) im-mortal; elle (on) el-le; sello (znaczek pocztowy) sel-lo; acção (czyn) ac-ção.

5) Nie można rozdzielać grup głoskowych, n. p. chapeu (kapelusz), cha-peu, a nie: c-hapeu; somno (sen), so-mno, a nie: som-no; termo (wyraz), te-rmo, a nie: ter-mo itd.

Znaki pisarskie
(Signaes graphicos — Pontuação)

Przecinek	,	Virgula
Kropka	.	Ponto final
Średnik	;	Ponto e virgula
Dwukropek	:	Dois pontos
Znak zapytania	?	Ponto de interrogação
Wykrzyknik	!	Ponto de exclamação
Kropki	.....	Pontos de reticencia
Nawias	( )	Parenthesis
Łącznik	-	Traço de união
Cudzysłów	„ ”	Aspas (virgulas dobradas)
Myślnik	—	Travessão
Paragraf	§	Paragrapho

Rozmówki.

Tekst brazylijski	Tekst polski	Wymowa
Estação da Estrada de Ferro	**Stacja kolejowa**	**Estasaął da Estráda de Ferru**
Bom dia, senhor	Dzień dobry, panie	Bął dija, senjór
Faça o favor de indicar-me a estação da estrada de ferro	Proszę mi wskazać stację kolejową	Fasa o fawór de indikar-my a estasaął da éstrada de ferru
Aqui, deste lado, á direita, á esquerda, á rua...	Tu, z tej strony, na prawo, na lewo, na ulicy...	Aki, desty ladu, aa diréjta, aa éskjérda, aa rrua...
Muito obrigado	Bardzo dziękuję	Mujtu obrigadu
E onde se acha a bilheteria?	A gdzie się znajduje okienko biletowe?	E onde se asia a biljétérija?
Á direita	Na prawo	Aa diréjta
Um bilhete para S. Paulo, si me faz o favor... de primeira, de segunda classe	Bilet do São Paulo, jeśli łaska... pierwszej, drugiej klasy	Um biljéty para Saął Paulu, sy mé faz o fawór... de priméjra, de ségunda klasse
Desejo um bilhete de ida e volta	Życzę sobie bilet tam i z powrotem	Dézéziu um biljéty de ida i wolta
Quanto custa?	Ile kosztuje?	Kłantu kusta?
Onde está a sala de espera?	Gdzie jest poczekalnia?	Ondy está a sala de espera?
A que horas parte o trem?	O której godzinie pociąg wyjeżdża?	A kjé oras party o treń?
O trem partirá ás cinco, seis, sete, dez horas	Pociąg wyjedzie o piątej, szóstej, siódmej, dziesiątej godzinie	O treń partirá aas synku, sejs, sete, deis oras
Onde está o trem para S. Paulo?	Gdzie jest pociąg do São Paulo?	Ondy está o treń para Saął Paulu?
Quaes são os vagões de primeira classe?	Które są wagony pierwszej klasy?	Kłajs saął os wagóęńs de primeira klasy?
São estes, são aquelles	Są te, są tamte	Saął éstes, saął akjélles

UWAGA: — Obacz o głosowni i wymawianiu, Lekcja 2—7.

Desculpe-me o senhor; este logar já está tomado?	Przepraszam pana; to miejsce jest już zajęte?	Deskulpe-me o senjor; ésty lugar zia esta tómadu?
Não senhor	Nie panie	Naął senjór
Deixe vêr o bilhete	Proszę pokazać bilet	Déjsie wér o biljéty
Aqui está; faça o favor	Oto jest, proszę	Aki esta; fasa o fawór
Como se chama esta estação?	Jak się nazywa ta stacja?	Komu se siama esta estasaął?
Chama-se...	Nazywa się...	Siama-se...
Que distancia ha entre esta estação e a estação de...?	Jaka odległość jest między tą stacją a stacją...?	Kjé distansja aa entre esta estasaął i a estasaął de...
A distancia é mais ou menos de cincoenta kilometros	Odległość jest mniej więcej 50 kilometrów	A distansja e majs ou ménós de synkoęta kilometrós
A que horas chegaremos a...?	O której godzinie przyjedziemy do...?	A kjé oras siegarémos a...?
Poderei descer por um momento na proxima estação?..	Będę mógł wyjść na chwilę na stacji?...	Póderéj desér por um momętu na prosyma estasaął?...
Não sr.; o trem pára somente dois minutos	Nie panie; pociąg zatrzyma się tylko 2 minuty	Naął senjór; o treń pára somęty dójs minutos
E na proxima estação quanto tempo demorará o trem?	A na następnej stacji jak długo zatrzyma się pociąg?	I na prosyma estasaął kłantu tępu demorará o treń?
Um quarto d'hora	Kwadrans	Um kłartu dora
Obrigado	Dziękuję	Obrigadu
V. S. acceita uma chicara de café ou um copo de cerveja?	Pan chce filiżankę kawy lub szklankę piwa?	Wossa Senjor'ja aséjta uma sikara de kafee, ol um kopu de sérwézi.?
Prefiro um copo de cerveja	Wolałbym szklankę piwa	Prefiru um kopu de sérwézia
Qual é o preço d'uma garrafa de cerveja? de duas chicaras de café?	Ile kosztuje butelka piwa? dwie filiżanki kawy?	Kłal e o présu duma garrafa de serwezia? de dułas sikaras de kafee?
Uma garrafa de cerveja custa dois mil réis; cada chicara de café custa quinhentos réis	Butelka piwa kosztuje dwa milrejsy; każda filiżanka kawy pięćset rejsów	Uma garrafa de sérwézia kusta dojs mil rrejs; kada sikara de kafee kusta kinjętus rrejs

Faça o favor de me dar duas chicaras de café e dois pães com manteiga	Proszę mi dać dwie filiżanki kawy i dwie bułki z masłem	Fasa o fawór dy me daar dułas sikaras de kafé e dójs pańs kął mantéjga
Em que estação haverá almoço, jantar?	Na jakiej stacji będzie śniadanie, obiad?	Eń kié estasaął awerá almósu, ziantar?
O sr. despachou as suas malas?	Pan wysłałeś swoje kufry?	O senjór déspasiół sułąs malas?
Não sr.; levo as commigo	Nie panie; biorę je ze sobą	Nał senjór; lewu-as komigu
Onde poderei comprar cigarros, charutos?	Gdzie będę mógł kupić papierosów, cygar?	Óndy poderéj komprár sygarrus, siarutus?
Quanto custa um maço de cigarros? cinco charutos?	Ile kosztuje jedna paczka papierosów? pięć cygar?	Kłantu kusta um masu de sygarrus? synku siarutus?
Um maço de cigarros custa seiscentos reis e cada charuto custa quatrocentos reis	Paczka papierosów kosztuje sześćset rejsów a każde cygaro czterysta rejsów	Um masu de sygarrus kusta sejsentus rrejs i kada siarutu kusta kłatrosentus rrejs
O senhor deseja tomar qualquer coisa?	Czy pan sobie życzy co wypić?	O senjór dezézia tomar kłalkjer kójza?
Agradecido	Dziękuję	Agradesydu
Para onde vae o sr.? Vou para...	Dokąd pan jedziesz? Jadę do...	Para óndy waj o senjór? Wóu para..
A locomotiva	Lokomotywa	A lokomotiwa
A plataforma	Peron	A plataforma
A passagem, o bilhete de passagem	Bilet	A pasazień, o biljéte de pasazień
A sahida	Wyjście	A sajida
A entrada	Wejście	A ętrada
A chegada	Przyjazd	A siegada
A partida	Wyjazd	A partida
O vagão	Wagon	O wagaął
Os trilhos	Szyny (linja)	Os triljus
A cadeira	Siedzenie (miejsce)	A kadéjra
A mala, a valise, mala de mão, o bahú	Kufer, waliza, walizka ręczna, kufer	A mala, a walize, mala de maął, o bałú
A janella.	Okno	A zianela.

Tekst brazylijski	Tekst polski	Wymowa
O almoço	**Śniadanie**	**O almósu**
O jantar	**Obiad**	**O ziantár**
A ceia	**Kolacja**	**A séja**
O lanche	**Zakąska**	**O lánsie**
Onde está o hotel...?	Gdzie jest hotel...?	Onde esta' o otél...?
Na rua...	Na ulicy...	Na rruła...
Está longe daqui?	Dalcko jest stąd?	Está lónzie dakí?
Ha automoveis ou carros na estação?	Są na stacji automobile lub powozy?	Áa automowejs ou karros na estasaął?
Ha, sim sr.	Są, proszę pana	'Aa, syń senjór
O sr. me poderá levar ao hotel...?	Możesz mię pan zawieźć do hotelu...?	O senjór me póderá lewar ao otel...?
Quanto custa o seu trabalho?	Ile kosztuje pańska praca (jazda)?	Kłantu kusta o sél trabalju?
Custa cinco, dez mil reis	Kosztuje pięć, dziesięć milrejsów	Kusta synku, dejs mil rréjs
Bom dia. Boa noite	Dzień dobry. Dobry wieczór	Bął dija. Bóła nójty
Desejo um quarto com uma cama	Życzę sobie jedną izbę z jednem łóżkiem	Dezéziu um kłartu kął uma kama
Faça o favor de subir para cima, ao segundo andar, por esta escada	Proszę pójść do góry, na drugie piętro, temi schodami	Fasa o fawór de subír para syma, au segundu andar, por esta éskada
Onde poderei tomar um banho?	Gdzie będę się mógł wykąpać?	Ónde póderéj tomar um banju?
O sr. deseja banho frio ou quente?	Czy pan życzy sobie kąpiel zimną czy ciepłą?	O senjór dezézia banju friju ou kienty?
Peço banho frio	Proszę o zimną kąpiel	Pesu banju friju
Quanto se paga por dia?	Ile się płaci dziennie?	Kłantu se paga por dija?
Cinco, dez mil reis	Pięć, dziesięć milrejsów	Synku, dejs mil rrejs
Está bem; mande-me preparar o almoço, o jantar	Dobrze, rozkaż pan przygotować mi śniadanie, obiad	Esta' bęń; mande-me preparar o almósu, o ziantar
Moço, traga-me agua fresca, sabão, uma toalha de mãos	Chłopcze (lokaju), proszę mi przynieść świeżej wody, mydło i ręcznik	Mósu, traga-me agła fréska, sabaął, uma tóalja de maąłs

Queira levar-me as malas para o meu quarto	Zechciej zanieść kufry do mojej izby	Kjéjra lewar-me as malas para o méł kłartu
Estou com fome (tenho fome)	Jestem głodny	Estół kął fómy (ténjo fómy)
Desejo comer alguma coisa	Chcę co zjeść	Dézéziu kómér alguma kójza
O almoço, o jantar, já está prompto?	Czy śniadanie, obiad, już gotowe?	O almósu, o zjantar, zia esta prąłtu?
Sim sr., já está	Tak panie, już jest	Syń senjór, zia esta
Tenho sêde	Jestem spragniony	Tenju sêde
A' vossa saúde!	Na zdrowie pańskie!	Aa Wosa saúde!
Como acha este vinho?	Jak panu smakuje to wino?	Kómu asia ésty winju?
E' muito bom	Jest bardzo dobre	E mujtu bął
O que o sr. prefere, vinho ou cerveja?	Co pan woli, wino czy piwo?	Ó kié o senjór prefery, winju ół serwézią?
Prefiro o vinho	Wolę wino	Prefiru o winju
Dae-me o cardapio	Proszę mi dać spis potraw	Daj-me o kardapju
Peço trazer-me uma garrafa de vinho, meia garrafa de vinho, sopa, assado, carne de vacca, bife, frango assado, repolho e batatas, espargos e couve-flôr:	Proszę mi przynieść butelkę wina, pół butelki wina, zupa, pieczeń, krowie mięso befsztyk, kurczę pieczone, kapustę i kartofle, szparagi i kalafior;	Pesu trazér-me uma garrafa de winju, meja garrafa de winju, sópa, asadu karne de wáka, bify, frangu asadu, rrepólju i batatas, esparguśi kółwyflór;
Posso servir a sobre-mesa?	Czy mogę czem służyć na deser?	Posu serwir a sobre-méza?
Faça o favor	Proszę	Fasa o fawór
Desejo compota de fructas, queijo	Życzę sobie kompot z owoców, ser	Dézéziu kompota de frutas, kiejziu
Que tendes mais?	Co więcej macie?	Kjé tędes majs?

Temos fructas, como pêras, maçãs, ameixas, pecegos laranjas, bananas, nozes, figos, uvas, castanhas e ananás	Mamy owoce, jak gruszki, jabłka, śliwki, brzoskwinie, pomarańcze, banany, orzechy, figi, winogrona, kasztany i ananasy	Témos frutas, komu péras, masans, amejsias, péségos, laranzias, bananas, nozes, figos, uwas, kastanjas i ananás
O sr. gosta de fructas?	Czy pan lubi owoce?	O senjór gosta de frutas?
Gosto muito; daeme uvas e pecegos	Lubię bardzo; proszę mi dać winogrona i brzoskwinie	Gostu mujtu: dajme uwas i péségos
A como o sr. vende um kilo, meio kilo de nozes?	Po jakiej cenie pan sprzedaje kilogram, pół kilograma orzechów?	A kómu o senjór wénde um kilu, meju kilu de nozes?
Vendo a cinco mil reis o kilo	Sprzedaję po pięć milrejsów kilogram	Wendu a synku mil rréjs o kilu
E as laranjas?	A pomarańcze?	I as laranzjas?
Dez por um mil reis	Dziesięć za milrejsa	Dejs por um milrréjs
E' caro	Jest drogo	E' karu
Mas eu acho, que é barato	Ale ja uważam, że tanio	Mas, eu asio, kjé é baratu
Faça-me o obsequio de me dar um copo, um prato, um pires, uma faca, dois garfos, o saccarolhas e dois calices	Proszę mi dać jedną szklankę, talerz, spodek, nóż, dwa widelce, korkociąg i dwa kieliszki	Fasa-me o obzekju de me dar um kopu, um pratu, um pires, uma faka, dójs garfos, o sakarróljas i dójs kalises
Dae-me tambem agua mineral	Proszę mi dać także wody mineralnej	Daj-me tambęń agła mineral
Neste momento...	W tej chwili...	Neste momętu...
Ás ordens...	Do usług...	Aąs ordęńs...
O sr. gosta de cha' ou prefere chocolate?	Czy pan lubi herbatę lub woli czekoladę?	O senjór gosta de siá ół prefére siókóláty?
Sirva-me cha' e licor	Posłuż mi herbatą i likierem	Syrwa-me sia i likór
Está bom o cha'? tem bastante assucar?	Herbata jest dobra? ma dosyć cukru?	Está bał o sia? tęń bastanty asukar?
Está excellente; mas um pouco forte e amargo	Jest wyborna; ale nieco za mocna i gorzka	Está escelęnty; mas um półku forty i amargu
A que horas devo acordar o sr.?	O której godzinie powinienem pana obudzić?	A kjé oras déwu akordar o senjór?

Ás seis horas, ás seis e meia	O szóstej, o pół do siódmej	Aas séjs óras, aas sejs i méja
Ás sete horas Vosmeçê me tragá o café e leite	O siódmej godzinie Waszmość mi przyniesiesz kawę i mleko	Aas sety oras Vosmesé me traga' o kafé i léjty
Está bom	Dobrze	Esta' bął
Boa noite	Dobranoc	Bóa nójty
Até amanhã	Do jutra	Até amanjan
Faça o favor de me apresentar a conta.	Proszę łaskawie dać mi rachunek.	Fasa o fawór de mé aprezentar a kąta.

Peixe (ryba), **um perú** (indyk), **gallinha** (kura), **carne de gallinha** (kurze mięso), **arroz e feijão** (ryż i fasola), **môlho de carne** (sos), **um ganso** (gęś), **azeite** (oliwa), **tomate** (pomidor), **hervilha** (groch), **limão** (cytryna), **pepinos** (ogórki), **mostarda** (chrzan), **cebola e beterraba** (cebula i buraki), **cogumellos e lentilhas** (grzyby i soczewica), **salsa e alface** (pietruszka i sałata), **pimenta** (pieprz), **o vinagre** (ocet), **o sal** (sól), **sardinhas** (sardynki), **uma aza**, **uma perna de gallinha** (skrzydło, noga kury), **ovos fritos**, **cosidos** (jajka smażone, gotowane), **doces** (słodycze), **um palito** (wykluwaczka), **vinho tinto** (czerwone wino), **vinho branco** (białe wino), **gelo** (lód).

Rodzina

Tekst brazylijsk	Tekst polski	Wymowa
Seu nome?	Twoje imię?	Séł nomy?
Como V. S. se chama?	Jak się pan nazywa?	Kómu Wosa Senjorija se siama?
Sua graça?	Pańska godność?	Sua grasa?
Chamo-me João...	Nazywam się Jan...	Siamu-me Zioął...
Quantos annos tem?	Ile lat masz?	Kłantus annos teń?
Tenho quarenta annos	Mam 40 lat	Teniu kłarenta annos
V. S. tem irmãos?	Masz pan rodzeństwo?	Wosa Senjórija teń irrmałs?
Tenho, sim sr.	Mam, proszę pana	Teniu, syń senjór
Quantos são?	Ile ich jest?	Kłantus sał?
São oito: quatro irmãos e quatro irmãs	Jest ich ośmiu: czterej bracia i cztery siostry	Sał ójtu: kłatru irrmałs i kłatru irrmans
Seus paes são vivos?	Twoi rodzice żyją?	Sełs pajs sał wiwós?
Meu pae morreu, e minha mãe vive	Mój ojciec umarł a moja matka żyje	Méł paj morréł, i minja mań wiwy
V. S. tem parentes?	Masz pan krewnych?	Wosa Senjória téń parętys?
Muito poucos	Niewielu	Mujtu półkus
Meu avô ainda está vivo; bem como o meu tio e a minha tia	Mój dziadek jeszcze żyje; jakoteż mój wuj i ciotka	Méł awó ainda está wiwu; beń komu o méł tijo i a minja tija
Tenho dojs filhos	Mam dwoje dzieci	Teniu dójs filjos
Aonde estão elles?	Gzie one są (mieszkają)?	Ondy estał élés?
Estão na Europa; nos Estados Unidos; na Polonia	Są w Europie, w Stanach Zjednoczonych, w Polsce	Estał na Ełropa, nos Estados Unidos, na Polonja
Onde V. S. nasceu?	Gdzieś pan się urodził?	Ondy Wosa Senjórija nasél?
Nasci no Brasil, no Paraná, na cidade de... na Colonia...	Urodziłem się w Brazylji, w Paranie, w mieście... na kolonji...	Nasy no Brazyl, no Paraná, na sydade de... na kolónja...

Em que anno nasceu?	W jakim roku się urodziłeś?	Eń kié annu nasél?
Nasci no dia dez de Janeiro de mil novecentos e sete	Urodziłem się dnia dziesiątego stycznia tysiąc dziewięćset siódmego roku	Nasy no dija dez de Zianejru de mil nowesętos i sety
O senhor é ainda moço	Pan jesteś jeszcze młodym	O. senjór e ainda mósu
O sr. José é seu parente?	Pan Józef jest twoim krewnym?	O senjór Ziosé e sél paręty?
E' meu cunhado	Jest moim szwagrem	E méł kuniadu
Como se chama sua senhora?	Jak się nazywa jego żona (pani)	Komu se siama sua senjóra?
Chama-se Ignez	Nazywa się Agnieszka	Siama-se Inés
Onde mora seu sogro, sua sogra?	Gdzie mieszka jego teść, jego teściowa?	Ondy mora sél sógru, sua sogra?
Queira perdoar-me a curiosidade	Proszę wybaczyć ciekawość	Kiéjra perdóar-me a kurjózydady
A nossa familia é numerosa	Nasza rodzina jest liczna	A nosa familja e numéroza
O sr. é casado ou solteiro?	Pan jest żonaty, czy kawaler?	O senjór e kazadu ół soltéjru?
Sou solteiro	Jestem nieżonaty	Sół soltéjru
O sr., seu pae com quantos annos falleceu?	Pański ojciec ile lat liczył jak umarł?	O senjór, sél paj kął kłantus anos faleséł?
Falleceu com sessenta annos.	Umarł mając lat 60.	Faleséł kął sesęta anos.

Na kolonji.

Tekst brazylijski	Tekst polski	Wymowa
O sr. onde mora?	Gdzie pan mieszka?	O senjór ondy mora?
Moro na colonia...	Mieszkam na kolonji..	Moru na kólónji...
Onde ella está situada?	Gdzie jest położona?	Ónde ela está sytuada?
Ao Norte, ao Sul do Paraná	Na północy, na południu Parany	Ał Norte, ał Sul do Paraná
Quantas familias habitam aquella colonia?	Ile rodzin mieszka na tej kolonji?	Kłantas familjas abitam akjela kolonja?
Duzentas familias	Dwieście rodzin	Duzętas familjas
De que nacionalidade são?	Jakiej są narodowości?	De kié nasyonalidady saął?
São polonezas, italianas, allemãs, francezas	Są polskie, włoskie, niemieckie, francuskie	Saął polonézas, italjanas, alemans, fransézas
Quantos lotes tem a colonia?	Ile lotów ziemi ma kolonja?	Kłantus lotes teń a kólónja?
Tem dois mil lotes	Ma dwa tysiące lotów	Teń dójs mil lotes
Qual é o preço de um lote?	Jaka jest cena jednego lotu?	Kłal e o présu de um loty?
Vende-se a duzentos mil reis	Sprzedaje się po dwieście milrejsów	Wénde-se a duzéntus mil rréjs
E' longe daqui a colonia...?	Daleko stąd do kolonji...?	E lonzie daki a kólónja?
Não sr.; sim sr.	Nie, panie; tak, panie	Naął senjór; syń senjór
Está a vinte kilometros da cidade..	Leży o dwadzieścia kilometrów od miasta...	Está a winty kilómetrós da sydady...
Pode-se ir de automovel, de carro, de carroça, a cavallo?	Można jechać samochodem, powozem, wozem, konno?	Pode-se ir de automowel, de karru, de karrosa, a kawalu?
Os caminhos são bons?	Drogi są dobre?	Os kaminjos saął baąłs?
São bons, são maus	Są dobre, są złe	Saął baąłs, saął małs
Ha diligencia?	Jest dyliżans?	Aa diliziensja?

Não sr.	Nie panie	Naął senjór
A quantás horas de viagem fica a colonia...?	Ile godzin podróż, będzie na kolonję...?	A kłantas oras de wjazień fika a kolónja...?
A quatro horas	Cztery godziny	A kłatru oras
Onde posso alugar um automovel ou um cavallo?	Gdzie będę mógł wynająć samochód lub konia?	Óndy posu alugar um autómowel, oł um kawalu?
Na rua... O sr. F. aluga automoveis e cavallos	Na ulicy... Pan F. wynajmuje samochody i konie	Na rrua... O senjór F. aluga autómowejs i kawalus
Qual é o preço da viagem de automovel?	Jaka jest cena jazdy samochodem?	Kłal e o présu da wjazień de autómowel?
Por quanto aluga um cavallo?	Po ile wynajmuje konia?	Por kłantu aluga um kawalu?
Por vinte, por cem mil reis	Za dwadzieścia, za sto milrejsów	Por winty, por seń mil rréjs
Faça o favor de me levar á colonia...	Proszę mię wziąć na kolonję...	Fasa o fawór de me lewár aa kolónja..
Bom dia, sr.	Dzień dobry panu	Bon dija, senjór
Como passa o sr.?	Jak się pan masz?	Komu pasa o senjór?
Vou bem, graças a Deus	Dobrze, dzięki Bogu	Wół beń, grasas a Déus
Ha quantos annos mora o sr. nesta colonia?	Jak dawno mie zkasz pan na tej kolonji?	Aa kłantus anus mora o senjór nesta kolonja?
Ha dez annos	Dziesięć lat temu	Aa dejs anus
A colonia tem egreja?	Kolonja ma kościół?	A kolónja teń igrézia?
Tem, sim sr.	Ma, proszę pana	Teń, syń senjór?
E tem escola?	A ma szkołę?	I teń éskola?
A terra é boa?	Ziemia jest dobra?	A terra e bóa?
Não é muito boa	Nie jest bardzo dobra	Naął e mujtu bóa
Que planta V. S.?	Co pan sádzi?	Kié planta Wosa Seniorija?
Semeamos aveia, arroz, centeio e trigo; plantamos batatas, feijão, repolho, alface, vinho, canna de assucar, tabaco	Siejemy owies, ryż, żyto i pszenicę; sadzimy kartofle, fasolę, kapustę, sałatę, wino, trzcinę cukrową, tytoń	Séméamos awéja, arrós, sentéju e trigu; plantamos batatas, fejziaął, repolju, alfase, winju, kana de asukar, tabaku

Quantos cavallos possue o sr.?	Ile koni pan posiada?	Kłantus kawalos possue o senjór?
Tenho cinco cavallos; alem disso tenho dez vaccas, vinte ovelhas e porcos	Mam pięć koni; pozatem mam dziesięć krów, dwadzieścia owiec i świń	Ténju synku kawalos; aléń disu téuju dejs wakas, winty oweljas i porkus
Deseja o sr. vender um cavallo de montaria?	Zechcesz pan sprzedać mi konia pod wierzch?	Dézézia o senjór wendér um kawalu de montarija?
Pois não; vendo-o por quinhentos mil reis; é branco, preto	Owszem; sprzedam go za pięćset milrejsów; jest biały, czarny	Pójs naął; wendu-o por kinjéntos mil rréjs; e branku, pretu
Quantos annos tem?	Ile lat ma?	Kłantos anós teń?
Tem sete annos	Ma siedm lat	Téń sety anós
Pois bem; compro-o	Dobrze, kupię go	Pójs béń, kompru-o
Agora vamos ao pateo	Teraz pójdźmy na podwórze	Agora wamós au patyó
Quantos pintainhos!	Ile kurcząt!	Kłantos pintainjós!
Olhae; aqui no gallinheiro estão as gallinhas e os perùs, as gallinhas de Angola e os gansos	Patrzcie; tu w kurniku są kury i indyki, perliczki i gęsi	Oljaj; aki no galinjéjru estaął as galinjas i os pérús, as galinjas de Angola i os gansos
A como vendeis os perús?	Po ile sprzedajecie indyki?	A komu wendéjs os perús?
Como está lindo este milharal!	Jak piękna jest ta plantacja kukurydzy!	Komu éstá lindu ésty miljaral!
Quem déra que viesse uma chuva!	Oby popadało!	Kień dera, que wiessy uma siuwa!
Si não chover, o milho vae ficar caro	Jeśli nie będzie deszczu, kukurydza będzie droga	Sy naął siowér, o milju waj fikar karu
Que bellas espigas!	Jakie piękne kłosy!	Kié belas éspigas!
Onde plantastes o feijão?	Gdzieżeście posadzili fasolę?	Onde plantastes o fejziaął?
Fica adiante; lá no valle	Jest dalej; tam na dolinie	Fika adjante; lá no wale
Uma parte está em flôr; outra parte seccou por falta de chuva	Część kwitnie, część uschła dla braku deszczu	Uma party está éń flór; óltra party sékół por falta de siuwa

E aquella plantação de algodão é sua?	Tamta plantacja bawełny jest twoja?	I akiela plantasaął de algodaął e sua?
Não sr.; é do meu visinho	Nie, panie; jest mojego sąsiada	Naął senjór; e do méł wizynju
E como se chama o vosso visinho?	A jak się nazywa wasz sąsiad?	I komu sé siama o wosu wizynju?
Chama-se N...	Nazywa się N....	Siama-se N....
Desejo visital-o; é meu parente, é meu conhecido, é meu amigo	Chcę go odwiedzić: jest moim krewnym, jest moim znajomym, jest moim przyjacielem	Dézéziu wizytal-o; e méł paręty, e méł koniesydu, e méł amigu
Está elle em casa?	Jest on w domu?	Está élé eń kaza?
Talvez esteja, talvez não esteja; creio que foi á cidade vender os productos da lavoura, como sejam aboboras, milho, etc.	Może będzie, może nie będzie; sądzę, że pojechał do miasta sprzedać produkta rolne, jak naprzykład dynie, kukurydzę, itd.	Talwés estezia, talvés naął estézia; kréju kié fój aa sydady wéndér os produtos da lawółra, komu seziaął aboboras, milju, etsetéra
E' um agricultor abastado; no mez passado vendeu duzentos kilos de manteiga, noventa duzias de ovos, cem cabras e cabritos, quatro bois e vinte saccos de trigo.	Jest rolnikiem zamożnym; w przeszłym miesiącu sprzedał dwieście kilogramów masła, dziewięćdziesiąt tuzinów jajek, sto kóz i koźląt, cztery woły i dwadzieścia worków pszenicy	E um agrikultór abastadu; no més pasadu węłéł duzętos kilos de mantejga, nowęta duzjas de owós, seń kabras i kabritós, kłatru bojs i winty sakós de trigu
De quem é aquella casa?	Czyj jest tamten dom?	De kień e akiela kaza?
E' do meu cunhado	Jest mojego szwagra	E do méł] kunjadu
Aprecio muito a sua horta	Lubię bardzo twój ogród	Apresyu mujtu a sua orta
Que bellas flores no jardim!	Jak piękne kwiaty w ogrodzie!	Kié belas flóres no ziardiń!
Rosas, tulipas, violetas, lilazes, camelias, cravos	Róże, tulipany, fiołki lilje, kamelje goździki	Rrozas, tulipas, wioletas, lilazes, kameljas, krawos
Tendes fructas para vender?	Macie owoce na sprzedaż?	Tędes frutas para wędér?
Temos maçãs, pecegos, pêras, abacaxis, uvas, limões	Mamy jabłka, brzoskwinie, gruszki, ananasy, winogrona, cytryny	Témos masans, péségós, péras, abakasis, uwas, limóńs

Hontem comprei um arado, uma enxada, um ancinho, uma pá, um arreio, e um selim	Wczoraj kupiłem pług, motykę, grabie, łopatę, uprząż i siodło	Óntéń kąpréj um aradu, uma ensiada, um ansynju, uma pá, um arreju i um seliń
Vou partir; agradeço as informações que V. S. teve a bondade de me dar	Odjeżdżam; dziękuję za objaśnienia, jakie pan raczył mi dać	Wół partir; agradésu as informasóęńs kié Wosa Seniorija téwe a bondady de me dar
Muito obrigado	Dziękuję bardzo	Mujtu obrigadu
Não ha de que	Nie ma za co	Nają aa de kié
Adeus	Z Panem Bogiem	Adéłs
E' cedo ainda!	J szcze czas!	Ee sédu ainda!
Tenho pressa	Spieszy mi się	Ténju presa
Vou para N....	Jadę do N....	Wół para N....
Faça o favor de dizer-me, si por aqui vou certo	Proszę mi powiedzieć, czy tędy trafię	Fasa o fawór de dizér-me sy pór aki wół sertu
Não sr.. este caminho vae dar no matto	Nie panie, ta droga prowadzi do lasu	Nają senjór, ésty kaminju waj dar no matu
O sr. tomará este caminho; mais adiante passará um arroio; tomará então outro caminho á esquerda, encontrará na encruzilhada uma casa, dobrará para a direita, e vá direito, que chegará á cidade...	Pan pojedziesz tą drogą; dalej przejedziesz strumyk, wtenczas udasz się inną drogą na lewo, spotkasz na skrzyżowaniu drogi dom, zwrócisz się na prawo i jedź prosto, to dojedziesz do miasta	O senjór tómará ésty kaminju; majs adjante pasará um arrójo, tomará ętaął óltru kaminju aa eskiérda, enkóntrará na enkruzyljada uma kaza, dobrará para a direjta i wá direjtu, kié siegará aa sydady
Mais uma vez obrigado	Jeszcze raz dziękuję	Majs uma wés obrigadu
E quantas horas levo até lá?	A ile godzin weźmie aż tam?	Kłantas oras lewu até lá?
Cinco horas.	Pięć godzin.	Synku oras

Powitania - Odwiedziny - Pożegnania itd.

Tekst brazylijski	Tekst polski	Wymowa
Bom dia	Dzień dobry	Baął dija
Boa noite	Dobranoc (dobry wieczór)	Bóła nójty
Boa tarde	Dobry wieczór (od obiadu)	Bóła tardy
Louvado seja Nosso Senhor Jesus Christo	Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus	Lółwadu sézia Nosó Senjór Ziézus Kristu
O sr., a Senhora, como passou (como vae, como está)	Pan, pani jak się miewa?	O senjór, a senjóra, komu pasół (komu waj, komu éstá)?
Vou bem obrigado(a).	Dobrze, dziękuję	Wół beń, obrigadu(a)
E V. S. (o Sr., a Sra.) como está (como vae, como passa)?	A Waszmość (pan, pani) jak się miewa?	I Wosa Senjórija (o senjór, a senjóra) komu éstá (komu waj, komu pasa)?
Graças a Deus, bem	Dzięki Bogu dobrze	Grasas a Déus, beń
O sr. Joaquim está em casa?	Pan Joachim jest w domu?	O senjór Zioakiń éstá eń kaza?
Está, sim sr.	Jest, proszę pana	Éstá, syń senjór
Não está não sr.	Niema go, nie panie	Naął éstá, naął senjór
A que horas poderei encontral-o?	O jakiej godzinie będę mógł go spotkać?	A kié oras pódéréj eńkątralu?
'As onze horas, ao meio dia	O jedenastej, w obiad	Aas ązy oras, ał méju dija
A que horas recebe visitas?	O której godzinie przyjmuje wizyty?	A kié óras rréseby wizytas?
De uma ás quatro horas	Od pierwszej do czwartej godziny	De uma aas kłatru oras
Tenha a bondade de sentar-se	Proszę siadać	Ténja a bądady de séntar-se
Com quem tenho a honra de falar?	Z kim mam zaszczyt mówić	Kął kiéń téniu a ąrra de falar?
Com João Nogueira, seu criado	Z Janem Nogeira, sługą pańskim	Kął Zioaął Nogueira, sél kryjadu
Já ouvi o seu nome	Już słyszałem pańskie nazwisko	Ziá ółwi o sél nomy

O sr. deseja alguma coisa?	Co sobi pan życzy?	O sénjór dézézia alguma kójza?
Com que posso servir a V. S.?	Czem panu mogę służyć?	Kął kié posu sérwir a Wosa Seniorija?
Vim saber, como vae o sr. seu pae	Przyszedłem dowiedzieć się, jak się ma pański ojciec	Wiń sabér, kómu waj o senjór sél paj
Hontem elle tem passado bastante adoentado; hoje, porem, está melhor	Wczoraj był dosyć chory, ale dziś jest mu lepiej	Ónteń élé téń pasadu bastanty adoętadu; ózie, poreń, éstá meljor
Soffre dôr de cabeça	Cierpi na ból głowy	Sofre dór de kabésa
Tem influenza	Ma influenzę	Teń influęza
Faço votos para que fique bom de saude	Życzę, aby wyzdrowiał	Fasu wotós para kié fikjé bął de saudy
Peço o favor de lhe dar os meus comprimentos	Proszę mu oświadczyć moje uszanowanie	Pesu o fawor de ljé dar os méłs kąprimętos
Agradecido	Dziękuję	Agradesydu
Que tempo faz hoje?	Jaki czas dziś mamy?	Kié tępu fas ózié?
Hoje faz bom tempo (temos bom tempo)	Dziś mamy dobry czas (pogodę)	Ózié fas bął tępu témós bął tępu)
O dia é bello; hontem o tempo era variavel	Dzień jest piękny; wczoraj czas był zmienny	O dija e belu; ónténń o tępu era warjawel
Amanhã choverá	Jutro będzie deszcz	Amanjan siówérá
Talvez não choverá	Może nie będzie padać	Talwés nąął siowérá
Peço desculpa, vou retirar-me	Proszę mi wybaczyć, muszę pójść	Pesu deskulpa, wół rretirarme
Como? o sr. já deseja ir-se embora?	Jak? pan już chcesz pójść?	Komu? o senjór ziá dézézia ir-se eńbora?
Faça o favor de ficar ainda um instante	Proszę zostać jeszcze na chwilę	Fasa o fawór de fikar ainda um instanty
Com muito prazer	Z przyjemnością	Kął mujtu prazér
Sinto muito não poder ficar	Żałuję, że nie mogę pozostać	Syntu mujtu nąął pódér fikar
Tenho muito trabalho	Mam dużo pracy	Ténju mujtu trabalju

Vou á egreja, depois irei visitar o sr. N....	Pójdę do kościoła, potem odwiedzę pana N.	Wół aa igrézia, depójs iréi wizytar o sénjór N.
O sr. deseja acompanhar-me?	Chcesz mi pan towarzyszyć?	O senjór dézézia akómpanjarme?
Infelizmente não posso	Niestety nie mogę	Infelizmęty naął posó
Espero que nos veremos brevemente	Mam nadzieję, że się wkrótce zobaczymy	Esperó kié nós wérémós brewemęty
Até logo	Do widzenia	Até logó
Até amanhã	Do jutra	Até amanjan
Peço o favor de dar lembranças á sua familia	Proszę pozdrowić twoją familję.	Peso o fawór de dar lębransas aa suła familja

Tekst brazylijski	Tekst polski	Wymowa
Viagem de mar	**Podróż na morzu**	**Wiazień de mar**
Desejo tomar (comprar) um bilhete, (uma passagem) de primeira, segunda classe	Życzę sobie bilet pierszej, drugiej klasy	Dézéziu tómar (kąprar) um biljety, uma pasazień) de primejra, ségunda klasy
Qual é o preço da passagem?	Jaka cena biletu?	Kłal e ó piésu da pasaziéń?
Custa um conto de reis	Kosztuje tysiąc milrejsów	Kusta um kątu de rrejs
Quando parte o vapor para Santos?	Kiedy odjeżdża parowiec do Santos?	Kłandu party o wapór para Santos?
Parte no dia... ás dez horas da manhã, da noite...	Odjeżdża dnia... o dziesiątej godz nie rano, w nocy...	Party nó dija... ans dejs oras da manjan, da nójty...
Em que dia chega a...?	W którym dniu przybędzie do...?	Eń kié dija siéga a...?
No dia... de Julho	W dniu... Lipca	No dija... de Ziulju
Quantos dias gastaremos na viagem?	Ile dni podróży będziemy mieli?	Kłantós dijas gastarémos na wiazień?
Chegaremos logo?	Przyjedziemy wnet?	Siégarémós logu?
Em tres horas	W trzech godzinach	Eń trejs oras
O sr. tem passaporte?	Masz pan paszport?	Ó senjór teń pasaporty?
Tenho, sim sr., eil-o aqui	Mam, proszę, otóż jest	Ténju, syń senjór; éjlu aki
A que Companhia pertence este vapor?	Do jakiej Kompanji należy ten parowiec?	A kié kąpanija perténsy ésty wapór?
A' Companhia...	Do Kompanji...	Aa Kąpanija...
Qual é o numero do meu camarote?	Jaki numer mojej kajuty?	Kłal e ó numéru do méł kamaroty?
Numero...	Numer...	Numéru...
Desejo despachar as bagagens: onde o poderei fazer?	Życzę sobie odesłać bagaże; gdzie będę to mógł zatwić?	Dézéziu despasiar as bagazieńs; ądy o pódéréj fazér?
Lá adiante: faça o favor de dirigir-se áquella porta	Tam dalej; proszę się udać do tamtych drzwi	Lá adjanty; fasa o fawór de dirizir-se aakjela porta
O sr. me dá licença?	Proszę o pozwolenie?	O senjór me dá lisensa?

Com prazer	Z przyjemnością	Kął prazér
O sr. me fará o favor de informar onde se despacham as bagagens?	Pan będzie łaskaw mię poinformować, gdzie można odesłać bagaże?	O senjór me fará o fawór de infórmar ądy se déspasiął as bagazieńs?
E' aqui	Tu	E aki
Até onde o sr. pretende viajar?	Dokąd pan zamierzasz jechać?	Ate ądy o senjór pretędy wjaziar?
Até Santos	Do Santos	Ate Santos
E' prohibido entrar	Wejście wzbronione	E projibidu ętrar
O mar é agitado	Morze jest wzburzone	O mar e azitadu
O enjôo	Chorcba morska	O ęziółu
Como se chama este porto?	Jak się nazywa ten port?	Kómu se siama ésty pórtu?
E' o porto de Paranaguá	Jest to port Paranagua	E o pórtu de Paranagłá
Que magnifico espectaculo!	Jaki wspaniały widok!	Kié magnifiku espétakulu!
E' verdadeiramente encantador	Jest rzeczywiście zachwycający	E werdadejramęty ękantadór
Como se chama o capitão deste navio?	Jak się nazywa kapitan tego statku?	Kómu se siama o kapitął desty nawiju?
Que ondas enormes!	Jak ogromne fale!	Kié ądas énormés!
Que navio é aquelle?	Co to za statek tamten?	Kié nawiju e akiély?
E' um navio de guerra; um couraçado, torpedeiro, submarino	Jestto statek wojenny; pancernik, torpedowiec, okręt podwodny	E um nawiju de gjerra; um kółrasadu, tórpédejru, submarinu
Que bella ilha!	Co za piękna wyspa!	Kié bela ilja!
O navio tem mastros	Okręt ma maszty	O nawiju téń mastros
Que é aquillo?	Co to jest?	Kié e akilu?
E' um promontorio, uma bahia, um porto	Jestto przylądek, zatoka, port	E um prómątorju, uma baija, um portu
A bandeira	Flaga	A bandéjra
Os marinheiros	Marynarze	Os mariniéjrós
Haverá tempestade?	Będzie burza?	Awérá tępéstady?
Creio que não haverá	Sądzę, że nie będzie	Kréju kié nął awérá
Eis-nos chegados	Otóż przyjechaliśmy	Ejs-nós siégadós
Vamos desembarcar	Wylądujmy.	Wamós dézémbarkar

Tekst brazylijski	Tekst polski	Wymowa
Viagem de mar	**Podróż na morzu**	**Wiazień de mar**
Desejo tomar (comprar) um bilhete, (uma passagem) de primeira, segunda classe	Życzę sobie bilet pierszej, drugiej klasy	Dézéziu tómar (kąprar) um biljety, uma pasazień) de primejra, ségunda klasy
Qual é o preço da passagem?	Jaka cena biletu?	Kłal e ó présu da pasazień?
Custa um conto de reis	Kosztuje tysiąc milrejsów	Kusta um kątu de rrejs
Quando parte o vapor para Santos?	Kiedy odjeżdża parowiec do Santos?	Kłandu party o wapór para Santos?
Parte no dia... ás dez horas da manhã, da noite...	Odjeżdża dnia... o dziesiątej godzinie rano, w nocy...	Party nó dija... aas dejs oras da manjan, da nójty...
Em que dia chega a...?	W którym dniu przybędzie do...?	Eń kié dija siéga a...?
No dia... de Julho	W dniu... Lipca	No dija... de Ziulju
Quantos dias gastaremos na viagem?	Ile dni podróży będziemy mieli?	Kłantós dijas gastarémos na wiazień?
Chegaremos logo?	Przyjedziemy wnet?	Siégarémós logu?
Em tres horas	W trzech godzinach	Eń trejs oras
O sr. tem passaporte?	Masz pan paszport?	Ó senjór teń pasaporty?
Tenho, sim sr., eil-o aqui	Mam, proszę, otóż jest	Ténju, syń senjór; éjlu aki
A que Companhia pertence este vapor?	Do jakiej Kompanji należy ten parowiec?	A kié kąpanija perténsy ésty wapór?
A' Companhia...	Do Kompanji...	Aa Kąpanija...
Qual é o numero do meu camarote?	Jaki numer mojej kajuty?	Kłal e ó numéru do méł kamaroty?
Numero...	Numer...	Numéru...
Desejo despachar as bagagens: onde o poderei fazer?	Życzę sobie odesłać bagaże; gdzie będę to mógł załatwić?	Dézéziu despasiar as bagazieńs; ądy o pódéréj fazér?
Lá adiante: faça o favor de dirigir-se áquella porta	Tam dalej; proszę się udać do tamtych drzwi	Lá adjanty; fasa o fawór de dirizir-se aakjela porta
O sr. me dá licença?	Proszę o pozwolenie?	O senjór me dá lisensa?

Com prazer	Z przyjemnością	Kął prazér
O sr. me fará o favor de informar onde se despacham as bagagens?	Pan będzie łaskaw mię poinformować, gdzie można odesłać bagaże?	O senjór me fará o fawór de infórmar ądy se déspasiaął as bagazieńs?
E' aqui	Tu	E aki
Até onde o sr. pretende viajar?	Dokąd pan zamierzasz jechać?	Ate ądy o senjór pretędy wjaziar?
Até Santos	Do Santos	Ate Santos
E' prohibido entrar	Wejście wzbronione	E projibidu ętrar
O mar é agitado	Morze jest wzburzone	O mar e azitadu
O enjôo	Choroba morska	O ęziółu
Como se chama este porto?	Jak się nazywa ten port?	Kómu se siama ésty pórtu?
E' o porto de Paranaguá	Jest to port Paranagua	E o pórtu de Paranagłá
Que magnifico espectaculo!	Jaki wspaniały widok!	Kié magnifiku espé-takulu!
E' verdadeiramente encantador	Jest rzeczywiście zachwycający	E werdadejramęty ękantadór
Como se chama o capitão deste navio?	Jak się nazywa kapitan tego statku?	Kómu se siama o kapitaął desty nawiju?
Que ondas enormes!	Jak ogromne fale!	Kié ądas énormés!
Que navio é aquelle?	Co to za statek tamten?	Kié nawiju e akiély?
E' um navio de guerra; um couraçado, torpedeiro, submarino	Jestto statek wojenny; pancernik, torpedowiec, okręt podwodny	E um nawiju de gjerra; um kółrasadu, tórpédejru, submarinu
Que bella ilha!	Co za piękna wyspa!	Kié bela ilja!
O navio tem mastros	Okręt ma maszty	O nawiju téń mastros
Que é aquillo?	Co to jest?	Kié e akilu?
E' um promontorio, uma bahia, um porto	Jestto przylądek, zatoka, port	E um prómątorju, uma baija, um portu
A bandeira	Flaga	A bandéjra
Os marinheiros	Marynarze	Os mariniéjrós
Haverá tempestade?	Będzie burza?	Awérá tępéstady?
Creio que não haverá	Sądzę, że nie będzie	Kréju kié naął awérá
Eis-nos chegados	Otóż przyjechaliśmy	Ejs-nós siégadós
Vamos desembarcar	Wylądujmy.	Wamós dézémbarkar

Tekst brazylijski	Tekst polski	Wymowa
No negocio	**W sklepie**	**No negosju**
O sr. que deseja?	Co pan sobie życzy?	O senjór kié dézézia?
Desejo comprar fazenda para um terno, dois pares de meias, um par de luvas, e um guarda-chuva	Życzę sobie kupić materjału na ubranie, dwie pary pończoch, jedną parę rękawiczek i jeden parasol	Dézéziu kąprar fazęda para um ternu, dójs pares de méjas, um par de luwas i um głardasiuwa
Peço ainda vender-me dois pares de punhos, seis collarinhos e uma bengala	Proszę jeszcze sprzedać mi dwie pary mankietów, sześć kołnierzyków i laskę	Pesu ainda węderme dójs pares de punjós, séjs kolarinjós i uma bęgala
Quanto custa um par de botinas?	Ile kosztuje para butów?	Kłantu kusta um par de botinas?
E' caro!	To drogo!	E karu!
Nós temos preços fixos	Mamy ceny stałe	Nos témós presós fiksós
E' excepcionalmente um preço baixo	Jest wyjątkowo cena nizka	E essépsyonalmęty um présu bajsiu
Com que mais posso servir a V. S.?	Czem mogę jeszcze panu służyć?	Kął kié majs posu sérwir a Wosa Senjórija?
Peço mostrar-me os sobretudos	Proszę mi pokazać palta	Pesu mostrar-me os sóbretudós
Tem muitos bolsos	Ma dużo kieszeni	Teń mujtós bólsós
Desejo um metro de casimira, de cor escura, ou preta	Życzę sobie jeden metr sukna, koloru ciemnego albo czarnego	Dézéziu um metru de kazymira, de kór eskura ół préta
Quanto custa um metro de fazenda de lã, de linho, de seda?	Ile kosztuje metr materji wełnianej, płóciennej, jedwabnej?	Kłantu kusta um metru de fazęda de lan, de linju, de séda?
E' um optimo tecido	Jest wyśmienita materja	E um otimu tésydu

Tem o sr. gravatas, camisas, botões, agulhas, alfinetes, fio lenços vermelhos, escuros, azues, brancos?	Ma pan krawaty, koszule, guz ki, igły, szpilki, nici i chusteczki do nosa czerwone, ciemne niebieskie, bia e?	Téń o senjór grawatas kamizas, botoęńs, aguljas, alfinétes, fijo, lęsos wermeljos, éskurós, azuis i brankós?
Tenho de todas as qualidades	Mam wszstkich gatunków	Ténju de tódas as kłalidadés
Está bom; vou escolher alguns	Dobrze; wybiorę kilka	Está bał; wół éskóljér alguns
Acho-os caros; fazei-me abatimento	Uważam że za drogie; proszę o zniżenie ceny	Asió ós karós; fazej-me abatimętu
Não posso deixar mais barato; fiz ao sr. o preço o mais barato possivel	Nie mogę dać taniej; postawiłem panu najniższą cenę	Naął posu déjsiar majs baratu; fiz au senjór o présu o majs baratu posywél
E estes artigos quanto custam?	A te towary ile kosztują?	I éstés artigós kłantu kustam?
Peço amostras de fazenda para calças, aventaes e lençoes	Proszę o próbki materji na spodnie, fartuchy i prześcieradła	Pesu amostras de fazęda para kalsas, awętajs i lęsojs
Não as tenho; queira desculpar-me	Nie mam ich; proszę mi wybaczyć	Naął as ténju; kiejra déskulpar-me
O sr. me poderá trocar uma nota de cem mil réis?	Możesz mi pan zmienić banknot stumilrejsowy?	O senjór me podérá trókar uma nota de séń milrrejs?
Quanto custa tudo junto?	Ile to razem kosztuje?	Kłantu kusta tudu ziuntu?
Aqui está o seu dinheiro; aqui está o troco	Tu są pańskie pieniądze; tu są drobne	Aki éstá o séł diniejru; aki éstá o tróku
O chefe está em casa?	Pryncypał jest w domu?	O siefy está eń kaza?
Não sr.; estão os empregados, o guarda-livro e o socio	Nie, panie; są subjekci, buchalter i wspólnik	Naął senjór; estaął os ęńpregados, o głarda-liwró i o sosju

V. S. têm bons generos?	Masz pan dobre towary spożywcze?	Wosa Senjórija teń bąłs ziénéros?
Temos muito bons	Mamy bardzo dobre	Témos mujtu bąłs
Então faça o favor de me vender um kilo de assucar moido ou refinado. dois kilos de café, meio kilo de manteiga e um litro de farinha de trigo	Proszę więc mi sprzedać kilogram cukru mielonego lub rafinowanego. 2 kilogramy kawy, pół kilograma masła i litr mąki pszennej	Ęntaął fasa o fawór de me węder um kilu de asukar mojidu ół rrefinadu, dójs kilós de kafe, méjo kilu de mantéjga i um litru de farinja de trigu
O sr. não precisa de mais nada?	Nic więcej pan nie potrzebujesz?	O senjór nałł presyza de majs nada?
Não sr., obrigado	Nie panie, dziękuję	Naął senjór, obrigadu
A manteiga é fresca?	Masło jest świeże?	A mantejga e freska?
Onde ha bom armazem de ferragens?	Gdzie jest dobry skład rzeczy żelaznych?	Ondy aa bął arrmazeń de ferrazieńs?
Nesta rua mesmo; um pouco mais adiante; é a terceira casa abaixo	Na tej samej ulicy: trochę dalej; jest to trzeci dom na dole	Nesta rrua mésmu; um półku majs adjanty; e a tersejra kaza abajsiu
Bom dia, como passa o sr.?	Dzień dobry, jak się pan ma?	Bął dija, kómu pasa o senjór?
O sr. tem boas navalhas, pentes e canivetes?	Ma pan dobre brzytwy, grzebienie i scyzoryki?	O senjór teń bółas nawaljas, pętés i kaniwetés?
As navalhas são de bom aço?, de boa qualidade?	Brzytwy są z dobrej stali?, dobrego gatunku?	As nawaljas saął de bął asu? de bóła kłalidady?
São, sim sr.	Są, proszę pana	Saął syń senjór
Os canivetes são pequenos; o sr. tem maiores?	Scyzoryki są małe; masz pan większe?	Os kaniwetes saął pekiénós; o senjór teń majorés?
Perfeitamente	Znakomicie	Perféjtamęty
Estou satisfeito	Jestem zadowolony	Estół satisfejtu
E esta enxada quanto custa?	A ta motyka ile kosztuje?	I esta ensiada kłantu kusta?

Custa quatro mil réis	Kosztuje cztery milrejsy	Kusta kłatru mil rrejs
Parece boa; mas não é cara?	Wydaje się, że jest dobra; ale czy nie za droga?	Paresy bóła; mas naął e kara?
Não posso dar mais barato	Nie mogę dać taniej	Naął posu dar majs baratu
O sr. me poderia indicar uma boa livraria?	Nie mógłbyś pan wskazać mi dobrej księgarni?	O senjór mé poderija indikar uma bóła liwrarija?
Na esquina da rua. . existe a livraria...	Na rogu ulicy. . jest księgarnia...	Na eskina da rruła... ézysty a liwrarija...
Obrigado	Dziękuję	Óbrigadu
O sr. tem bons lapis?	Masz pan dobre ołówki?	O senjór téń baąłs lapis?
De que côr o sr. deseja?	Jakiego koloru pan sobie życzy?	Dé kié kór o senjór dézézia?
Um lapis preto, azul, vermelho	Ołówek czarny, niebieski, czerwony	Um lapis prétu azul, wérmélju
Alem disso preciso de uma caixinha de pennas, de duas canetas, duma regua e meio litro de tinta	Pozatem potrzebuję pudełeczko piór, dwie rączki, jedną linję i pół litra atramentu	Aléń disu précyzu de uma kajsinja de penas, de duas kanétas, duma rregła i meju litru de tinta
Preciso ainda de um bloco de papel commercial e de cem envoltorios	Potrzebuję jeszcze blok papieru handlowego i sto kopert	Precyzu ainda de um bloku de papel komersyal i de séń ęńwoltorjós
Nada mais deseja o sr.?	Nic więcej pan sobie nie życzy?	Nada majs dézézia o senjór?
Não sr.; peço embrulhar tudo num só pacote, e mandar á rua... numero...	Nie, panie; proszę wszystko owinąć w jedną paczkę i posłać na ulicę... numer...	Naął senjór; pesu ęmbruljar tudu num so pakoty i mandar aa rrua... numeru...
Esqueci-me de pedir um livro de contas	Zapomniałem prosić o książkę na rachunki	Eskjesy-me de pédir um liwru de kątas
Aqui o tendes	Macie ją tu	Aki o tędés
Mais uma vez, obrigado	Jeszcze raz dziękuję	Majs uma wéjs óbrigadu
Até logo.	Do widzenia.	Ate logu.

Poprawki.

Ważniejsze są:

Str. 2 — Ćwiczenie: zamiast sofa, pisz i czytaj sofá.

» 6 — Q: dodać przykład po equuleo: queijo (kjéjziu — ser), quinto (kintu — piąty).

» 11 — zamiast dziesięć części mowy, czytaj: ośm części mowy.

» 30 — zamiast: O sol é maior que a lua, czytaj: o sol é maior do que a lua.

» 33 — dodać do: 2) Względne (relativos); do 3) Pytające (interrogativos); do 4) Nieoznaczone (indefinidos)

» 38 — w czasie przyszłym czasownika por, 1.ª osob. liczb. mnog. zamiast poramos, czytaj: poremos.

» 48 — w czasie teraźn. osob. 3.ª osoba zamiast haver, czytaj: haver.

» 59 — Lekcja 27 zamiast: Czasowniki nieregularne drugiej konjugacji, czytaj: Czasowniki nieregularne trzeciej konjugacji.

» 68 — Lekcja 30 zamiast: até a rua, czytaj: até á rua.

» 87 — strona prawa, wiersz od dołu 9-ty, zamiast esporgu, czytaj: esporgus.

» 97 — strona prawa, wiersz od dołu 2-gi, zamiast Nogueira, czytaj: Nogjéjra.

TREŚĆ